



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Laura Tuomiranta

3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehityksen tukeminen ja edistäminen

Yksilö- ja ryhmätoiminnan toteutus päiväkotijumpin lapsille

Opinnäytetyö
Kevät 2023
Sosionomi (AMK)



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Laura Tuomiranta

Työn nimi: 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen: Yksilö- ja ryhmätoiminnan toteutus päiväkotikielikeskukselle

Ohjaaja: Aino Alaverdyan ja Virpi Nikkola

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 108

Liitteiden lukumäärä: 6

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja toteuttaa yksilö- ja ryhmätoimintaa Seinäjoen yksityisen päiväkodin 3–5-vuotiaille lapsille 9.3.–14.4.2023. Lisäksi tarkoituksena oli luoda kielen kehitystä tukevien menetelmien vinkkivihko lasten kielen- ja puheenkehityksen tukemiseksi. Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää ja edistää 3–5-vuotiaiden kielen ja puheenkehitystä olemassa olevien materiaalien ja tehtävien avulla. Opinnäytetyö on toteutettu 9.9.2022–31.12.2023.

Tutkimus on toteutettu laadullisen kehittämistutkimuksen tavoin havainnoimalla lapsia sekä yksilöllisesti että ryhmässä viidellä eri ohjauksella ja haastattelemalla varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja puheterapeuttia. Varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvattajaa erityisopettajaa haastateltiin 24.4.2023 ja puheterapeuttia 26.4.2023. Toiminnallisiin ohjaustuokioihin osallistui yhteensä kolme lasta. Koko tutkimuksen ajan sekä lasten että haastateltavien osallistuminen tutkimukseen on ollut vapaaehtoista. Tutkimusaineisto on kerätty tutkimuksen tekijän omilla ja varhaiskasvatuksen opettajien havainnoilla ja varhaiskasvattajien opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja puheterapeutin haastatteluilla. Analyysissä on käytetty sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen tuloksissa tuli ilmi, että toiminnallisilla ja osallistavilla menetelmillä on positiivinen vaikutus lasten kielen- ja puheenkehityksen edistämiseen ja tukemiseen. Toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä korostuvat sanoittaminen, kokemuksien ja mielipiteiden jakaminen ja yhdessä oppiminen, jotka kehittävät lapsen kielen ja puheenkehitystä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että ainakin yhden lapsen puheeseen oli tullut selkeyttä, ja hän oli tullut ymmärretyksi enemmän. Toiminnallisesta kehittämistoiminnasta valmistui opas eli kielen kehitystä tukeva vinkkivihko, joka tulee JUMPin päiväkodin ja lasten vanhempien käyttöön, ja jota he voivat jatkaa. Oppaassa kerrotaan niistä toiminnallisista menetelmistä, joita yksilö- ja ryhmätoiminnassa käytettiin.

¹ Asiasanat: kielen- ja puheenkehitys, varhaiskasvatus, yksilö- ja ryhmätoiminta, osallistavat ja toiminnalliset menetelmät

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Laura Tuomiranta

Title of thesis: Supporting the Language Development of 3–5-Year-Old Children: Implementation of Individual and Group Activities for the Children of JUMP Daycare Center

Supervisor(s): Aino Alaverdyan and Virpi Nikkola

Year: 2023

Number of pages: 108

Number of appendices: 6

The purpose of this thesis was to research and implement individual and group activities for 3–5-year-old children in a private daycare center in Seinäjoki between 9th March and 14th April 2023. The target was to create a guidebook that supports language development to promote children's language and speech development. The aim of the activity was to develop and promote the language and speech development of 3–5-year-olds using existing materials and tasks.

This research has been implemented as a qualitative development study by observing children both individually and in groups at five different guidance sessions, and by interviewing early childhood education teachers, a special early childhood education teacher, and a speech therapist. The early childhood education teachers and the special early childhood teacher were interviewed on April 24, 2023, and the speech therapist on April 26, 2023. Three children participated in the individual and group activities classes. Throughout the research, the participation of both the children and the interviewees in the research has been voluntary. The research material was collected through my own and early childhood education teachers' observations, as well as interviews with early childhood educators, a special early childhood education teacher and a speech therapist. Content analysis has been used in the analysis.

The results of this study revealed that functional and participatory methods have a positive effect on supporting children's language and speech development. Functional and participatory methods emphasize saying words, sharing experiences and opinions, and learning together, which develops the child's language and speech development. Based on the results and the view of the early childhood educators, it can be concluded that at least one child's speech became clearer and understandable. A guide was developed, that included a list of tips that support language development that will be used by JUMP kindergarten and the children's parents, if they wish to. The guide tells about the functional methods used in individual and group activities

¹ Keywords: language and speech development, early childhood education, individual and group activities, functional and participatory methods

SISÄLTÖ

| | |
|---|----|
| Opinnäytetyön tiivistelmä | 1 |
| Thesis abstract | 2 |
| SISÄLTÖ | 3 |
| Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo | 6 |
| 1 JOHDANTO | 7 |
| 2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT | 9 |
| 2.1 Aiheen valinta..... | 9 |
| 2.2 Tutkimuksen tavoite ja toteutus..... | 10 |
| 2.3 Yhteistyökumppanin esittely | 12 |
| 2.4 Aikaisemmat tutkimukset..... | 13 |
| 3 LAPSEN KIELEN- JA PUHEENKEHITYS JA SEN TUKEMINEN | 15 |
| 3.1 Kielen- ja puheenkehitykset eri vaiheet..... | 16 |
| 3.2 Kehityksellinen kielihäiriö | 19 |
| 3.3 Kehityksellisen kielihäiriön syyt, riskitekijät ja perinnöllisyys | 21 |
| 3.4 Kielen- ja puheenkehityksen osa-alueet..... | 23 |
| 3.5 Kehityksellisen kielihäiriön muodot..... | 25 |
| 3.5.1 Mutismi..... | 25 |
| 3.5.2 Verbaalinen dyspraksia..... | 26 |
| 3.6 Kehityksellisen kielihäiriön vaikeusasteet..... | 27 |
| 3.7 Kielen- ja puheenkehityksen menetelmät..... | 28 |
| 3.8 Kommunikaation kolmio ja kulmakivet..... | 31 |
| 3.9 Kuntoutusmuodot | 32 |
| 3.9.1 Sopeutumisvalmennuskurssi | 34 |
| 3.9.2 Neuropsykologinen kuntoutus..... | 34 |
| 3.9.3 Pragmaattinen kommunikaation kuntoutus | 35 |
| 3.10 Kehityksellisen kielihäiriön havaitseminen..... | 36 |
| 3.11 Perheen ja ympäristön vaikutus lasten kielen kehityksen tukemisessa..... | 38 |
| 3.12 Kaksi- ja monikieliset perheet..... | 41 |

| | | |
|-------|--|----|
| 4 | KIELEN- JA PUHEENKEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA..... | 43 |
| 4.1 | Vuorovaikutustuen mallit | 46 |
| 4.1.1 | Onnistuneen vuorovaikutuksen malli | 46 |
| 4.1.2 | HYP-toimintamalli | 48 |
| 4.2 | Kolmiportaisen tuen malli | 49 |
| 4.3 | Varhaiskasvattajien ja perheen yhteistyön merkitys | 51 |
| 5 | TUTKIMUSMENETELMÄT | 53 |
| 5.1 | Laadullinen tutkimus..... | 53 |
| 5.2 | Toiminnallinen opinnäytetyö | 54 |
| 5.3 | Havainnointi..... | 56 |
| 5.4 | Case-tutkimus | 57 |
| 5.5 | Haastatteluiden toteuttaminen ja analysointi | 58 |
| 5.6 | Eettisyys ja luotettavuus | 61 |
| 6 | TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS | 63 |
| 6.1 | Toiminnan suunnittelu | 63 |
| 6.2 | 1 Teemakerta: Tutustutaan ja tullaan tutuksi..... | 64 |
| 6.3 | 2 Teemakerta: Minä leikin | 65 |
| 6.4 | 3 Teemakerta: Kaveritaidot | 66 |
| 6.5 | 4 Teemakerta: Uuteen kaveriin tutustuminen..... | 67 |
| 6.6 | 5 Teemakerta: Eläimellistä menoa | 68 |
| 6.7 | Palautekerta | 69 |
| 7 | ARVIOINTI | 70 |
| 7.1 | Pedagogisen dokumentoinnin arviointimuodot..... | 70 |
| 7.2 | Toimintatuokioiden arviointi havaintojen pohjalta | 71 |
| 7.3 | Toimintatuokioiden arviointi | 72 |
| 8 | TULOKSET | 75 |
| 8.1 | Toiminnalliset ja luovat menetelmät | 75 |
| 8.2 | Muut tukimuodot..... | 76 |
| 8.3 | Aikuisen rooli..... | 76 |
| 8.4 | Vanhempien rooli | 77 |

| | | |
|-----|--|-----|
| 8.5 | Kielen kehityksen huolenaiheet ja haasteet | 77 |
| 8.6 | Kielen kehityksen ongelmakohdat | 79 |
| 8.7 | Yhteistyö | 79 |
| 8.8 | Kielen kehitystä tukeva menetelmien vinkkivihko | 80 |
| 9 | JOHTOPÄÄTÖKSET | 81 |
| 9.1 | Toiminnalliset ja luovat menetelmät | 81 |
| 9.2 | Yhteisöllinen ja yhteistoiminnallinen ryhmätoiminta..... | 83 |
| 10 | POHDINTA..... | 86 |
| | LÄHTEET | 94 |
| | LIITTEET | 108 |

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

| | |
|---|----|
| Kuva 1. Blisskieli ja symbolit..... | 25 |
| Kuvio 1. Ajatuskartta kielen – ja puheen kehityksen tukemisesta yhteiskunnallisesta näkemyksestä..... | 11 |
| Kuvio 2. Kielen- ja puheenkehityksen osa-alueet. | 21 |
| Kuvio 3. Kommunikaation kolmio ja kulmakivet | 25 |
| Kuvio 4. Onnistuneen leikkivuorovaikutuksen malli | 37 |
| Kuvio 5. Toimintatutkimuksen spiraalimalli..... | 56 |
| Kuvio 6. Tapaamiskerrat teemoittain | 50 |
| Taulukko 1. Kielen kehityksen ja kehityksellisen kielenhäiriön erot ikäkausittain 1–5.... | 30 |

1 JOHDANTO

Vaikka kielen- ja puheenkehitystä on tutkittu jo monia vuosikymmeniä, on aihe silti ajan-kohtainen. Kehityksellisen kielihäiriöisten määrä kasvaa koko ajan, ja Suomessa onkin arvioitu olevan noin 270 000 henkilöä, joilla on kehityksellinen kielihäiriö (Aivoliitto, 2021). Heistä noin 10 000:lla on eriasteisia puhe- ja kommunikaatiovaikeuksia ja 30 000 tarvitsee apuvälineitä kommunikointiin (Papunet, 2023d). Tämän lisäksi on arvioitu, että yli 10 % väestöstä tarvitsee selkokieltä ymmärtääkseen kuulemaansa. Näistä 4–6 % on lasten ja nuorten ikäluokasta (Juusola, 2019, s. 8). Tämän takia tarvitaan yhä enemmän tietämystä eri tukimenetelmistä, kuntoutusmuodoista ja muista apukeinoista, joiden avulla osataan parhaiten tukea lasta, jolla on kielellinen puheen kehityksen häiriö.

Vuorovaikutus ja sen tukeminen ovat jatkuvasti esillä, joten on tärkeää, että tiedetään, kuinka osataan auttaa ja edistää kommunikointia oikealla tavalla. Esimerkiksi lapsen kasvatus- ja oppimistilanteet rakentuvat vuorovaikutukselle, jolla autamme lasta selviytymään arjessa ja auttamaan häntä kertomaan tarpeistaan. Lisäksi jokainen tarvitsee vuorovaikutusta voidakseen hyvin ja kehittyäkseen (Wiman, 2022, s. 49–51). Koska kehityksellinen kielihäiriö linkittyy usein muihin neuropsykiatrisiin häiriöihin tai vammoihin, pitää olla osamista ja tietämystä siitä, kuinka osataan rakentaa vuorovaikutus toimivaksi (Aivoliitto, 2023a; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019).

Syksyllä 2022 uudistettu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joissa on otettu huomioon lapset, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Tämän muutoksen johdosta varhaiskasvatuksen opetuksen ja tavoitteiden on toimia inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että järjestelyissä tulee ottaa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen (Opetushallitus (OPH), 2022, s. 59). Arjessa tulee näkyä päiväjärjestys selkeänä ja päivittäisiä toimintoja tulee rytmittää niin, että se tukee kaikkia lapsia. Tämä vaatii varhaiskasvattajilta pedagogista asiantuntemusta ja laaja-alaista osaamista edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisössä (mts. 24). Varhaiskasvattajien tulee tietää, miten eri oppimisympäristöjä voidaan käyttää ja hyödyntää lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukena, kuinka osata ottaa huomioon osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja ohjata lapsi tuomaan esiin omia näkemyksiä ja ajatuksia (mts. 85).

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää seinäjokelaisen yksityisen varhaiskasvatusyksikön päiväkodin JUMPin 3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehitystä edistävä ryhmätoimintamalli. Ryhmätoimintamallin tuotoksena syntyi vinkkivihko lasten kielen- ja puheenkehityksen tukemiseksi, joka on hyödynnettävissä päiväkodin kasvatustyössä. Kehittämistyö pohjautuu sekä kielen- ja puheenkehityksen tutkittuihin menetelmiin että varhaiskasvatussuunnitelman (2022) lapsen kasvun ja kehittämisen perusteisiin.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään kielen kehityksen häiriöitä ja niiden muotoja, eri kuntoutusmuotoja, kielen- ja puheenkehityksen menetelmiä, kielen- ja puheenkehityksen vuorovaikutusmalleja ja kaksi- ja monikielisyyttä. Suunnitelmallisia yksilö- ja ryhmäryhmätoimintakertoja järjestin yhteensä viisi kertaa, joihin osallistui kolme lasta. Haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän henkilöä, viisi varhaiskasvattajaa ja yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja puheterapeutti. Kielen- ja puheenkehitystä edistävä vinkkivihko on liitteenä 1.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta

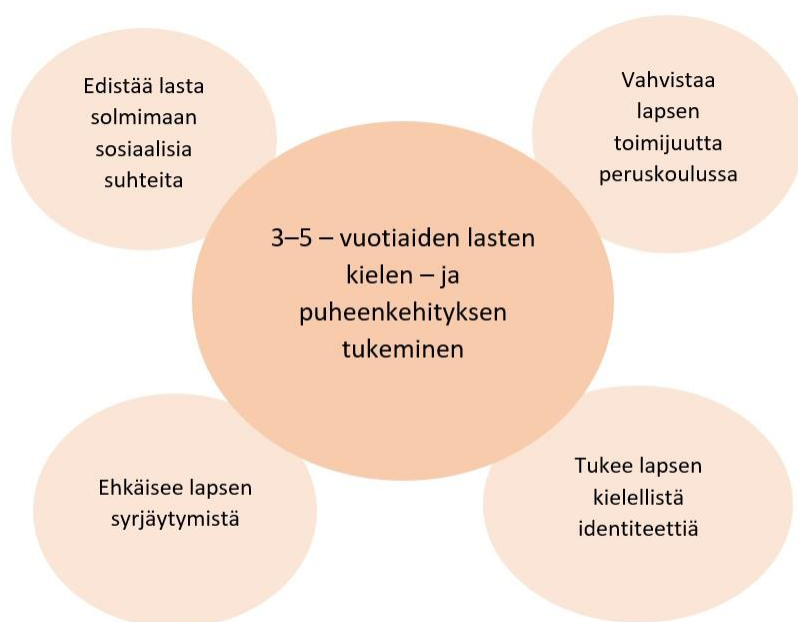
Kiinnostus lasten kielen- ja puheenkehitykseen tuli omasta mielenkiinnosta aihetta kohtaan sja harjoitteluni aikana ilmi tulleista lapsien kielellisistä haasteista. Tämän vuoksi halusin oppia tietämään enemmän kielen- ja puheenkehityksen häiriöistä, niiden muodoista, kuntoutusmuodoista, oireyhtymistä ja kaikesta muusta, mitä siihen liittyy. Lisäksi tulevana varhaiskasvattajana kohtaan lapsia, joilla on erilaisia kielen- ja puheenkehityksen haasteita, joten näitä tietoja ja menetelmiä voin hyödyntää myöhemmin.

Koska kehityksellistä kielihäiriötä on arvioitu olevan noin yhdellä lapsella 14:sta, on tärkeää, että sitä tuetaan ja edistetään ajoissa (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019; Suomen Kielipolku SLI ry, i.a.). Halusin olla tukemassa ja kehittämässä lasten kielen- ja puheenkehitystä oikea-aikaisesti, koska puheterapeuteille on nykyisin niin pitkät jonot. Lisäksi aihe on kiinnostava, ja siihen sisältyy monia tärkeitä ja ajankohtaisia asioita, kuten vuorovaikutuksen tukeminen, osallisuuden ja toimijuuden edistäminen. Varhaiskasvatuksessa aihe on tullut yhä merkityksellisemmäksi, koska jatkuvasti puhutaan ja mietitään sitä, kuinka kieltä ja puhetta voisi kehittää ja tukea. Lisäksi kielen- ja puheenkehityksen seuraaminen kuuluu varhaiskasvatuksen keskeisimpiin tehtäviin.

Aiheeseen päädyin sen takia, että minua kiinnostavat lasten kielen kehitys ja erilaiset nepsy eli neuropsykiatriset häiriöt ja kuinka niitä tuetaan varhaiskasvatuksessa. Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana haluan osata tukea lapsen kielellistä kehitystä oikein ja olla mahdollistamassa lapsien osallistumista, vaikuttamista ja toimimista. Minulla on kokemusta neuropsykiatristen lasten kanssa ja työskentelystä, joten aihe ei ollut täysin vieras. Aihe on tärkeä ja merkityksellinen lasten toimijuuden kehittymisen kannalta.

2.2 Tutkimuksen tavoite ja toteutus

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia 3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehitystä ja miten sitä voidaan edistää ja kehittää. Tutkimus alkoi siitä, kun mietin kielen- ja puheenkehityksen haasteita, niiden muotoja ja miten ne näyttäytyvät ja ilmenevät lapsilla arjessa. Sen jälkeen pohdin, miten kielen- ja puheenkehitystä edistämällä nämä näyttäytyvät lapsella yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kuvio 1 havainnollistaa näitä hyötyjä.



Kuvio 1. Ajatuskartta kielen- ja puheenkehityksen tukemisesta yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Koska kielen- ja puheenkehitys ovat suuri osa lapsen ilmaisua ja vaikuttamista, sillä on tärkeä rooli lapsen toimijuuden, sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden kannalta (Viitala, 2022, s. 72–73). Kun lapsien kielen eri osa-alueita tuetaan ja edistetään, niin samalla vahvistuu kielellinen identiteetti, joka on varhaiskasvatusympäristössä tärkeää (OPH, 2022, s. 43). Tämän takia on tärkeää vahvistaa ja luoda lapsen kiinnostusta kieleen, koska se on yhteydessä laaja-alaiseen vuorovaikutusosaamiseen, lapsen aktiiviseen toimijuuteen ja osallisuuteen.

Pakasen (2017, s. 13) mukaan puhetyyli on yksi tekijä, joka vaikuttaa lasten syrjäytymiseen ja kaverisuhteiden luomiseen. Hän täsmentää, että jos lapsella on vaikea kielihäiriö, on muiden lasten vaikeaa ymmärtää häntä. Tämän takia on tärkeää luoda vuorovaikutustaitoja kehittäviä leikkejä ja toimintaa, jotta lapsi oppii kehittämään kieltään ja puhettaan. Yhteiset leikit ja oppimishetket ehkäisevät lapsen syrjäytymistä, luovat ystävyysuhteita ja niissä lapsi oppii kieliä.

Torpan ym. (2020) mukaan varhainen kielen kehityksen tukeminen auttaa lapsia toimimaan peruskoulussa. Nimittäin pitkittäistutkimus osoittaa, että lapselle lukeminen auttaa edistämään lapsen lukutaitoa, luetun ymmärtämistä ja tutustumista kirjaimiin ja numeroihin, jotka tukevat lapsen peruslukutaidon kehitystä ennen kouluikää. Yhteisellä lukemishetkellä oli pitkäaikainen vaikutus tarkkavaisuuteen, joka auttaa lasta keskittymään. Tutkimuksen tekijöiden mukaan tarkkaavaisuudella ja sen kehittymisellä on huomattava merkitys lapsen kasvussa ja kehityksessä koska tarkkaavaisuus- ja keskittymishäiriöitä diagnosoidaan yhä enemmän lapsen mennessä kouluun. Tämän lisäksi monissa tutkimuksissa on todettu, että kieli-, luku- ja laskutaitojen hallinta iänmukaisesti ennakoii lapsen koulumenestystä (Silvén, 2012, s. 34–36). Koska kielen- ja puheenkehitys vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja toimijuutta, niin niiden avulla lapsi myös sopeutuu paremmin kouluyhteisöönsä.

Tutkimuksen tavoitteena on kehittää 3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehitystä varhaiskasvatyksikössä JUMPissa. Tätä varten annoin osallistuneiden lapsien vanhemmille tietoa tutkimuksesta ja suostumuksen allekirjoitettavaksi (liite 2). Tutkimuksen tarkoituksena on antaa lasten vanhemmille ja varhaiskasvattajille kielen kehitystä tukeva menetelmävihko, johon olen koonnut ne tehtävät ja leikit, joita käytin tuokioilla. Tutkimusta varten haastattelin yhteensä kuutta varhaiskasvattajaa, joista viisi oli varhaiskasvatuksen opettajia ja yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lisäksi haastattelin puheterapeuttia.

Tutkimuskysymyksinä minulla olivat:

1. Miten 3–5-vuotiaiden kielen- ja puheenkehitystä tuetaan ja kehitetään varhaiskasvatuksessa ja millä menetelmillä?
2. Minkälainen ryhmätoiminta tukee 3–5-vuotiaiden puheen- ja kielen kehitystä varhaiskasvatuksessa?

2.3 Yhteistyökumppanin esittely

Yhteistyötahoni on Seinäjoen yksityinen päiväkoti JUMP Oy. Päiväkoti JUMP on liikunta-painotteinen päiväkoti, jossa on monipuoliset liikuntamahdollisuudet lapsille ja toiminnal-lista pienryhmätoimintaa (Päiväkoti JUMP, i.a.). Päiväkoti tarjoaa lapsille hyvät mahdolli-suudet leikkiä Duudson Activity Parkin aktiviteeteissa ja päiväkodin omasta pihasta ja lähi-alueista. Liikuntaa toteutetaan ohjatusti, vapaasti että omaehtoisena liikkumisena. Päivä-kodissa korostuvat laadukkaat hoito- ja oppimisympäristöt, joihin kuuluvat englannin kielen suihkut, taide- ja draamakasvatus, musisointi, satuhetket, lepo ja leikki. Arkipäiviin kuu-luu osana myös lapsien mahdollisuus osallistua hoitopäivän aikana Etelä-Pohjanmaan Mu-siikkiopiston 3–6-vuotiaiden lasten musiikkileikkikouluun, joka järjestetään joka viikko päi-väkodissa. Päiväkodissa tutustutaan myös englannin kieleen muun muassa laulujen, leik-kien, liikunnan ja arkitoimintojen kautta. Englannin kielisuihkuksessa tutustutaan ja opi-taan muista kulttuureista.

Päiväkodin toimintaa määrittää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka nojalla toiminta on suunniteltua ja lapsien kasvua ja kehitystä tukevaa (Päiväkoti JUMP, i.a.). Toiminnan perusteina toimivat hyvät ja turvalliset olosuhteet, tiivis yhteistyö vanhempien kanssa ja lapsien onnistumisen kokemukset. Päiväkodissa on pienryhmätoi-mintaa, joissa toimitaan ja työskennellään lasten tarpeiden mukaisissa eri pienryhmissä. Pienryhmätoiminnassa korostuvat turvallisuus ja myönteinen kasvuilmapiiri, jossa jokainen lapsi huomioidaan yksilönä. Pienryhmätoiminnan käytännöllä tuetaan turvallisiin siirtymiin paikasta toiseen. Lasten mielipiteitä kuunnellaan, ja ne huomioidaan ryhmien toiminnassa. Jokaiselle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma vanhempien kanssa. Tällä suunnitelmilla taataan jokaiselle lapselle hänen tarpeidensa mukainen hoito, apu ja mahdollinen tuki. Päiväkodissa tarjotaan oman keittiön tekemää lähiruokaa, joka on valmistettu itse. Se on ravitsemussuosituksien mukaista monipuolista lähiruokaa, joka val-mistetaan päivittäin.

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Kielen kehityksestä on tehty lukuisia opinnäytetöitä, graduja ja tutkimuksia, ja aihetta on tutkittu vuosikymmeniä. Kielen kehityksen erityisvaikeuden taustatekijöitä, syitä ja niiden vaikutuksia ja liitännäisoireita on tutkittu (Ervast & Leppänen, 2010, s. 212). Tutkijoita on askarruttanut, miksi normaalisti kehittyneillä lapsilla on vaikeuksia oppia äidinkieltään. On tutkittu, millaisia vaikeudet ovat ja millaisia tekijöitä on taustalla. Tutkimuksissa on havaittu, että noin puolet lapsista, joilla on viivästynyt puheenkehitys, saavuttaa ikätoverinsa 2–3-vuoden iässä. Koska kielellinen kehitys on monimuotoinen prosessi, yksilölliset vaihtelut ovat suuria.

Acta Paediatrica, joka on ruotsalainen lastenlääkärilehti, julkaisi vuonna 2021 lasten varhaisen puheen- ja kielenkehityksen tutkimuksen (Asikainen ym., 2021). Asikaisen ym. mukaan tutkimuksessa arvioitiin lapsen varhaista puheen- ja kielenkehitystä 18 ja 24 kuukauden iässä vanhempien raporttien perusteella. Tutkimuksessa käytettiin satunnaista rekrytointia suomalaisessa syntymäkohorttitutkimuksessa ja vanhempien raportteja varhaisen puheen- ja kielenkehityksen arvioimiseen. Syntymäkohortteja rekrytoitiin satunnaisesti vuosina 2011–2013 rutiinikäynneillä Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä ja äitiysneuvoloissa, joissa naiset olivat 32. viikkoa raskaana ilmoittautumishetkellä. Vanhemmat ilmoittivat ilmoittautumisen yhteydessä lapsensa sanaston koon, sanayhdistelmät, ymmärrettävyyden, sormella osoittelun ja ohjeiden noudattamisen. Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että lasten sanavarasto oli odotettua pienempi. Sen oletettiin johtuvan lapsen ja vanhempien altistumista liialliselle sähköiselle medialle. Tämä oli negatiivisesti yhteydessä lapsen sanaston kokoon ja varhaisen puheen- ja kielenkehitykseen.

Puheen ja kieli -lehden vuonna 2018 ilmestynyt tutkimusartikkeli kertoo pikkukeskosena syntyneiden lasten ymmärretyn sanaston kehityksestä vuoden iässä ja sen yhteydestä kognitiiviseen kehitykseen kaksivuotiaana (Alatalo ym., 2018, s. 65–78). Tutkimus toteutettiin pitkittäistutkimuksena, jonka aineisto oli kerätty osana kliinistä kehitysseurantaa. Tutkimuksen tutkittavat olivat joukko keskoslapsia, jotka olivat joko painaneet syntyessään alle 1500 g tai he olivat syntyneet ennen 32. raskausviikkoa. Lapsia oli yhteensä 57. Tyttöjä oli 18 ja poikia 38 ja yhden sukupuolesta ei ollut tietoa.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia pikkukeskosena syntyneiden lasten ymmärretyn sanaston kokoa ja koostumusta korjatun iän mukaisesti eli vauvan lasketun ajan perusteella. Tämän lisäksi tutkittiin varhaisen ymmärretyn sanaston kehityksen mahdollista yhteyttä lasten kahden vuoden korjatussa iässä arvioituun kognitiiviseen kehitykseen. Menetelmänä käytettiin suomalaista CDI (eng. Communicative Development Inventories) -menetelmää, joka on varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä. Tutkimuksessa menetelmää käytettiin niin, että se koostui yhteensä 380 sanasta, jotka olivat jaoteltuina 19 eri kielellisten merkityksen kategorioihin. Suomalaisen CDI-menetelmän normaaliaineiston vuoden ikäisillä lapsilla ymmärrettyjen sanojen keskiarvo oli 89 sanaa ja pikkukeskosten ymmärrettyjen sanojen keskiarvo 66. Tuloksista ilmeni, että pikkukeskosena syntyneiden lasten varhaisen ymmärretyn sanaston koko oli selvästi pienempi kuin tutkimuksessa käytetyn normaaliaineiston vuoden ikäisillä lapsilla. Tulokset vahvistivat näkemystä siitä, että pikkukeskosena syntyneiden lasten ryhmään sisältyy täysiaikaisena syntyneitä lapsia useammin sellaisia lapsia, joilla kielen kehitys etenee keskimääräistä hitaammin.

Nämä tutkimukset tukevat kehittämistyötäni, sillä niissä on paljon samaa kuin omissa haastattelutuloksissani. Varhaiskasvattajat nostivat paljon samoja asioita esiin lasten sosiaalisen median käytön haittavaikutuksista kielen- ja puheen kehittymiseen. Sen takia esimerkiksi ymmärrettyjen sanojen ja lauseiden määrä on pieni ja kielen- ja puheenkehitys selvästi hidastunut. Sosiaalisen median ja sen haittoja lapsen kielen kehitykseen käsittelen teoriassani useammassa eri kappaleessa. Asikaisen ym. vuoden 2021 Puhe ja Kieli-lehden varhaisen puheen- ja kielenkehityksen tutkimusartikkeli toi lisää tietoa tutkimukseeni ja tuonkin teoriassani esille keskosuutta ja sen syitä kielen- ja puheenkehityksen vaikeuksiin.

3 LAPSEN KIELEN- JA PUHEENKEHITYS JA SEN TUKEMINEN

Puheentuotto ja kielellinen ilmaisu ovat ihmisen monimutkaisimmista taidoista, jotka edellyttävät monipuolisia tukitoimia ja varhaista tunnistamista (Kunnari ym., 2022, s. 257). Kieli antaaakin työkaluja ajatteluun, havaitsemiseen ja tietämiseen ja sen avulla olemme yhteydessä toisiimme (Nurmilaakso & Välimäki, 2010, s. 5). Jos kielen- ja puheenkehityksessä on vaikeuksia, ne rajoittavat merkittävästi lapsen toimintaa, toimintakykyä ja sosiaalisuutta arjessa ja näin hankaloittavat lapsen arkea (Aivoliitto, 2023a; Nurmilaakso & Välimäki, 2010, s. 5). Tämän takia kielellä on tärkeä merkitys lapsen itsesäätelyn kehittymisessä ja sosiaalisissa suhteissa, ja siksi sitä tulee tukea (Asikainen, 2004). Lapsi tarvitsee kieltään toiminnassaan ja kasvaessaan (Nurmilaakso & Välimäki, 2010, s. 17). Jos lapsen kielen- ja puheenkehitystä ei tueta, voi olla, että kielenkehityksen häiriö altistaa lapsen käytös- ja tunne-elämän häiriön ongelmille (Asikainen, 2004; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019).

Koska puhuminen ja ihmisten välinen vuorovaikutus ovat jokapäiväisiä toimintoja, joita jokainen tarvitsee, on lapselle kieli ilmaisun väline, jolla hän kommunikoi muiden kanssa ja osallistuu toimintaan (Asikainen, 2004). Kielen kehityksen tukeminen on tärkeää lapselle, koska siten lapsi pystyy sitomaan ja ylläpitämään kaverisuhteita ja vaikuttamaan omaan toimijuuteen. Kielen ilmaisua ja kielellistä toimintakykyä tukemalla on myös mahdollista luoda paremmat olosuhteet vuorovaikutukselle ja oppimiselle, joka on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen vuoksi. Vanhemmat, varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja muut toimijat kuten puheterapeutti ja toimintaterapeutti ovat ensisijaisena apuna kielen kehityksen tukemisessa (Suomen kielipolku SLI ry, i.a.). Näiden rinnalla neuvolassa käyminen ja sieltä saama ohjaus ja tuki ovat tärkeitä tukitoimia, koska neuvolassa seurataan aktiivisesti lapsen kielen- ja puheenkehitystä (Asikainen, 2004).

Jos neuvolassa on todettu lapsen kielenkehityksen viive, lapsi ohjataan viimeistään kolmi-vuotiaana tarkempiin arvioihin puheterapeutille ja erikoislääkärin tutkimuksiin (Asikainen, 2004). Lisäksi neuvolan tutkimuksissa lapsen puheen- ja kielenkehityksen lisäksi tutkitaan ja huomioidaan lapsen kognitiivinen ja motorinen kehitys (Terveyskylä, 2023). Näiden lisäksi keskitytään myös keskittymiskyvyn, vastavuoroisuuden, kuuntelemisen ja puheen ymmärtämisen tutkintaan. Tukitoimet tulee aloittaa heti, kun epäilyt ovat heränneet lapsen

kielenhäiriöstä. Varhain aloitetuilla ja riittäväillä tukitoimilla voidaan vähentää kielihäiriöisyyden haittoja.

3.1 Kielen- ja puheenkehitykset eri vaiheet

Lapsen kielen kehitystä ja sen vaiheita on tutkittu paljon, monia vuosikymmeniä. Jo 1970-luvulla alkoi ilmestyä kirjoituksia esikielellisestä kommunikaatiosta ja vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksesta (Laakso, 2003, s. 29). Tutkimukset ovat kohdistuneet aivojen rakenteellisiin ja toiminnallisiin muutoksiin, perinnöllisyyteen ja varhaiseen hermoston kehitykseen (Ervast & Leppänen, 2010, s. 213). Lapsia on tutkittu sekä yksilöinä että ryhmissä (mts. 219). Lapsen kielen- ja puheenkehityksen oppiminen ovat tärkeää ja kriittistä aikaa lapselle heti hänen syntymähetkestänsä lähtien, jolloin alkavat kielellisen kehityksen vuorovaikutuksellinen prosessi, sen oppiminen ja kommunikaatioyritykset (Kunnari & Paavola, 2012, s. 57–61).

Lapsen kielen havaitseminen ja oppiminen alkavat jo kohdussa, jolloin vauva reagoi kohdun ulkopuolisiin ääniin, kuten oman äitinsä ääneen (Jansson-Verkasalo & Guttorm, 2010, s. 183; Korpilahti ym., i.a., s. 46). Äidin aiheuttama ääni tekee erilaisen reaktion vauvan arvoissa, jota pidetään keskeisenä tekijänä varhaiselle hoivasuhteen syntymiselle lapsen ja äidin välillä. Raskauden aikana vauva alkaa havaita ääniteitä, äänenpainoja ja sävelkuluja ja vauva alkaa käsitellä kuulotietoa (Jansson-Verkasalo & Guttorm, 2010, s. 182). Tämän sikiöaikaisen oppimisen hyötynä on vauvan voimakas leimaantuminen äidin ääneen, puheeseen ja lauluun. Tämän vaikutuksesta vauvalla alkaa kiinnostus puheeseen (Huotilainen & Partanen, 2010, s. 177).

Vastasyntyneen vauvan ensimmäiset kuukaudet kuluvat ääntelyyn, itkuäänien, haukottelun ja röyhtäilyn parissa, jolla hän pääasiassa kommunikoi (Korpilahti ym., i.a., s. 46). Ajan kuluessa vauvan ääntelyt alkavat muistuttaa jotakin äännettä tai ääniteitä (Hakamo, 2011, s. 13). Aron ym. (2014, s. 33) mukaan kuukauden ikäisenä vauva oppii nauramaan ja yrittää saada huomiota toisilta ihmisiltä nauramalla, äänтелеillä tai liikehtimällä. He tähdentävät, että vauva alkaa myös tarkkailla hoitajaansa, jolloin hän pyrkii matkimaan tämän ilmeitä ja ääniä. Kunnari ja Laalo (2012, s. 106) tarkentavat, että tuollaisissa hoitotilanteissa muodostuu tunneilmaisun alku, jolloin vauvan kiinnostus puheeseen alkaa kehittyä enemmän,

kun hänelle aletaan puhua ns. hoivapuhetta eli vauvalle kohdistettua puhetta. Hoivapuheessa korostuvat eri äänikorkeudet, sen vaihtelut ja toisto. Hoivakielen keskeinen ominaisuus on sanojen ja rakenteiden välittämässä vauvaan (mts. 107). Hoivakielen perustana on kieliopillisten rakenteiden ymmärtäminen, joka ilmenee kaikilla kielen tasoilla: ään-teissä, taivutuksissa, sanastossa ja pragmatiikassa. Tässä vaiheessa on tärkeää, että kiinnitetään erilaisissa tilanteissa huomiota vauvalle puhumiseen hoiva- ja vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi äänтелеillä, laulamalla tai puhumalla. Muuten vauvaiässä alkava tarkkaavaisuus puheen oppimiseen jää vajavaiseksi.

Kuukauden iässä vauvan äänneiden kategorinen havaitseminen kehittyy, jolloin vauva oppii yhdistämään saman kategorian alle eri ihmisten ääniä ja eri puhenopeuksia (Huotilainen & Partanen, 2010, s. 176). Tämä vaihe auttaa vauvaa oppia tunnistamaan ääniä nopeammin, jota voidaan kuvata "leimaamisena". "Leimaaminen" mahdollistaa lapsen kiinnostuksen puheeseen ja kommunikointiin. 6 kuukauden iässä alkaa kielen kehityksen herkkyyksikausi, jolloin vauva aloittaa jokeltelun käyttäen monenlaisia tavuja, jolloin ne alkavat muistuttaa puheäänteitä (Haukilehto, 2021; Pastila, 2021). Herkkyyksikaudella vauvan puheääntelyyn alkaa ilmentyä erilaisia tavuja, joista myöhemmin syntyvät lapsen ensisanat (Haukilehto, 2021). 6 kuukauden iässä lapsen puheeseen alkaa ilmentyä vokaaleja ja konsonantteja sisältäviä tavutoistoja, joita hän voi toistaa peräkkäin (Siiskonen ym., 2014, s. 129). Tätä vaihetta syntymästä noin 6 kuukauden ikään voi sanoa myös esikielelliseksi kehityksen vaiheeksi, jota kutsutaan myös kahdenväliseksi tai ei-tavoitteelliseksi kommunikoinniksi (Laakso, 2003, s. 29). Kahdenvälisen tapahtuman kommunikoinnin vaihetta kuvaillaan niin, että kasvotusten tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu lapsen ja vanhemman välillä, joka antaa lapselle halun vuorovaikutukseen.

8–9 kuukauden ikäisenä vauva oppii osoittamaan kiinnostavia asioita ja tunnistamaan ympärillä olevia esineitä (Stolt & Vehkavuori, 2022b, s. 3). Tämä johtaa siihen, että vauvan muu elekielikin alkaa kehittyä, kuten että käsiä nostamalla vauva osoittaa haluavansa syliin. Vauva alkaa myös oppia, että eleet ja ilmeet ovat osa vuorovaikutusta. 8–9 kuukauden iässä lapsen varhaisen ja ymmärretyin sanaston kehitys alkaa muotoutua.

1 vuoden ikäisenä lapsi sanoo ensimmäiset sanansa, jotka ovat usein yksikonsonanttisia, kuten "ikkeä" eli itkeä (Kunnari & Makkonen, 2012, s. 85–103). Tässä vaiheessa

tavujokeltelu on keskeinen taito, jolloin lapsi alkaa tuottaa tavumaisia sanoja, kuten "papa-pa" (Stolt & Vehkavuori, 2022b, s. 3). Lapsi alkaa kommunikoida eleillä, kuten osoittelulla, joka toimii hänen ilmaisunsa välineenä. 1-vuotiaana lapsi alkaa jakaa mielenkiintonsa kohteitaan ja alkaa matkia toisia lapsia (Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL, 2017a). Lapsi alkaa olla myös toisten lasten seurassa ja oppii ottamaan muiden tarpeita ja tunteita huomioon. 1 vuoden iässä lapsen sanavarasto on kasvanut noin 70–90 sanalla, jotka hän ymmärtää (Aro ym., 2003, s. 127).

Laakson (2003, s. 30) mukaan 18-kuisena lapsi alkaa suuntautua hänen ympäröiväänsä maailmaan ja alkaa seurata toisen ihmisten katseita ja jakaa toisen huomio ympäristönsä kohteisiin, esimerkiksi osoittamisleillä. Hänen mukaansa lapsi alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa, keksiä omia sanoja ja käyttää lausemaisia ilmauksia ilmeiden ja eleiden avulla. Tätä vaihetta 6 kuukauden ja 18 kuukauden ikään kutsutaan esikielellisen kehityksen toiseksi vaiheeksi: kolmenväliseksi tai tavoitteelliseksi vaiheeksi. Kolmenvälisyydellä viitataan siihen, että lapsella alkaa kehittyä taidot jakavat ympäristönsä huomion kohteet toisen ihmisen kanssa. Tämä vaihe lähtee liikkeelle, kun vauva alkaa suuntautua voimakkaammin ympäröivään maailmaan, lähinnä esineisiin.

2-vuotiaana lapsen puheessa alkaa kuulua ja erottua sanaluokkia, kuten verbejä ja substantiiveja (Siiskonen ym., 2003, s. 126). Lapsi omaksuu ymmärrettyjä sanoja ja pyydyttäessä osaa yhdistää sanoja kohteeseen oikein (Haukilehto, 2021). Lapsi oppii uusia taivutusmuotoja, ja hänen puheeseensa alkaa tulla kuvailevia sanoja (Stolt & Vehkavuori, 2022a, s. 2). Lapsi alkaa kysellä mikä- ja miksi-kysymyksiä, joiden avulla hän yrittää ymmärtää asioita (Haukilehto, 2021). Kahden vuoden iässä lapsi osaa tuottaa jo 250–350 sanaa ja osaa yhdistää kaksi sanaa lauseeksi (Jansson-Verkasalo & Guttorm, 2010, s. 183). Tätä viimeistä vaihetta, joka ilmenee 1–2-vuoden iässä, voidaan kutsua esikielellisen ja kielellisen kommunikaation rinnakkaisvaiheeksi, joka esiintyy osittain rinnakkain vielä edellisen vaiheen kanssa (Laakso, 2003, s. 31).

2,5-vuotiaana lapsen äännejärjestelmä tarkentuu ja ymmärrettävien ja tuotettujen sanojen määrä koko ajan kasvaa (Jansson-Verkasalo & Guttorm, 2010, s.183). Lapsi osaa käyttää eri sanayhdistelmiä ja taivuttaa sanoja (Stolt & Vehkavuori, 2022a, s. 3). Tässä vaiheessa lapsen kielellistä kehitystä leimaa nopea sanojen omaksuminen, jota voidaan kutsua

sanapyrähdykseksi, jossa lapsi voi omaksua jopa 8–10 uutta sanaa viikossa (Kunnari & Savinainen-Makkonen, 2012, s. 85). 2,5-vuotiaana lapsi osaa käyttää kieltä leikin ja toiminnan ohjaamiseen ja hänen puheensa on jo vieraalte ymmärrettävää (Stolt & Vehkavuori, 2022a, s. 3).

3-vuotiaana lapsi on hyvä puhumaan, puhe on ymmärrettävää ja hän osaa esittää kysymyksiään kuulemasta (Jansson-Verkasalo & Guttorm, 2010, s. 183; Siiskonen ym., 2003, s. 126). Lapsen kieli on kehittynyt niin, että hän kykenee ilmaisemaan itseään sanallisesti, hänen kerrontaansa on tullut erilaisia yksityiskohtia ja hän osaa hahmottaa esineiden ja paikkojen sijainnin (Siiskonen ym., 2003, s. 126). 3-vuotiaana lapsen kielitietoisuus on kehittynyt niin, että hän hahmottaa sanojen ja lauseiden perusmuodon ja osaa taivuttaa sanoja eri persoona- ja aikamuodoissa. On kuitenkin vielä tavallista, että lapsella esiintyy kielissä vielä poikkeamia, ja hän saattaa käyttää omia taivutuksia lauseissa.

4–5-vuotiaana lapsen puhe on täysin ymmärrettävää, vaikka lapsen puheessa saattaa ilmetä vielä satunnaisia taivutusvirheitä (Haukilehto, 2021). Kieli tuo kehittyessään uusia asioita vuorovaikutukseen, kuten vuoropuhelua, käsky-, kysymys- ja kieltolauseita, jotka lapsi hallitsee jo hyvin (Lyytinen, 2014, s. 65). 4–5-vuotiaana lapsi alkaa kiinnostua sääntöleikeistä, eri peleistä ja joukkuelajeista (Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL), 2021b). Tässä iässä lapsi on innokas leikkijä ja nauttii leikkimisestä muiden kanssa. Lisäksi lapsien leikkeihin on tullut keskusteluja, vuorosanoja, ja niihin on keksitty omat ideat. Lasten leikit voivatkin kestää tuntikausia, ja he keskustelevat leikin etenemisestä puheen avulla. Mielikuvitukseltaan lapsi on rikas ja hän mielellään keksii tarinoita (Haukilehto, 2021). Mielikuvituksen kehittyttyä lapsi alkaa luoda leikkeihin uudenlaisia ideoita ja hän alkaa käyttää eri tavaroita uudella tavalla. Lapsen itsetunto alkaa kehittyä ja lapsi alkaa vertailla itseään muihin.

3.2 Kehityksellinen kielihäiriö

Kehityksellinen kielihäiriö (aiemmalta nimeltä dysfasia tai kielellinen erityisvaikeus) on kielellinen erityisvaikeus, joka kuuluu kehityksellisiin neuropsykiatrisiin häiriöihin (Autismiliitto, 2023; Kunnari & Laasonen, 2022, s. 88). Kehityksellinen kielihäiriö tarkoittaa sitä, että lapsen kielen kehitys ei ole edennyt normaaliin tapaan ikäkehityksen mukaisesti (Ervast &

Leppänen, 2010, s. 212). Tämä ilmenee lapsilla puheen tuottamisen ja kielen ymmärtämisen vaikeutena, esimerkiksi siinä, että lapsen on vaikeaa ymmärtää sääntöjä ja noudattaa ohjeita (Haukilehto, 2021; Valteri, i.a.). Kullakin lapsella kielelliset vaikeudet ja puheen tuottamisen haasteet näkyvät yksilöllisesti ja eri osa-alueilla (Ervast & Leppänen, 2010, s. 212).

Kehityksellistä kielihäiriötä on arvioitu olevan päiväkotikäisillä lapsilla noin 7 %:lla (Aivoliitto, 2021; Ervast & Leppänen, 2010, s. 212) ja puheen viivästymää noin 20 %:lla (Asikainen, 2004). Kehityksellinen kielihäiriö yleensä diagnosoidaan lapsilla 4–6 ikävuosien välillä (Kielipolku, i.a). mutta se voi jäädä myös huomaamatta, jos sitä ei havaita, ymmärretä tai tutkita (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019). Kielen- ja puheenkehityksen häiriöt ovat tavallisimpia kehityshäiriöitä, joita seurataan neuvolassa (Korpilahti ym., i.a, s. 53–55). Ne vaikuttavat laaja-alaisesti lapsen toimintakykyyn, vuorovaikutukseen ja osallistumiseen (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019).

Kehityksellinen kielihäiriö tunnistaminen voi olla aluksi vaikeaa, koska se voi näkyä lapsella monella eri tavalla, esimerkiksi keskittymisvaikeutena, motorisessa kehityksessä, levottomuutena tai käytöshäiriönä (Aro ym., 2014, s. 109). Näiden ohella lapsella voi ilmetä eri liitännäisoireita, kuten oppimisvaikeutta, tarkkaavaisuushäiriötä ja aistisäätelyn- ja toiminnanohjauksen vaikeutta (Aivoliitto, 2023b). Lisäksi lapsella voi esiintyä kehityksellisen kielihäiriön ohella muitakin neuropsykiatrisia tai samanaikaishäiriöitä kuten tarkkaavaisuushäiriötä (ADD), ylivilkkaushäiriötä (ADHD) tai motoriikanoppimishäiriötä (DCD) (Korhonen, 2021; Walldén, 2019). Esimerkiksi tarkkaavaisuuden häiriötä ja sen vaikeuksia on todettu esiintyvän noin 20–50 %:lla lapsista (Ervast & Leppänen, 2010, s. 213). Kehitykselliseen kielihäiriöön liittyvät vaikeudet ilmenevät kielen eri osa-alueilla, kuten kielen sisällössä, käytössä, äänneessä tai puhuessa (Kunnari & Laasonen, 2022, s. 94). Ne voivat tulla ilmi joko yhdellä tai useammallakin osa-alueella.

Lapsen kielihäiriö tulee yleensä esiin vuorovaikutustilanteissa, jolloin asioista kertominen on lapselle hankalaa (Aivoliitto, 2023a). Kerronta on katkonaista eikä lapsi pysty rakentamaan kunnon lausetta. Lapsella esiintyy myös vaikeuksia löytää sanoja ja toimia vuorovaikutustilanteessa. Sosiaaliset tilanteet ovatkin lapselle haasteellisia, jos hänen on vaikea olla niissä. Yleisimpinä kielen kehityksen viivästymän piirteinä ovat kielen ja puheen epäselvyys, virheelliset ja muuntuneet sanavirheet, sananlöytämisen vaikeus ja puuttuvat taivutuspäätteet (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019). Nämä näkyvät lapsella

poikkeavana puhetapana tai tyylinä, joissa hän ilmaisee kielellisesti lauseet, sanat tai molemmat virheellisesti.

Kehityksellinen kielihäiriö voidaan jakaa puheen ymmärtämisen ja puheen tuottamisen vaikeuksiin (Kuuloavain, 2019a). Nämä tarkoittavat sitä, että lapsella on vaikeuksia sekä ymmärtää puhetta että tuottaa sitä. Puheen ymmärtämiseen liittyvä vaikeus ilmenee puheen ymmärtämisen ongelmana, jolloin lapsi ei ymmärrä kuulemaansa. Tämä näkyy lapsella vetäytymisenä tai impulsiivisuutena (Haukilehto, 2021). Lisäksi lapsella voi olla myös vaikeuksia päästä toisten leikkeihin mukaan, koska ei ymmärrä juonta. Puheen ymmärtämisen vaikeudessa on yleistä, että lapsi ei opi uusia käsitteitä, kuten esineiden nimiä. Lapsen puhe on viivästynyt, eikä hän puhu odotetulla tavalla. Esimerkiksi lapsen ensisanat saattavat tulla vasta yli 2-vuotiaana, kun normaalisti lapsen ensisanat tulevat vuoden iässä.

3.3 Kehityksellisen kielihäiriön syyt, riskitekijät ja perinnöllisyys

Monet asiantuntijat ja tutkijat ovat todenneet, että on vaikea löytää yhtä tiettyä syytä kehitykselliselle kielihäiriölle (Ervast & Leppänen, 2010, s. 214). Kuitenkin on todettu, että yleensä syynä on perimä, jossa raskauden tai synnytyksen aikana keskushermostolle on aiheutunut vauriota tai toimintahäiriötä (Määttänen ym., 2019). Esimerkiksi eri geenimutaatioiden vaikutuksia on kuvattu ja niiden on todettu liittyvän muun muassa motorisen puheen tuottamisen häiriöön, lukemisen erityisvaikeuteen ja kielihäiriöön, joka ilmenee merkityksettömien sanojen toistamisena (Korpilahti ym., i.a., s. 48). Toisena yleisenä syynä on keskosuus, ja jotkut syistä ovat sattumia (Haukilehto, 2021; Yliherva, 2003, s. 105). Nykyisin yhtenä syynä pidetään lisääntyntä ruutuaikaa (Asikainen ym., 2021).

Keskosella tarkoitetaan lasta, joka on syntynyt ennen 37. raskausviikkoa (Terveyskylä, 2019). Mitä varhaisemmilla raskausviikoilla lapsi on syntynyt, sitä suurempi on kehityksellisten ongelmien riski. Pikkukeskosena syntyneen lapsen kielen kehitykseen vaikuttavat muun muassa biologiset tekijät ja ympäristöön liittyvät tekijät (Stolt, 2021). Näitä ovat esimerkiksi keuhkojen epäkypsyys ja hengityksen vaikeudet, jotka ovat tutkimuksissa yhdistetty heikompaan kielen kehitykseen ja sen viivästymään. Pikkukeskosista 25–50 %:lle kehittyy lieviä neurologisia, kognitiivisia ja sosiaalisia vaikeuksia, joita voivat olla vuorovaikutuksen ongelmat, puheen- ja kielenkehityksen viivästymä ja sosiaalisten taitojen puutteet.

Näihin on mahdollista puuttua pikkukeskosille järjestetyn kehitysneurologisen seurannan kautta, jossa lapsi käy kehitysseurantavastaanotolla (Terveyskylä, 2019).

Kuten jo aikaisemmin mainitsin Aikaisemmat tutkimukset -kappaleessa, että lisääntynyt ruutuaika ja somettaminen ovat tutkitusti lisääntyneet. Ne aiheuttavat paljon negatiivisia vaikutuksia lapsen kielen- ja puheenkehitykselle ja sanastoon. Tämä on erittäin suuri riskitekijä, joka muuttaa sekä perheen kommunikaatiokulttuurin että lapsen puheen ja kielen kehittymisen (Walldén, 2019). Kun ei enää puhuta ja kommunikoida keskenään, eivät kieli eikä puhe parane (Mustonen ym., 2022). Tämän vuoksi Maailmanjärjestö WHO on julkaissut artikkelin, jossa suositellaan alle 5-vuotiaille lapsille enintään tunnin tai vähemmän ruutuaikaa päivässä (World Health Organization (WHO), 2019).

Muita syitä kielen kehityksen häiriöön ja puheentuottamisvaikeuksiin ovat kehitysvammaisuuden liittyvät puhehäiriöt, kuulovammaan liittyvä kielellinen viivästymä ja suulakihalkiot (Haukilehto, 2021). Kielellinen häiriö voi myös periytyä kromosomipoikkeavuuksissa, esimerkiksi Klinefelterin syndroomassa (oireyhtymässä) (Kääriäinen, 2022). Tähän syndroomaan liittyy eriasteisia puheen ja kielen kehityksen häiriöitä, oppimisvaikeuksia ja muita kehitysviiveitä. Klinefelterin syndrooma johtuu kromosomien ylimääräisestä lukumäärämuutoksesta, jossa miehillä on kaksi X-kromosomia. Syndrooma on yleisempi pojilla, mutta oirekirjo vaihtelee yksilöllisesti. Osalla pojista voi esiintyä jonkinlaisia kehitysviiveitä, kuten puheen tai kävelyn oppimisen viivästymistä. Oireyhtymässä saattaa esiintyä myös autistisia piirteitä, aktiivisuuden tai tarkkaavuuden häiriötä tai tunne-elämän haasteita.

Laasosen ja Parkin (2022, s. 33) mukaan kielellisillä vaikeuksilla on useita riskitekijöitä kuten sukupuoli, syntymäpaino, synnytyksen aikana ilmenneet poikkeamat ja muu lapsen kehitys, esimerkiksi sairaus. Heidän mukaansa esimerkiksi syntymäpaino ja ennenaikainen syntymä ovat iso riskitekijä kielen kehityksen viivästymään. On tutkittua, että synnytyksen yhteydessä olevilla riskitekijöillä on suuri merkitys lapsen kielen kehityksen vaikeuksiin. Esimerkiksi sillä, että äiti on saanut infektioita tai hänellä oli ennen synnytystä jatkuva stressi. Toinen suuri riskitekijä on myös lapsen temperamentti, joka on yhdistetty vähäiseen kanssakäymiseen, sinnikkyYTEEN ja negatiiviseen mielialaan. Muita korostettuja riskitekijöitä ovat vanhempien mielenterveysongelmat, heidän vähäinen vastaanottavuutensa ja perheen asema.

Kielen kehityksen erityisvaikeudesta on vahvaa näyttöä perustuen perinnöllisyyteen (Ervast & Leppänen, 2010, s. 214). Heidän mukaansa eri tutkimuksissa kielihäiriöisten lasten lähisukulaisista noin 39 %:lla on arveltu olevan kielellisiä haasteita. Tutkimuksissa on havaittu, että lasten isillä on enemmän erilaisia vaikeuksia kuin äideillä. Tutkimustulokset ovat osoittaneet, että geneettiset tekijät ovat vaikuttavampia kuin ympäristöstä johtuvat syyt.

3.4 Kielen- ja puheenkehityksen osa-alueet

Kielen- ja puheenkehitykseen kuuluu eri osa-alueita, joita voidaan kehittää ja edistää varhaiskasvatuksessa eri tukimuotojen ja tilanteiden kautta. Kielen- ja puheenkehityksen jäävuorimalli havainnollistaa kielen- ja puheenkehityksen eri osa-alueita (kuvio 2).



Kuvio 2. Kielen- ja puheenkehityksen osa-alueet (Opetushallitus (OPH), i.a.-a, muokattu).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022), esittää kielen kehittymiselle oman osa-alueen, johon kuuluu kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittäminen ja lapsen toimijuuden ja osallisuuden edistäminen (OPH, 2022, s. 42). Opetushallituksen (OPH) (i.a.-b) mukaan kielen- ja puheenkehityksen osa-alueisiin kuuluvat kielellinen muisti ja sanavarasto, kehittyvä kielellinen identiteetti, kielitietoisuus, vuorovaikutustaidot ja kielen ymmärtämisen ja puheen tuottamisen. Nämä taidot kehittyvät kielen- ja puheenkehityksen tukemisessa ja

vahvistavat lapsen vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Näiden osa-alueiden lisäksi Viitala (2022, s. 72–73) esittää, että kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, niin ne mahdollistavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja: mahdollisuuksia aktiiviseen osallisuuteen ja toimijuuteen. Hän lisää, että kun nämä toteutuvat, lapsi pääsee mukaan jakamaan mielipiteitään ja toimimaan. Samalla lapsi kokee hyväksynnän ja merkityksellisyyden tunteita. Lisäksi toimijuus ja osallisuus ehkäisevät lapsen syrjäytymistä, ne edistävät lasta solmimaan kaverisuhteita ja toimintaan sitoutumista.

Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa (OPH, 2022, s. 43) kuvataan kielen kehityksen osa-alueita tarkemmin sanomalla, että vuorovaikutustaitojen kehittämiseen kuuluu lapsien kuuluksi tuleminen ja heidän aloitteisiinsa vastaaminen. Varhaiskasvattajien tulee reagoida lasten eri viesteihin ja kehittää heidän vuorovaikutustaitojaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi pienryhmätöinnässä, kuten ryhmissä ja pareittain. Vuorovaikutustaitojen kehittämisessä on tärkeää, että aikuiset luovat vuorovaikutuskehittämisen tilanteita. Kielen ymmärtämisen taitoihin kuuluvat sanallistaminen, keskusteleminen ja niiden kautta sanavarannon kehittäminen (mts. 44). Kielen ymmärtämisessä aikuisen tulee kiinnittää erityistä huomiota omaan puheeseen ja siihen, miten sanoittaa asioita, kuvailee erilaisia tilanteita ja mitä keinoja käyttävää lapselle asian ymmärtämiseksi. Esimerkiksi kuvakirjat toimivat hyvänä esimerkkinä, joihin on kuvitettu päiväjärjestys tai tukiviittomien käyttö. Näiden lisäksi kielen ymmärtämisen taitoihin kuuluvat media-, perus- ja sosiaalinen lukutaito. Medialukutaidossa pohditaan kertomuksen merkitystä, katsotaan ja pohditaan sääsymboleiden tarkoitusta ja mietitään, mitä pitää pukea esimerkiksi metsään päälle. Peruslukutaitoihin kuuluvat sadutus, nimeäminen ja sosiaalinen lukutaito. Sosiaalinen lukutaito tarkoittaa lapsen rohkeutta mennä muiden lasten leikkeihin, lähestyä heitä ja löytää oma roolinsa yhteisössä.

Puheen tuottamisen taidoissa aikuinen havainnoi ja seuraa lasten puheentuottamistaitoja ja niiden kehittymistä (OPH, 2022, s. 44). Tämä tarkoittaa sitä, että aikuinen huomioi lasten kanssa puhuessaan äänensävyt ja painot, jotka tukevat lapsen puheen tuottamista. Tämä auttaa lasta hänen puheensa ja kielensä kehittämisessä. Kielen käyttötaitoja harjoitellaan eri tilanteissa, kuten kertomisessa, selittämisessä, lukemisessa ja draamaharjoituksissa. Yhdessä lukeminen auttaa lasta kiinnostumaan kirjan tekstistä ja sanoista ja kirjan kautta kieleen tutustuminen auttaa lapsia ymmärtämään kirjoitettua kieltä. Näiden tavoitteena on kielen käyttötaitojen kehittyminen, vahvistuminen ja niiden käyttö tilanteenmukaisesti.

Kielellinen muisti ja sanavaranto kehittyvät lapsen leikkiessä ja keskusteltaessa. Leikit ja keskustelut tukevat lasta opettelemaan uusia sanoja ja ymmärtämään asioita niiden asiayhteyksissä. Lasten kielitietoisuutta kehitetään ja tuetaan kielen havainnoimisella. Tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvattajat herättävät lasten kiinnostuksen suullista kieltä kohtaan juttelemalla ja keskustelemalla heille.

3.5 Kehityksellisen kielihäiriön muodot

Kunnarin ym. (2022, s. 261) mukaan kielen kehityksen vaikeuksiin kuuluu erilaisia muotoja, jotka määräytyvät niiden taustalla olevien oireiden mukaisesti. He lisäävät, että esimerkiksi puhe- ja kielihäiriö on luokiteltu sen oireenmukaiseen luokitukseen, jossa on lueteltuna puhe- ja kielihäiriöt ja sen liitännäisoireet, kuten aistiherkkyys tai pakko-oireisuus. Kielihäiriön oireet korostuvat yksilöllisesti, eri ikäkausina ja eri tavoin. Oireet voivat myös muuttua lapsen kasvaessa ja lieventyä.

3.5.1 Mutismi

Mutismi, jota kutsutaan myös selektiiviseksi tai valikoivaksi puhumattomuudeksi on ahdistuneisuushäiriö, jossa lapsi puhuu vain tiettyjen ihmisten kanssa (Sarvanne, 2022a; Punna, 2022). Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi puhuu vain kotona tai vain tietyille ihmisille päiväkodissa (Sarvanne, 2022a). Puhumattomuudessa ei ole kyse lapsen vaikeudesta tuottaa puhetta tai ymmärtää sitä, vaan siitä, että lapsi ei vaan tuota tietyissä tilanteissa puhetta (Raising Children, 2022). Puhumattoman lapsen leikkitaidot voivat olla poikkeavaa, olematonta tai sitä, että lapsi ei halua ollenkaan leikkiä (Punna, 2022). Hänen mukaansa valikoivasti puhumattomilla lapsilla on yleensä todettu myös muita kehityksellisiä haasteita ja noin puolella puhumattomista lapsista on kielenkehityksen häiriö. Valikoiva puhumattomuus ilmenee yksilöittäin ja joissakin tapauksissa puhumattomuuden ohella voi esiintyä pakko-oireisuutta, uhmakkuutta tai voimakasta ahdistuneisuutta. Valikoivaa puhumattomuutta saattavat lisätä erilaiset temperamentti- ja persoonallisuuspiirteet kuten ahdistuneisuus.

Valikoiva puhumattomuus kuuluu poikkeavan käyttäytymisen muotoon, jossa puhumattomuuden on kestettävä yli neljä viikkoa (Punna, 2022; Sarvanne, 2022b). Puhumattomuus diagnosoidaan yleensä 3–5 ikävuoden välillä, jolloin oireet alkavat ilmentyä (Raising

Children, 2022). Joillakin puhumattomuus voi kestää jopa nuoruusikään asti (Punna, 2022). Valikoivaa puhumattomuutta esiintyy noin yhdellä sadasta lapsesta ja yleensä se huomataan ensimmäiseksi päiväkodissa (Punna, 2022; Sarvanne, 2022b). Valikoivan puhumattomuuden taustasyinä arvellaan olevan geneettiset tekijät, temperamentti- ja ympäristötekijät tai näiden kaikkien yhteisvaikutus (Sarvanne, 2022a). Hoitomuotona käytetään kognitiivista psyko- ja käyttäytymisterapiaa (Punna, 2022). Mutismin ja autismitilaston välistä yhteyttä on alettu tutkimaan, koska on mahdollista, että taustalla olisi yhteisiä tekijöitä (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2023).

3.5.2 Verbaalinen dyspraksia

Verbaalinen dyspraksia eli puheen motoriikan ongelma on puhehäiriö, joka ilmenee puheen epäselvyytenä ja puheliikkeiden vaikeutena (Aivoliitto, 2022d). Dyspraksia ilmenee kaikilla eri tavoin, ja eri vaikeusasteina: joillakin puhe sujuu mutta se on epäselvää ja vaikeasti ymmärrettävää ja jotkut taas ääntävät konsonantit ja vokaalit väärin (Korpilahti ym., 2022, s. 222). Lievässä dyspraksiassa lapsella on vaikeuksia löytää sanoja ja hänellä esiintyy puutteita kielellisissä ilmauksissa (Aivoliitto, 2022d). Vaikea-asteisessa dyspraksiassa lapsi vetäytyy kokonaan kommunikaatiotilanteista eikä puhu ollenkaan, jolloin kyse voi olla myös autistisuudesta (Korpilahti ym., 2022, s. 222). Dyspraksia vaikuttaa lapseen niin, ettei hän tule aina ymmärretyksi, hän ei saa sanottua asiaansa eivätkä toiset ymmärrä häntä (Aivoliitto, 2022d). Dyspraksian syynä arvellaan olevan sen taustalla olevat geenit. Cognimedin (i.a.) mukaan dyspraksian ohella voi esiintyä erilaisia haasteita, jotka vaikuttavat arjessa toimimiseen. Korpela jatkaa, että näitä ovat esimerkiksi ruokailuasiat tai lihastoiminnan poikkeavuudet suun ja kasvojen alueella, jotka vaikuttavat siihen, että lapsi kuo- laa. Kuntoutus riippuu dyspraksian vaikeusasteesta mutta yleisimmin kuntoutuksessa on harjoiteltu puheliikkeitä, jolloin äänneitä ja äänneyhdistelmiä toistetaan (Cognimed, i.a.; Korpilahti ym., 2022, s. 222).

Muita lasten kielen- ja puhehäiriöihin muotoihin kuuluvat fonologiset puhehäiriöt, joihin kuuluvat artikulaatiohäiriöt eli äännevirheet, puheen sujuvuuden vaikeudet (änkytys ja so- kellus) ja dysartria eli puhe-elimen motoriikan häiriö (Korhonen, 2021). Näissä puhehäiriöissä puheentuotto voi olla kömpelöä, puhe voi näkyä motorisena viiveenä ja puherytmi voi olla katkonaista.

3.6 Kehityksellisen kielihäiriön vaikeusasteet

Kehityksellinen kielihäiriö voidaan jakaa eri vaikeusasteisiin, joka vaihtelee lievästä vaikeaan (Aivoliitto, 2023c). Jokaisella lapsella kielihäiriön vaikeusasteet ovat yksilöllisiä ja ne vaihtelevat eri vaikeusasteen mukaan. Tähän lisäksi vaikuttavat lapsen luonteenpiirteet ja perheen ja ympäristön vaikutus.

Lieväasteisessa kielihäiriössä lapsella on puutteellinen sanavarasto, joka aiheuttaa sen, ettei hän osallistu toimintoihin tai keskusteluihin (Aivoliitto, 2023c). Tämän lisäksi se aiheuttaa sen, ettei lapsi kykene kertomaan asioista. Muuten lapsi pärjää arjessa ja arkien tilanteissa suhteellisen normaalisti. Puutteellisen sanavaraston takia on otettava käyttöön erilaisia menetelmiä, kuten puhetta tukevaa, täydentävää ja korvaavaa kommunikointikeinoja, esimerkiksi ACC-menetelmää (Papunet, 2023d). AAC-menetelmillä Papunetin mukaan helpotetaan kommunikointia, viestin ymmärtämistä ja lapsen oppimista ja osallistumista. Kuullun ja luetun ymmärtäminen voivat olla hankalia lapselle ja hänellä voi esiintyä muistamisen vaikeuksia (Nepsyarki, 2022). Keskivaikeassa kielihäiriössä kielenhäiriön eri haasteet ja ongelmat haittaavat lapsen toimimista ja osallistumista niin paljon, että ne vaikuttavat lapsen suoriutumiseen ja osallistumiseen päiväkodissa (Aivoliitto, 2023b). Lapsen toimintakyky on niin heikko, että apuvälineitä ja menetelmiä tarvitaan, ja ne pitää huomioida erityisen tarkasti vuorovaikutuksessa ja oppimisessa (Asikainen, 2004).

Vaikeassa kielihäiriössä lapsi ei pysty osallistumaan toimintaan tai leikkimään muiden kanssa tutuissa tilanteissa, ellei ole otettu huomioon riittävät apuvälineet ja muut tuet (Aivoliitto, 2023b). Vaikeassa kielihäiriössä kielihäiriön kielen ja puheen puutteellisuus ja sen epäselkoisuus vaikuttavat huomattavasti koko lapsen yleiseen toimintakyvyn kehittymiseen (Asikainen, 2004). Tällöin lapsi tarvitsee jatkotukitoimenpiteitä, joita hänen tulee saada jokapäiväisissä tilanteissa (Aivoliitto, 2023b). Muuten vaikea kielellinen toimintakyky rajoittaa selkeästi lapsen toimintakykyä. Mikäli lapsi on 3-vuotias, eikä hän ei pysty ilmaistamaan itseään puheella, hänellä on huomattavia haasteita puheentuotossa eikä hän opi uutta, on kyse vaikea-asteisesti kielihäiriöstä (Kunnari & Laasonen, 2022, s. 99).

3.7 Kielen- ja puheenkehityksen menetelmät

Merikosken ja Pihlajan (2022, s. 229–242) mukaan on olemassa erilaisia menetelmiä ja kommunikaatiokeinoja, jolla autetaan lasta ymmärtämään paremmin asioita, tukemaan häntä ja osallistumaan toimintaan. He tarkentavat, että yksi näistä menetelmistä on AAC-menetelmä (eng. Augmentative and Alternative Communication, AAC) eli puhetta tukeva ja korvaava kommunikointimenetelmä. AAC-menetelmällä tarkoitetaan eri menetelmiä, joilla voi auttaa ja tukea lapsen puheen tuottoa ja sen ymmärtämistä. Sitä käytetään silloin, kun halutaan, että lapsi ymmärtää paremmin asioita ja silloin, kun hän ei voi sanallisesti ilmaista itseään. Menetelmällä autetaan lasta ymmärtämään paremmin asioita ja luomaan hänelle keinoja ilmaista itseään (mts. 242). Menetelmä edistää lapsen kognitiivista kehitystä, puheen tuottamista ja sen oppimista. Nykyään AAC-menetelmästä voidaan puhua myös nimellä esteetön viestintä (eng. Accesible Communication), jonka tarkoituksena on pyrkiä pois vammakeskeisyydestä. Muita menetelmiä ovat tukiviittomat, kuvat, piirtäminen, mallittaminen, suujumppa, esteetön teknologia (puhelaitteet), blisskieli ja symbolit (Merikoski & Pihlaja, 2022, s. 229–242; Papunet, 2022).

Tukiviittomat ovat esteettömän viestinnän tunnetuin keino (Merikoski & Pihlaja, 2022, s. 234). Suomessa on käytetty viittomakieltä lapsen kielen kehityksen tukena jo vuosikymmeniä osaksi kommunikaatiota. Lapsen kanssa viittomakieltä käyttäessä lapsen puhe lisääntyy ja selkiytyy. Viittomakielen ohella lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen mallia, kuten eleitä, käsiä ja kehonkieltä ja näin ollen lapsen on helppoa omaksua viittomaa. Kun aikuinen mallintaa lapselle viittomat, niin lapsi muistaa ne. Viittomat rytmittävät puhetta ja tukevat ymmärtämistä. Viittomat toimivat hyvänä keinona toiminta- ja ohjaustilanteissa silloin, kun lapsilla on vaikeaa hallita siirtymiä. Näin viittoman visuaalisuus auttaa heitä ymmärtämään, mistä on kyse.

Kuvat ovat varhaiskasvatuksessa yleinen tukikeino, joita käytetään esimerkiksi päiväohjelman ymmärtämiseen (Ketonen ym., 2014, s. 207; Merikoski & Pihlaja, 2022, s. 236;). Merikoski ja Pihlaja (2022, s. 236) tähdentävät, että kuvat jäsentävät ja kertovat tilan, paikan ja esineiden ja toimintojen kuvaamisessa, esimerkiksi mitä jossain laatikossa on. Näin kuvien käyttöä käytetään ympäristöviestijänä, jotka ovat tärkeitä lapsille, joilla on puheen ymmärtämisen vaikeuksia (Ketonen ym., 2014, s. 207). Kuvat voivat ottaa mukaan leikkeihin, ulkoiluun ja lauluihin, jotka visuaalistavat toimintaa. Kuvien käyttö kannattaa aloittaa

sellaisista toiminnoista, jotka innostavat lasta (Aivoliitto, 2023, i.a.-e). Kuvien lisäksi erilaiset kuvataulut ovat hyvä ja helppo keino lapsille kommunikoinnin tueksi ja puheen ja kielen ymmärtämiseksi. Kuvatauluja on erilaisia, esimerkiksi piirtotaulu tai tarrakiinnitteinen kuvataulu, jossa lapsi voi harjoitella kommunikointia kuvien avulla (Olkinuora & Marttinen, 2020). Kommunikointimenetelmien avulla lapsi pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan, tunteitaan ja mielipiteitään, jos puheentuotto ei onnistu. Kuvatauluista hyötyvät myös moni- ja vieras-kieliset lapset, joilla suomi ei ole äidinkielenä. Ne toimivat hyvänä vuorovaikutuksen välineenä leikeissä, keskusteluissa ja toiminnanohjauksessa.

Merikosken ja Pihlajan (mts. 238) mukaan piirtäminen on myös hyvä vuorovaikutuksen väline. Heidän mukaansa se on vuorovaikutusväline, jota lapsi voi käyttää kertoakseen hänen aikomuksistaan, ajatuksistaan tai tekemisestään. Piirtäminen on myös hyvä keino sosiaalisen tarinan luomiseen ja kertomiseen. Kuvat tuovat lapselle helpotusta kerrontaan ja näin lapsi voi kuvailla sanomistaan. On kahdenlaista piirtämistä: puheen rytmissä piirtämistä ja nopeaa piirrosviestintää. Puheen rytmissä piirtäminen on sitä, että kun joku asia ei ole mennyt haluamalla tavalla, se voidaan avata piirtämällä puheen rytmissä. Tämä tapahtuu niin, että kun aikuinen piirtää, hän selkeyttää puhettaan ja asia ja tunteet siirtyvät paperille. Näin pystytään myös keskustelemaan ja luomaan suunnitelmia. Nopea piirrosviestintä on menetelmä, joka tukee viestintää keskustelutilanteissa. Esimerkiksi niissä, joissa viestintälaitteista tai tauluista puuttuu symboleita tai kuvia. Menetelmän avulla lapset oppivat ilmaisemaan itseään, ja se kehittää heidän kielellisiä taitojansa. Nopean piirrosviestinnän on kehittänyt Merikoski vuonna 2012.

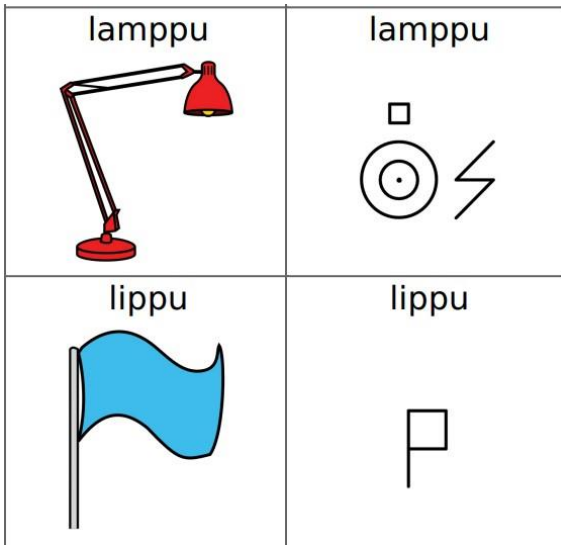
Merikoski ja Pihlaja (2022, s. 241) esittävät, että esteetön teknologia eli puhelaitteet ovat nykyisin arkea. He jatkavat, että ne mahdollistavat lapselle kuulluksi tulemisen, jos puheilmaisuus puuttuu tai se on niukkaa, ja ne vahvistavat lapsen oman toiminnan ohjausta. Puhelaitteet antaa lapselle mahdollisuuden osallistua leikkitalanteisiin, joihin puheen avulla osallistuminen ei onnistuisi. Puhelaitteissa viestiruutua painamalla nauhoitettu viesti kuullaan puhuttuna. Viestiruudut ovat merkattu merkeillä, esimerkiksi graafisilla kuvilla tai piirrettyinä. Puhelaitteiden käyttöön ottamisessa tarvitaan aina puheterapeutin ohjausta ja näyttöä, miten sitä käytetään. Teknologian ja laitteiden kehityksen ansiosta ovat tulleet erilaiset kommunikointiohjelmat ja sovellukset kommunikoinnin tukemisen avuksi (Green- Järvinen & Saarilahti, 2023). Kommunikoinnin sovelluksilla ja ohjelmilla voidaan esimerkiksi

monipuolistaa lapsen kommunikointia ja kehittää hänen kommunikointisanastoansa. Erilaisia kommunikointiohjelmia ovat esimerkiksi SymboTalk, BeMy Voice ja Twinkl symbols for AAC.

Papunetin (2022) mukaan blisskieli on graafista kieltä, jossa käsitteet ilmaistaan bliss-symboleilla. Blisskieli toimii puhetta tukevana ja korvaavana kommunikointikeinona ja lukemisen että kirjoittamisen oppimista tukevana menetelmänä. Se soveltuu henkilöille, jotka eivät pysty puhumaan, eivät käytä viittomia tai kuvat eivät riitä heille tukikeinoiksi. Bliss-symbolit muodostuvat geometrisistä peruskuviosta, kuten kaarista ja pisteistä, ja niiden merkitys koostuu kolmesta piirteestä: symbolin muodosta, koosta ja sijainnista (Ketonen ym., 2014, s. 204; Papunet, 2022). Bliss-symboleilla kommunikaatio on helpompaa kuin kirjoittaminen, koska jokainen symboli ilmaisee käsitteen (Papunet, 2022). Blisskieltä käytetään puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiokeinona mutta myös lukemisen ja kirjoittamisen oppimisen tukevana menetelmänä (Ketonen ym., 2014, s. 204). Blisskielessä käsitteet ja muodot ovat ilmaistu bliss-symboleilla (Papunet, 2021a; kuva 1).

Näiden lisäksi apumenetelmänä voidaan käyttää vinkkipuhetta (eng. Cued Speech), jonka tarkoituksena on tehdä puhutusta kielestä helpommin ymmärrettävää (Vinkkipuhe, i.a.). Vinkkipuhe on huulioluvun apumenetelmä, jossa kielen äänteet tarkennetaan käsimerkeillä niin, että merkit voidaan yhdistää huulion muotoon ja puhutun kielen ään-teisiin. Näin puheen eri äänteet näkyvät ja ne ovat eroteltavissa toisistaan (Kuuloavain, 2019c). Menetelmä toimii visuaalisesti, joten sen ymmärtämiseen ei tarvita kuuloa. Sen avulla kuulovammainen lapsi näkee kaiken puhutun kielen äänteet ja kieli välittyy hänelle näön- ja kuulonvaraisesti. Menetelmä on kehitetty 1960-luvulla vahvistamaan kuurojen luku- ja kirjoitustaitoa (Vinkkipuhe, i.a.).

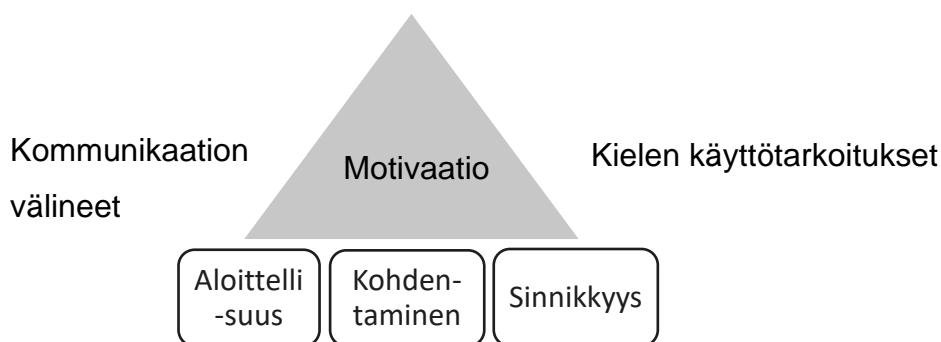
Lisäksi yhtenä menetelmänä on Maailman terveysjärjestön WHO:n julkaisema maksuton verkkokurssi, joka on suunnattu 2–9-vuotiaiden lasten vanhemmille, joiden lapsilla on kehitysviive, viestinnässä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai kommunikoinnissa vaikeuksia (World Health Organization (WHO), 2023). Kurssi on englanninkielinen, ja se tarjoaa tietoa ja menetelmiä erityisesti sosiaalisen kommunikaation ja vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja harjoitteluun arjen eri tilanteissa. Kurssin tekemiseksi diagnoosia ei tarvita.



Kuva 1. Blisskieli- ja symbolit (Papunet, 2021a).

3.8 Kommunikaation kolmio ja kulmakivet

Kommunikaation kolmio ja kulmakivet on kehitetty kommunikaatiotaitojen parantamiseen ja kommunikoinnissa esiintyvien vaikeuksien tarkasteluun (kuvio 3). Kommunikaatio kolmion ja kulmakivimallin ovat kehittäneet puheterapeutit Emilia Nivarpää-Hulkki, Sanna Tarpila ja Hannele Tanskanen (Autismiliitto, 2022b).



Kuvio 3. Kommunikaation kolmio ja kulmakivet (Autismiliitto, 2022a).

Autismiliiton (2022b) mukaan kommunikaation kolmio ja kulmakivimalli sisältää eri osatekijöitä, kuten kommunikaation välineet, kielen käyttötarkoitukset (ydintaidot), aloitteellisuus,

kohdentamien, sinnikkyys ja motivaatio. Kielen käyttötarkoituksella eli ydintaidoilla tarkoitetaan henkilön taitoa käyttää kommunikaatiokeinoja eri tavoin, kuten kysymiseen tai pyytämiseen. Aloitteellisuus, kohdentaminen ja sinnikkyys kuvaavat kommunikaatio kolmion kolme kulmakiveä, joita tarvitaan tukemaan kolmion sisällä olevaa motivaatiota. Näiden lisäksi tarvitaan kielen käyttötarkoitusta ja kommunikaation välineitä motivaatioon kommunikoinnin kasvamiseksi. Kaikkia mallin osatekijöitä tarvitaan onnistuneeseen kommunikointiin. Kommunikaation kolmion avulla voidaan tarkastella lapsen taitoja ja puutteita kielen käyttötarkoituksissa, kuten tarvitseeko lapsi eri välineitä kommunikointiin, kuinka aloitteellinen puhe sujuu ja osaako hän kohdentaa sanomaansa asiaa oikein.

3.9 Kuntoutusmuodot

On olemassa erilaisia kuntoutusmuotoja, joiden avulla edistetään, tuetaan ja seurataan lapsen kielen- ja puheen kehittämistä (Kunnari ym., 2022, s. 260). Kuntoutuksen lähtökohdiana on puheen- ja kielenkehityksen edistäminen, kommunikaatiotarpeiden ja keinojen arviointi. Kuntoutuksessa käytetään erilaisia lähestymistapoja, jotka luokitellaan niiden ”painopistealueiden” mukaan. Esimerkiksi puhehäiriön kuntoutuksessa tuetaan puheenliikkeitä ja puheentuottamista. Kuntoutusmuoto päätetään lapsen tarpeen ja tilanteen mukaisesti ja kuntoutuksen sisällön tulee painottua lapsen kielen- ja puheenkehityksen syyn mukaisesti (Asikainen & Ervast, 2022, s. 211–219). Kuntoutus voi olla lääkinnällistä, pedagogista tai sosiaalista (mts. 211). Kuntoutukseen voi hakeutua Kelan ja hyvinvointialueiden kautta, joista saa myös neuvontaa ja ohjausta (mts. 212).

Asikaisen ja Ervastin (2022, s. 11) mukaan on erilaisia kuntoutusmuotoja, joita ovat lääkinällinen-, pedagoginen- ja sosiaalinen kuntoutus. He jatkavat (s. 211–213), että lääkinällinen kuntoutus on puheterapiaa tai fysioterapiaa, joka sisältää sekä yksilöllistä että ryhmämuotoista harjoittelua. Pedagoginen kuntoutus on varhaiskasvatuksessa lapsen toimintakykyä ja oppimista tukevat järjestelyt (mts. 211). Pedagogisessa kuntoutuksessa korostetaan kuntoutuksen ammattilaisten ja perheen yhteistyötä, jossa heidän valitut tukikeinonsa edistävät lapsen oppimista ja toimintakykyä. Pedagoginen kuntoutus sisältää tiedon jakamista lapsen toimintakyvyn puutteista, sen vaikeuksista ja vaikutuksista lapsen toimintaan arkiympäristössä (mts. 212). Ammatillinen kuntoutus on lapsen toimintakyvyn parantamiseen, jota haetaan silloin, kun halutaan että lapsi selviytyy arjessa, esimerkiksi hänen

vammansa tai sairauden vuoksi. Sosiaalinen kuntoutus on monialaista kuntoutusta, joka järjestetään moniammatillisen tiimin kanssa (mts. 213). Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalipalvelua, joka perustuu asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämiseen. Sosiaalista kuntoutusta tarvitaan silloin, kun lapsen haasteet ovat pitkittyneet, esimerkiksi hänen hahmotus- tai oppimishäiriönsä vuoksi. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen arjen hallintaa niin, että hän kykenee selviytymään arkipäivän toimista.

Kuntoutuksen palvelut ja järjestely uudistuivat vuoden alussa tulleen sote-uudistuksen kautta, jolloin palveluiden järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille (Hakari, 2023). Tämä tarkoittaa kuntoutuksen osalta sitä, että hyvinvointialueiden tulee tarjota matalan kynnyksen palveluita (Sosiaali- ja terveysministeriön (STM), 2022, s. 45). Sosiaali- ja terveysministeriö lisää, että tavoitteena on kaikkien lasten, nuorten, perheiden, työikäisten ja ikään-tyvien yhdenvertainen palvelujen ja kuntoutuksen saatavuus laadukkaana hoitona (mts. 9). Uudistuksessa ollaan myös kehittämässä neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten palvelukokonaisuutta, jossa asiakkaat ohjataan vertaistukiryhmiin ammattilaisten arvion perusteella (mts. 46). Tavoitteena on neuropsykiatristen palveluiden saatavuus, palvelukokonaisuuden selkeyttäminen ja ratkaisukeskeisen ohjauksen käyttäminen. Kela on uudistamassa harkinnanvaraisia kuntoutuspalveluita niin, että perhekurssit ovat yhdistymässä uuteen neurologisen kehityksen häiriöt -kurssikokonaisuuteen (Kansaneläkelaitos (Kela), 2023a). Kurssilla lapset, joilla on kehitysvamma, monimuotoinen kehityshäiriö, Downin oireyhtymä tai CP-oireyhtymä, saavat kohdennettua kuntoutusta.

Suomeen on tulossa uusi hanke, joka on 1-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehityksen edistämiseen uusi varhaiskuntoutusmalli (Sanapolku, 2023). KieLo -tutkimushanke toimii Kelan rahoittamana, joka perustuu vanhempien ryhmämuotoiseen ohjaukseen, jossa heille annetaan tukea ja vinkkejä varhaisen lasten kielen kehityksen tueksi. Puheterapeutti antaa vanhemmille ohjausta lapsien kielen kehityksen tueksi, ja tämän lisäksi he saavat vertaistukea muilta perheiltä. Koska perheet voivat asua eri kunnissa, niin ryhmään voi osallistua etänä tai menemällä paikan päälle. Hanke toteutetaan eri puolella Suomea yhteistyössä muiden puheterapeuttien ja organisaatioiden kanssa, kuten Aivoliiton ja Itä-Suomen yliopiston laitoksen logopedian kanssa.

3.9.1 Sopeutumisvalmennuskurssi

Sopeutumisvalmennuskurssi on perhekurssi, jonka Kela kustantaa (Kela, 2023b). Se on kurssi, joka on suunnattu lapsille, nuorille ja aikuisille ja heidän perheilleen tai lähiomaisilleen. Kurssilla käydään muun muassa perheiden kokemuksia läpi ja joita jaetaan ryhmässä samassa tilanteessa olevien kanssa. Näin perhe saa vertaistukea muilta. Kurssin aikana perhe saa tukea ja ohjausta heidän elämäntilanteeseensa ja konkreettisia keinoja arjen tilanteisiin. Kuntoutuja saa tukea sairauteensa tai vammansa kuntoutumiseksi ja lisäksi vinkkejä arjessa selviytymiseen. Sopeutumisvalmennuskurssit auttavat asiakasta ja hänen perhettään sopeutumaan sairauden tai vamman kanssa ja sen tuomiin muutoksiin. Valmennuksessa käydään läpi kuntoutujan omia voimavaroja ja lähiverkoston kanssa tehtävää yhteistyötä. Kuntoutuksen aikana määritellään ne tavoitteet perheelle, jotka he kokevat merkitykselliseksi. Lisäksi perhe saa lisää tietoa lapsen kehityksellisestä kielihäiriöstä ja eri kuntoutuskäytännöistä. Kurssille hakeutuminen tapahtuu kuntoutushakemuslomakkeella, johon tarvitaan myös liitteeksi lääkärin B-lausunto.

3.9.2 Neuropsykologinen kuntoutus

Neuropsykologinen kuntoutus tukee lapsen kehitystä ja suoriutumista arjen toiminnoista (Kela, i.a.). Neuropsykologinen kuntoutus on kokonaisvaltaista, ja se tukee lapsen psyykkistä, kognitiivista ja sosiaalista toimintojen kehitystä (Peltomaa & Laasonen, 2022, s. 353). Kuntoutus perustuu tietoon lapsen aivojen toiminnan välisistä yhteyksistä ja kehityksellisten erityispiirteiden toiminnasta (mts. 354). Kuntoutuksessa hyödynnetään muun muassa tietoa eri psykologian alueilta ja siinä käytetään terapeuttisia (apu)menetelmiä minäpystyvyyden vahvistamiseksi. Kuntoutuksen tavoitteena on muun muassa lieventää aivojen toiminnallisten häiriöiden vaikutusta, kohentaa lapsen oppimis- ja toimintakykyä, löytää uusia toimintatapoja ja lisätä lapsen omatoimisuutta (Kela, i.a; Peltomaa & Laasonen, 2022, s. 353). Kuntoutuksen avulla pyritään antamaan tukea lapsen perheelle ja vahvistamaan lapsen myönteistä minäkuvaa ja uskoa itseensä arjessa selviytymiseen.

Kelan (i.a.) mukaan neuropsykologiseen kuntoutukseen voi hakeutua muun muassa tarkkaavaisuuden, toiminnanohjauksen, kielellisten toimintojen, hahmotushäiriön tai oppimisvaikeuden vuoksi. Kela täsmentää, että kuntoutusta haetaan vaativana lääkinnällisenä

kuntoutuksena, johon tarvitaan julkisen terveydenhuollon tekemä kuntoutussuunnitelma. Kuntoutusta voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäterapiana. Neuropsykologisen kuntoutus vaatii neuropsykologista tutkimusta, jossa selvitetään ja tutkitaan neuropsykologisen häiriön laajuus, vaikeusaste, haitta ja sen hoidettavuus. Kuntoutus perustuu neuropsykologin ja erikoislääkärin lausunnon mukaiseen suunnitelmaan, jonka Kela on hyväksynyt. Neuropsykologista kuntoutusta voi saada Kelan tukemana enintään kolme vuotta.

3.9.3 Pragmaattinen kommunikaation kuntoutus

Loukusan (2022, s. 292) mukaan pragmaattinen kommunikaation kuntoutus pohjautuu erilaisiin teoreettisiin näkökulmiin, kuten vastaamiseen, ilmaisuun ja ymmärtämiseen. Pragmaattisella kommunikaatiolla tarkoitetaan hänen mukaansa kykyä käyttää ja ymmärtää kieltä eri tilanteissa sopivalla tavalla. Siihen sisältyy kielen käyttötarkoitukset (käskeminen), puheilmajujen, ymmärtämisen ja keskustelemisen taidot (mts. 293). Lapsen pragmaattiset vaikeudet voivat ilmetä vaikeutena ymmärtää kielellisiä ja ei-kielellisiä ilmauksia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja ympäristöissä. Vaikeudet saattavat näkyä myös ilmaisuissa, jolloin lapsi voi sanoa tilanteeseen sopimatonta tai asian liian suppeasti. Pragmaattinen kuntoutus perustuu kielen käyttötarkoitusten harjoittelusta, kuten pyytämisestä, vastaamisesta ja tervehtimisestä. Kielen käyttötarkoitusta voidaan harjoittaa esimerkiksi sanoilla, eleillä ja kuvilla (mts. 298). Keskeistä on saada lapsen eleet ja ilmaisut käyttöön. Terapiatilanteissa harjoitellaan ymmärtämistä esimerkiksi roolileikkien avulla ja yhdessä pohditaan tilanteiden ymmärtämistä erilaisien kuvien avulla. Tilanteissa käytetään myös mallittamista ja sanoittamista lapsen ymmärtämiseksi. Kuntoutuksen tavoitteena on keskittyä arjen tilanteisiin, joissa lapsen on huomioitava toinen henkilö ja kommunikoidava hänelle puheella tai eleellä. Esimerkiksi opettamaan lapsi kommentoimaan arjen tapahtumia, kuten ”käyn vaihtamassa vaatteet”. Pragmaattiseen arviointiin kuuluu lapsen havainnoinnin lisäksi pragma- testit ja eri kyselylomakkeet (mts. 296)

Muita kuntoutusmuotoja ovat nimeämisen kuntoutus ja kerrontataitojen kuntoutus, joissa harjoitellaan kertomuksien ja tarinoiden luomista (Mäkinen & Kunnari, 2022, s. 310; Salmi, 2022, s. 276). Lisää kuntoutusmuotoja ovat puhetta tukeva viestintää arjen kuntoutuksessa puhe- ja toimintaterapia päiväkodissa, puheen- ja kielihäiriön kuntoutus ja musiikki-terapia (Kunnari ym., 2022, s. 257; Launonen ym., 2022, s. 332; Suomen Kielipolku SLI ry,

i.a.). Kaikissa näissä kuntoutusmuodoissa on nostettu esiin keskeisiksi tavoitteiksi lapsen toimijuus, kielellisen identiteetin vahvistuminen ja rakentuminen ja osallisuus ja osallistuminen (Lautamo, 2022, s. 374–375). Nämä asiat vahvistavat lapsen taitoa ja tapoja toimia tilanteissa.

3.10 Kehityksellisen kielihäiriön havaitseminen

Aro ym. (2014, s. 106) mukaan monia vanhempia voi huolestuttaa, jos kielen kehitys ei ole edennyt lapsella ikäkehityksen mukaisesti. Aro ym. jatkaa, että se voi aluksi hämmästyttää tai mietityttää vanhempia, jos he eivät ole kiinnittäneet siihen huomiota tai he eivät tiedä, mistä on kyse. Merikoski ja Pihlaja (2022, s. 247) täsmentävät, että kaikkien osapuolten huoli tulee aina ottaa vakavasti. Kun vanhemmat huolestuvat lapsen kielen kehityksestä, heidän tulisi aina kertoa heidän peloistaan neuvolalle tai varhaiskasvatuksen opettajille. Yhdessä mietittäisiin, mitä jatkoselvittelyjä tehdään. Erytisen tärkeää on sellainen ohjaus, jossa varhaiskasvattajat rauhoittavat ja tukevat vanhempia tai vanhempaa. Esimerkiksi tilanteissa, jossa lapsen ei tarvitse vielä osata hänen ikäkehityksensä mukaisia asioita. Tämä tieto helpottaa vanhempien huolta, eikä heidän tarvitse jäädä pohtimaan asiaa. Huolen herääminen ja siitä mainitseminen ei ole koskaan väärin, sillä se voi vaikuttaa monella eri osa-alueilla lapsen kasvuun, kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin (Aro ym., 2014, s. 106).

Aron ym. (2014, s. 122) mukaan kielen- ja puheenkehityksen ohella kannattaa seurata myös lapsen yleisestä kehitystä, kuten leikkiä, ohjeiden ymmärtämistä, vuorovaikutusta, muistia ja motoriikkaa. Näiden taitojen ohella voi ilmetä mahdollisia oppimis-, ymmärtämistä tai hahmottamisvaikeutta, jotka kuuluvat kehitykselliseen kielihäiriöön. Siksi on tärkeää havainnoida lapsien leikkejä, kuten sitä, ymmärtääkö lapsi leikin ideaa, miten lapsi käsittelee ja nimeää esineitä ja ymmärtää niiden käyttötarkoituksia. Havainnoinnissa erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, miten lapset kertovat asioita ja kuinka he hahmottavat oikean aikamuodon.

Kehityksen kielihäiriön haitat ja vaikeudet ovat yksilöllisiä ja ne vaikuttavat ja ilmenevät kullakin lapsella erilaisesti (Aivoliitto, 2023b). Taulukon 1 avulla havainnollistan normaalin kielen kehityksen etenemisen ja kehityksellisen kielihäiriön eron ikäkausittain 1–5-vuoteen.

Jos lapsella on kehityksellisen kielihäiriön mukaisia piirteitä, joita tulee tutkia niin niistä kannattaa aina sanoa varhaiskasvattajille tai varhaiskasvatuksen erityisopettajalle (Rantala & Uotinen, 2022, s. 146). Varhaiskasvatuksen opettajat ohjeistavat ja suosittelevat vanhemmille puheterapeuttia tai psykologia (Aro ym., 2014, s. 130). Aikaisilla havainnoilla ja tukemisella saadaan lapselle oikea-aikaista tukea ja apua, ja siksi vanhempien omat huomiot ja havainnot ovat tärkeitä (Ahonen ym., 2014, s. 78; Aro ym., 2014, s. 109). Kielellisten vaikeuksien havaitseminen, jatkotutkimuksiin ohjaaminen ja perheiden tukeminen ovat yksi neuvolan perustehtävistä, jota seurataan heti vauvaiästä alkaen (Aro ym., 2014, s. 112).

Taulukko 1. Kielen kehityksen ja kehityksellisen kielenhäiriön erot ikäkausittain 1–5 (Aro ym., 2003, s. 127).

| Ikä | Normaali kielen kehitys | Kehityksellinen kielihäiriö |
|----------------|---|--|
| 1–1,5 -vuotias | Lapsi sanoo ensisanansa, hän kommunikoi eleillä ja alkaa matkia toisia. Lapsen sanavarasto on 70–90 sanaa. Lapsi kommunikointi toimii hänen ilmaisunsa välineenä, kuten osoitteluna. Lapsen vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet. | Lapsen on vaikea saada kontaktia, hän ei puhu eikä tuota sanoja tai ei seuraa ympärillä tapahtuvia asioita. Lapsen jokeltelu on niukkaa ja sanavarastonsa erittäin suppea. Lapsi ei vastaa kommunikaatioyhteyksiin. |
| 2-vuotias | Lapsella alkaa kehittyä omia keksimiään sanoja, hän osaa liittää sanoja lauseeksi ja puheesta erottuu aikamuotoja ja sanaluokat. Lapsi osaa noudattaa ohjeita ja alkaa kysellä mikä, miksi – kysymyksiä. | Lapsen sanasto on heikko, hänen sanavarastoonsa kuuluu noin 10 sanaa. Lapsi ei osaa muodostaa lauseita tai noudattaa ohjeita. Ei erota aikamuotoja. Lapsella esiintyy myös ymmärtämisen vaikeutta. |
| 3- vuotias | Lapsi on hyvä puhumaan ja hänen puheensa on jo ymmärrettävää. Lapsi osaa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, keskustella ja kysyä asioista. Lapsen kielen kehitys on kehittynyt ja hän osaa ilmaista itseään sanallisesti. | Lapsi ei kykene ilmaisemaan itseään sanallisesti puhumalla ja hänellä on selvä kielellinen ymmärtämisen vaikeus, joka haittaa häntä osallistumasta. Lapsi tarvitsee kommunikaatiomenetelmiä tukemaan osallistumista. |
| 4- vuotias | Lapsen puhe on ymmärrettävää ja leikkeihin on tullut keskustelua ja vuorosanoja. Lapsi keksii itse omia aiheita leikkiin ja hänen mielikuvituksensa on vilkas. Lapsi on utelias ja kyselee paljon. | Lapsi ei pysty kertomaan esineiden muotoa tai kokoa ja niiden kuvaaminen on vaikeaa. Lapsen on vaikea hallita taivutusmuotoja ja hän ei ole omaksunut persoonapronomineja. Tuottava sanasto on suppea. |
| 5- vuotias | Lapsen puhuminen on sujuvaa ja lapsi kiinnostunut kirjaimista, rakenteluleikeistä ja haastavimmista palapeleistä. Lapsi alkaa puhua tunteistaan ja osaa ottaa muut huomioon mm. pyytämällä anteeksi. | Lapsi ei osaa kertoa kuvista ja hänellä on huomattavia puutteita vuorovaikutustilanteissa. Lapsi tuottaa vähän puhetta ja hänellä on vaikeuksia käyttää yksinkertaisia lauseita. Tunteiden sanottaminen on vaikeaa. |

Taulukko myös kuvastaa ns. varhaisen puuttumisen tunnistamista kielen- ja puheenkehityksessä, jotka antavat aiheita jatkotutkimuksiin ja seurantaan (Aro ym., 2003, s. 127).

Mitä aiemmin varhaiskasvattajat tai perhe tunnistavat kielen kehityksessä poikkeavuuksia, sitä aiemmin lapselle saadaan tukea ja apua ja hänet saadaan ohjattua oikean kuntoutuksen ja tuen piiriin (Merikoski & Pihjala, 2018, s. 218–219).

Kuten aikaisemmin kirjoitin, että motoriikka on yksi kielen- ja puheenkehityksen häiriön taustalla oleva tekijä, jolla on yhteyksiä sen viivästymiseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että motorista kömpelyyttä esiintyy noin 46 %:lla kielihäiriöisistä lapsista (Ervast & Leppänen, 2010, s. 213). Suomalaisilla kielihäiriöisillä on havaittu olevan motorisia vaikeuksia 71 %:lla. Viholainen ja Ahonen (2014, s. 247) kertovat, että motorisesti tuotetuilla eleillä on merkitys kielen- ja puheen kehitysvaiheeseen ja se on ensimmäinen merkki kielellisistä vaikeuksista. Kun vauva kehittyy ja alkaa kävellä itsenäisesti niin motoriikka on tässä vaiheessa normaalia ja kehittynyt iänmukaisesti. Jos vauva ei opi uusia taitoja, kuten kävelemään tai potkimaan eteenpäin normaalisti, ja liikkeet ovat hänelle vaikeita, joita hän ei hallitse, niin lapsella on riski kielellisiin vaikeuksiin, joita pitää tutkia laaja-alaisesti. Liikemallien havainnointi on tärkeä osa kielen kehityksen seurantaan, koska ne ovat yhteydessä lapsen kognitiivisiin taitoihin, kuten asioiden käsittelymiseen ja tutkimiseen (mts. 226). Esimerkiksi liikunta voi olla kielihäiriöiselle lapselle vaikeaa, koska siinä tarvitaan hienomotoriikkaa, liikkeiden hallintaa ja uusien taitojen opettelua. On esitetty, että kielellisten ja motoristen vaikeuksien ohella voi olla yhteinen hermoston kehityksen erilaisuus tai häiriö.

3.11 Perheen ja ympäristön vaikutus lasten kielen kehityksen tukemisessa

Laakson (2003, s. 25) mukaan perheellä ja ympäristöllä on merkittävä rooli lapsen kielen kehittymisessä, koska lapsi tarvitsee molempia kehittyäkseen ja oppiakseen kielen. Pihlaja (2019, s. 142) yhtyy Laakson teoriaan vuorovaikutuksen yhteyden tärkeydestä ympäristön kanssa. Hänen mielestään ympäristö ja vuorovaikutus ovat vahvasti sidoksissa toisissaan, ja lapsi oppii lähiympäristönsä kautta viestimään muille ja tarkkailemaan ihmisten välistä vuorovaikutusta. Lapsen kasvu ympäristö onkin ensisijainen tuki hänen kielensä kehitykselle. Lapsen syntymästä asti hänen kokemuksensa vanhempien ja ympäristön kanssa luo perustan kommunikoinnille ja kielen kehitykselle (Papunet, 2021b). Lapsen vanhempien on annettava lapselle monipuolisia vuorovaikutuskokemuksia oman puheen ja kommunikoinnin avulla. Esimerkiksi aikuisten tulee rohkaista lasta vuorovaikutukseen kertomalla ”omaa tarinaa ” ja ilmaisemaan itseään (Aro & Siiskonen, 2014, s. 189). Tämä viestii lapselle, että hänen puheistaan ollaan kiinnostuneita, ja hänen sanomisellaan on väliä. Kun lapsella on perusturvallisuus kunnossa, hän voi rauhassa tarkkailla ympäristöään, harjoittaa kielellisiä taitojaan ja aisteja (Laakso, 2003, s. 25). Puutteet lapsen elinolosuhteissa vaikuttavat merkittävästi lapsen kielelliseen kehitykseen.

Ensimmäisien viikkojen aikana vauva alkaa suuntautua ympäristöönsä, jolloin hänellä aktivoituu aistien, äänien ja muistin hermoradat (Launonen, 2010, s. 29–30). Lasta ympäröi maailma, joka on hänelle aivan uusi, tuottaen lapselle uusia kokemuksia. Aistien käyttö tarkentuu niin, että vauva suuntaa huomionsa kiinnostaviin kohteisiin ja pitää siinä huomionsa. Kaikki uudet asiat erottuvat lapselle ympäristöstä, jolloin hänen muistinsa alkaa kehittyään (mts. 30). Lapsi ei jätä mitään huomioimatta ja hän suuntaa katsettaan sellaisiin asioihin, joiden kautta oppii uutta. Muistin kehittyminen on osa lapsen kielellisten taitojen kehittymistä ja uuden oppimisessa. Ääniin ja ärsykkeisiin lapsi reagoi toistuvasti ja niihin hän kiinnittää erityisesti huomiota. Nämä ovat lapsen ensisijaisia suuntautumisia ympäristöönsä, jonka avulla hän alkaa totutella uusiin tilanteisiin ja kokemuksiin (mts. 31).

Ensimmäinen merkittävä yhteys lapsen ja vanhemman välillä on heidän hoivasuhteensa (Laakso, 2014, s. 28). Hoivasuhde on lapsen kielen- ja puheen kehittymiselle merkittävä asia, koska siinä vanhemman ja lapsen kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus tukee lapsen kommunikointia ja kielen- ja puheenkehitystä. Toiminnalliset hoivatilanteet säätelevät sitä, millä tavalla lapsi alkaa viestiä ympäristössään. Esimerkiksi kielelliset ilmaisut, leikitilanteet, ääntelyt ja puhuminen tukevat ja edistävät lapsen itsensä ilmaisua ja kommunikointia. Tämän takia yhdessäolo, hyvä vuorovaikutus ja kommunikointi antavat tukea hyvälle vuorovaikutukselle ja kielen kehitykselle (mts. 27). Hyvän yhdessäolon ja vuorovaikutuksen merkityksessä korostuu turvallinen kiintymyssuhde, joka on lapselle kokemus, jossa hän kokee vuorovaikutustilanteet mieluisaksi (Kuuloavain, 2019; Papunet, 2021b). Hyvä kiintymyssuhde on lapsen kielen- ja puheenkehityksen pohja, jonka kautta hänelle avautuu mahdollisuus vuorovaikutuksen, kielellisen oppimiseen ja toisten puheiden ymmärtämiseen (Kuuloavain, 2019b). Jos lapsen yhteys ympäristöön on turvaton tai lapsi havaitsee ympäristönsä olevan epämieluisuinen, kasvu ja kehitys hitaantuvat. Tällä on merkitystä kielen- ja puheenkehityksen etenemiseen ja sen oppimiseen.

Korpilahden ym. (2022, s. 217) mukaan vanhemmilla on ensisijainen rooli lapsen kielen kehittymiselle, koska kielen oppiminen tapahtuu kotona. Heidän mielestään vanhempien vuorovaikutustyyli, kasvatuskäytännöt ja asenteet vaikuttavat lapsen kielelliseen kehitykseen. Vanhempien tehtävänä on olla läsnä tilanteissa, tukea lasta kasvussa ja kehityksessä ja kommunikoida lapsen kanssa arjessa. Vanhempien kuuluu luoda hyväksyvää ja turvallista vuorovaikutusta, joka tukee lasten kielellisten taitojen kehittymistä. Hakamo

(2011, s. 27) muistuttaa, että tärkeä osa vanhempien tukeen kuuluu lapsen kuunteleminen virheellisten sanamuotojen kanssa. Tämä osoittaa sen, että vaikka et ymmärtäisi lasta, niin olet kiinnostunut siitä, mitä sanottavaa hänellä on. On tärkeää, että vanhempi keskittyy positiivisiin asioihin lapsen puheessa ja kielessä, kuten kehumiseen ja palautteen antamiseen.

Paavola-Ruotsalaisen (2022, s. 225) mukaan vanhempien tulee rohkaista lasta keskustelemaan ja kyselemään asioista. Hän jatkaa, että vanhemman responsiivisuudella eli vastaamisella on suuri merkitys lapsen kielen- ja puheen kehittymiseksi. Sen avulla huomioidaan lapsen tarpeita ja kommunikaatioyrityksiä oikea-aikaisesti. Responsiivisuudella on tutkittu vaikutus lapsen sanavaraston ja kommunikoinnin kehittymiseen. Kun aikuinen vastaa ja reagoi omalla tavallaan lapselle, hän samalla rohkaisee lasta kommunikoimaan ja tulemaan mukaan vuorovaikutukseen (Ahonen, 2017, s. 17).

Ahosen (2017, s. 17) mukaan vuorovaikutuksessa on paljon muutakin kuin kieli. Siinä pitää ottaa huomioon sanaton viestintä eli ns. nonverbaaliset viestit. Näitä ovat hänen mukaansa asennot, eleet, ilmeet, äänensävy ja äänenpaino, joihin kiinnittävät huomiota erityisesti ne lapset, joilla on kielellisiä haasteita arjen vuorovaikutuksessa. Sanattoman viestinnän avulla vanhempi näyttää lapselleen olevansa läsnä, sitoutunut vuorovaikutukseen ja kiinnittänyt huomionsa lapseen ja hänen sanomiseensa (Wiman, 2022, s. 217–218).

Huotilaisen ja Torpan (2019) mukaan musiikki on tapa ja menetelmä, jolla on todettu olevan tutkitusti merkittävä vaikutus lapsen kielen kehittymiseen. He toteavat, että varhainen musiikkikasvatus kehittää lapsen kielellisiä kykyjä, puhetta, havainnoimista ja kognitiivisia taitoja. Tutkimuksien mukaan musiikin monipuolinen harrastaminen, kuten laulaminen, tanssiminen ja soittaminen voivat edistää sisäkorvaisuutetta käyttävien lasten puheen hahmottamista ja kuulemistä. Lisäksi musiikki parantaa lapsen kykyä havaita eri sävelkorkeuksia ja rytmejä. Tämän takia onkin tärkeää, että lapsen kanssa lauletaan, loruillaan ja kuunnellaan musiikkia, koska ne kehittävät kokonaisvaltaisesti lapsen kielen- ja puheen kehittymistä.

Ruokosen (2011, s. 69) mukaan musiikkikasvatus kehittää lapsen äänimaailmaa ja se auttaa lasta, joka tarvitsee apua puheen ja käsitteiden hahmottamiseen. Hän tähdentää, että musiikin kautta pieni lapsi oppii erottamaan kielen piirteistä ensimmäisenä sävelen.

Äänitaajuuden ja korkeuksien erottaminen ovat keskeinen edellytys hyvälle kielenoppimiselle (mts. 68). Musiikkikasvatuksella on erityinen taito parantaa myös kielihäiriöisten lasten hahmotus- ja oppimisvaikeuksia, koska musiikilliset laulut ja leikit auttavat merkittävästi lapsia hahmottamaan rytmiä, liikkumista ja sanarytmien oppimista.

Lawin ym. (2018, s. 25–26) tutkimuksen mukaan toinen hyvä ja merkittävä tapa on kirjojen lukeminen. Heidän mukaansa kirjojen lukeminen yhdessä lapsen kanssa laajentaa lapsen sanavarastoa, kirjainten ja äänteiden oppimista ja kielen- ja puheenkehitystä. Yhteisellä lukemistuokiolla korostuu vaikutus suullisen kielen kehittämiseen ja puheen tuottamiseen. Lisäksi yhdessä lukemisen tilanteissa lapsi voi kysyä esimerkiksi vieraista sanoista tai kuvista, joka auttaa lasta paremmin hahmottamaan tarinan juonta ja tulkitsemaan asioita.

3.12 Kaksi- ja monikieliset perheet

Kaksikielisyys tarkoittaa sitä, että kaksikielinen ihminen on omaksunut elinympäristöstään kaksi kieltä, joita hän käyttää arjessa (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019). Suomalainen Lääkäriseura Duodecim jatkaa, että tällöin lapsella on käytössään useampi kuin yksi äidinkieli, joilla hän pystyy kommunikoimaan, puhumaan ja kuuntelemaan. Lapsella on siis mahdollisuus käyttää molempia kieliä monipuolisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi puhuisi kahta kieltä täydellisesti, olisi älyllisesti lahjakas tai että monikielisyys lisäisi kielellisiä haittoja.

Korpilahden (2010, s. 146) mukaan kaksikielisyydelle on kaksi erilaista määritelmää niiden omaksumisiän mukaisesti. Simultaanisessa eli samanaikaisessa kaksikielisyudessa lapsi on käyttänyt molempia kieliä syntymästä lähtien, jossa vanhemmat ovat puhuneet tälle molempia eri kieltä vuorovaikutustilanteissa. Suksessiivinen eli peräkkäinen kaksikielisyys tarkoittaa sitä, että lapsi omaksunut leikki-ikä (3 v) jälkeen toisen kielen (mts. 147). Tämän jälkeen lapsen pitää miettiä äänteiden ja ääntämisen eroja ja huomioimaan lauserakenteiden eroja. Suksessiivisestä kaksikielisyudesta voidaan käyttää myös käsitettä (L2) eli toisen kielen oppija (Arkkila ym., 2013). Kielen harjoittelu vie aikansa ja lapselle suomen kielen oppiminen vie aikaa noin kaksi vuotta, että hän pärjää päiväkodin arjessa (Haukilehto, 2021). Oppimisen täytyy tapahtua myös kotona, esimerkiksi katsomalla suomenkielisiä ohjelmia ja harjoittamalla suomen kieltä. Monikielisille on normaalia se, että kielitaito jakaantuu epätasaisesti kielten kesken ja toinen kieli jää vajavaisemmaksi (Arkkila ym., 2013).

Suomi ja varhaiskasvatus ovat kulttuurisesti muuntuva yhteisö ja yhteiskunta (Gyekye & Ruponen, 2022, s. 287). Tämä tarkoittaa sitä, että Suomi monikielistyy ja yhtä kieltä puhutaan vähemmän. Varhaiskasvatuksen moni muotoutuessa kielen opettaminen kehittyy ja erilaisiin kommunikaatiokeinoihin kiinnitetään huomiota, koska nykyään on yleistä, että päiväkodeissa on kaksikielisiä, monikulttuurisia ja kansainvälisistä perheistä tulevia lapsia (mts. 287–292). Näin varhaiskasvatuksessa tutustutaan eri kulttuuriin ja kieliin, koska lapset tulevat kohtaamaan muita lapsia, joilla on eri tavat ja käytännöt (Pakanen, 2017, s. 13). Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tutustumaan toisiin ihmisiin ja eri kulttuurien myönteiseen kohtaamiseen, missä varhaiskasvattajat näyttävät mallia.

4 KIELEN- JA PUHEENKEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Opetushallitus (i.a.-a) esittää, että varhaiskasvatuksen yksi merkittäviä tehtäviä on vahvistaa lasten kielellisiä taitoja ja niiden osa-alueita. Tämä tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että varhaiskasvattajien on otettava huomioon turvallinen ympäristö, jossa he pyrkivät tarjoamaan lapsille mahdollisuuden itsensä ilmaisemiseen. Adenius ym. (2014, s. 171) jatkavat, että varhaiskasvatuksen tavoitteena onkin tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ja esiopetuksen on annettava laadukasta ja tavoitteellista hoito- ja opetustyötä. Tavoitteellisessa varhaiskasvatuksessa seurataan ja mahdollisesti muutetaan toimintatapoja- ja muotoja, jonka vuoksi lapsien vaikeuksia voitaisiin tunnistaa (mts. 173). Tämä tarkoittaa sitä, että näin lapsien vaikeuksia voidaan tukea paremmin.

Edellisten tukimuotojen lisäksi lasten varhaiskasvatusta määrittää vuona 2018 säädetty varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuksen lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada iän ja kehityksen mukaista tukea ja varhaiskasvattajien on edistettävä lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku 3 § 1 mom.). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja edistää lasten toimimista ryhmässä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku 3 § 8 mom.). Lisäksi varhaiskasvatuslaki ohjaa jokaisen varhaiskasvattajan toimintaa lapsen tuen tarpeiden tunnistamiseksi. Varhaiskasvattajien tulee varmistaa oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku 3 § 4 mom.).

Varhaiskasvatuslain lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus turvaa lapsen oikeuksia (Lapsen oikeudet, i.a.-a). YK:n lasten yleissopimuksessa esitetään muun muassa lasten oikeus erityiseen huolenpitoon ja apuun. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on yksi tärkeimmistä lasten ihmisoikeuksista turvaava ja sitova sopimus, jonka lähtökohtana on se, että kaikki ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti lapselle, jotka ovat laadittu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (Lapsen oikeudet, i.a.-b).

Heiskasen (2022, s. 112–114) mukaan varhaiskasvatuksessa varhaiskasvattajien tulee seurata lapsia ja tilanteita tarkasti ja aktiivisesti, jotta he pystyvät auttamaan ja tukemaan lasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvattajien tulee tietää mitä lapsi jo

osaa ja hahmottaa, koska tämä auttaa varhaiskasvattajia arvioimaan ja auttamaan paremmin lasta. Nämä tiedot auttavat varhaiskasvattajia valitsemaan juuri lapsen kehitystä vastaavia pedagogisia toimintoja ja opettamista. Varhaiskasvatuksen onkin tarjottava lapsille monipuolinen ja oppimista edistävä oppimisympäristö, jossa lapsi saa juuri kehitystään ja ikäänsä vastaavaa opetusta ja ohjausta (OPH, 2022, s. 16).

Kulmalan (henkilökohtainen tiedonanto, 8.2.2023) mukaan se, kuinka kohtaamme lapsia ja miten me viestimme kehollamme asioita vaikuttaa lasten suhtautumiseen kommunikointiin, vuorovaikutukseen ja siihen, onko aikuinen oikeasti kiinnostunut lapsen asiasta tai halukas kohtaamiseen. Kun varhaiskasvattaja hymyilee, kehuu ja puhuu ystävällisesti, niin huomio kiinnittyy enemmän hyvään kuin huonoon kohtaamiseen ja kommunikointiin. Tämän takia on tärkeää, että on kykyä lempeyteen, lämpimään kohtaamiseen, empatiaan, kauniiseen katseeseen, kuunteluun ja palautteen antamiseen. Tämän lisäksi varhaiskasvattajan tulee kiinnittää huomio myös multimodaaliseen vuorovaikutukseen eli ”reaaliaikaiseen” keskusteluun, jossa hyödynnetään ja huomioidaan nonverbaalisten viestien lisäksi äänenpainot ja pituudet, ympäristön esineet ja tila (Tiippana, 2012, s. 151). Näiden lisäksi Ahonen (2017, s. 72) nostaa esiin varhaiskasvattajien sensitiivisyyden eli herkkyyden. Hän painottaa, että sensitiivisyys on yksi tärkeämmistä asioista lasten kielen kehityksen tukemisessa ja hänen haasteidensa ymmärtämisessä, koska sen avulla varhaiskasvattajat kohtaavat lapsen aidosti ja hyväksyvästi. Sensitiivinen varhaiskasvattaja arvostaa lasta juuri sellaisenaan kuin hän on ja pystyy kohtaamaan lapsen aidosti, avoimesti ja osoittamaan kiintymystä. Sensitiivinen aikuinen tunnistaa lapsen tarpeen tulla kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi ja hänellä on kykyä lapsen kannustamiseen (mts. 78).

Pihlaja (2022, s. 169–170) esittää, että varhaiskasvatusryhmän positiivinen ilmapiiri ja ympäristö ovat kaksi olennaista ja tärkeää tekijää lapsen kehitykselle ja sen edistämiseksi. Hänen mukaansa lapsen kehitystä tukee se, että on ennakoitavat toiminnanjärjestelyt, selkeät tavoitteet ja kannustava palaute. Kun on positiivinen ilmapiiri, jossa on lämpöä, ihmisten läsnäoloa, heidän hyväksyntäänsä ja ymmärrystä, niin se tekee lapsen olosta mukavamman, hyväksytyimmän ja helpommaksi olla ja kokea ympäristö mieluisaksi. Näin myös lapsen on helpompi kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa. Nämä tekijät toimivat myös ns. suojaavina elementteinä varhaiskasvatuksessa, joilla on suuri vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseensä ja oppimiseen (mts. 170). (Wiman, 2022, s. 260–263) on

samaa mieltä Pihlajan kanssa ja lisää vielä, että ympäristön muokkaaminen lapsille lapsiystävälliseksi, häiriövapaaksi ja helpoksi olla helpottaa lapsia toimimaan paremmin.

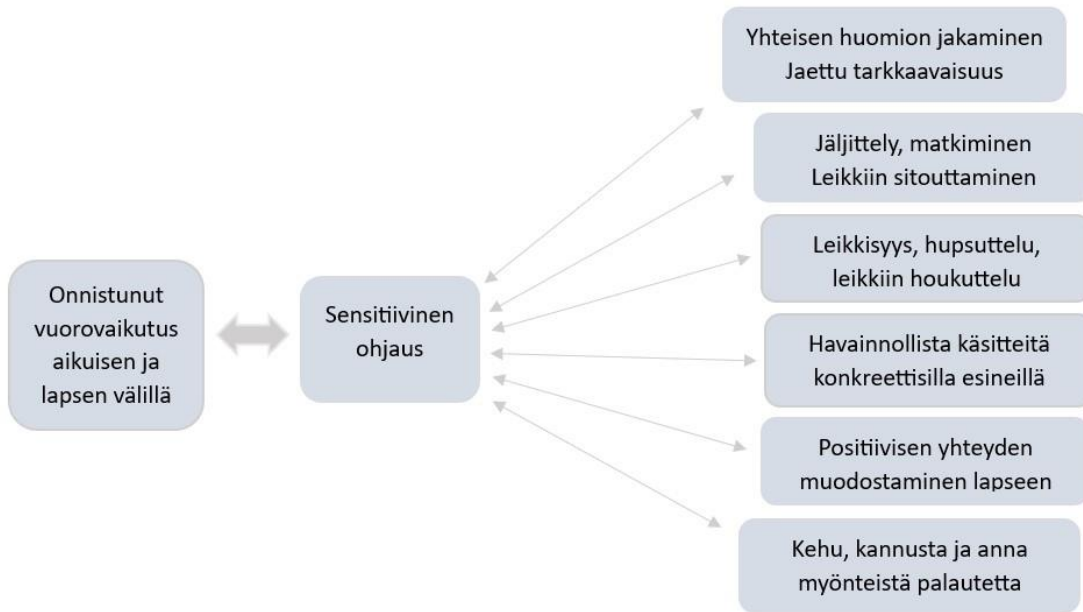
Aro ym. (2014, s. 188–196) esittää, että muita tukimuotoja varhaiskasvatuksessa ovat mallittaminen, vuorovaikutuksen tukeminen, struktuuri ja havainnollistaminen. Heidän mukaansa mallittamisessa lapset oppivat uusia taitoa jäljittelemällä aikuista (mts. 194). Lisäksi jäljittelyssä lapsi oppii toimintaa ja sosiaalisia taitoja. Lasten kanssa on hyvä näyttää mallia, miten asia tehdään, koska näin lapsi kiinnittää huomiota, miten asia tehdään ja mikä on olennaista. Liikuntaleikkien kautta lapsi oppii keskinäistä vuorovaikutusta ja kielellisiä taitoja (mts. 189–190). Struktuuri, kuten selkeä päivärytmi ja tutut säännöt tukevat lapsen ennakoimista, osallistumista ja luovat hänelle turvallisuuden tunnetta (mts. 192). Kun lapsi tietää, mistä on kyse, mistä puhutaan ja toiminta on hänelle tuttua, niin ne tuovat lapselle ymmärrystä ja rohkeutta osallistua. Näin lapsi oppii tietämään, että esimerkiksi aamupiirin jälkeen on leikin aika, jonka jälkeen siirrytään pukeutumaan (Ahonen, 2023, s. 200). Tutut ja turvalliset säännöt ja päivärytmi rauhoittavat lasta ja niistä hyötyvät muutkin kuin tuen tarpeessa olevat lapset (Ahonen, 2023, s. 200; Aro ym., 2014, s. 192).

Havainnollistamisessa on hyvä näyttää lapselle konkreettista mallia tai kuvaa, joka auttaa lasta luomaan mielikuvaa ja tukee hänen ymmärtämistänsä, oppimista ja muistamista (Aro ym., 2014, s. 196). Kuvat toimivat hyvänä lisätukikeinona, jotka ovat yksi hyvä keino auttaa lasta muistamaan päivän tapahtumia. Kuvakorteissa kuvat ovat hyvä valita niin, että niissä on mukana tekstiä, esimerkiksi verbejä tai substantiiveja, jotka kuvaavat tekemistä tai asiaa (mts. 189). Näiden tukimuotojen lisäksi on muita luovia ja pedagogisia toimintoja, jotka edistävät lapsen kielen- ja puheenkehitystä. Näitä ovat: loru- ja laululeikit, leikkien sanoittaminen, kirjojen lukeminen, kuvakorteista kertominen ja musiikkityöskentely (Aro ym., 2014, s. 189; Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, s. 11). Huhtinen-Hildén ja Isola (2018, s. 11) lisäävät, että luova ja pedagoginen toiminta mahdollistaa lapsien omien kokemusten jakamisen, esimerkiksi kuvien tai musiikkityöskentelyn avulla. He toteavat, että leikki ja luovuus houkuttelevat lasta refleктоimaan kokemuksiaan kielen ja ajattelun avulla.

4.1 Vuorovaikutustuen mallit

4.1.1 Onnistuneen vuorovaikutuksen malli

Piret Vermilä, joka työskentelee sekä laaja-alaisena erityisopettajana että apulaisrehtorina alakoulussa, on kehittänyt onnistuneen leikkivuorovaikutuksen mallin. Vermilän (2023a, s. 122–123) mukaan malli tukee, vahvistaa ja auttaa lapsen ja aikuisen vuorovaikusta ja näyttää suuntaa aikuisen sensitiiviseen toimintaan vuorovaikutustilanteessa. Malli on kehitetty työväliseksi autismikirjon lapsille leikki-tilanteiden tukemiseen mutta muokkasin sitä vastaamaan kielen- ja puheenkehityksen tukemisessa. Malli koostuu kuudesta eri osa-alueesta: Yhteisen huomion jakamisesta, jaetusta tarkkaavaisuudesta, jäljittelystä ja matkimisesta, leikkiin sitouttamisesta, leikkiin houkuttelusta, havainnollistaminen asioista esineiden avulla, positiivisen yhteyden muodostamisesta, kehumisesta, kannustamisesta ja positiivisen palautteen antamisesta. Mallin avulla lapsi voi kokea onnistumisen kokemuksia, lähteä leikkiin mukaan ja innostua vuorovaikutustilanteista. Koska malli on sisällöllisesti monipuolinen, selkeä ja hyvää tietoa antava, niin näkemykseni mukaan malli sopisi myös lapsille, jotka tarvitsevat erityistä tukea, sosiaalisten taitojen kehittämistä tai vuorovaikutuksen edistämistä. Samasta syystä esitän, että malli toimii myös hyvänä esimerkkinä ja tukena varhaiskasvatuksen ammattilaisille, ja kuinka he toimisivat neuropsykiatrisesti oireilevien lasten, kielihäiriöisten tai monikielisen lapsen kanssa leikki- ja vuorovaikutustilanteessa (kuvio 4).



Kuvio 4. Onnistuneen leikkivuorovaikutuksen malli (Vermilä, 2023b, s. 123, muokattu).

Vermilän (2023a, s. 122–123) mukaan leikkivuorovaikutus alkaa ammattilaisen sensitiivisen ohjauksen avulla. Sensitiivisen ohjauksen ajatuksena on se, että aikuinen lähtee lapsen toimintaan mukaan niin, että hän mallintaa, sanoittaa ja käyttää omaa kehoaan, kuten eleitään ja ilmeitä lapsen kiinnostuksen herättämiseen (mts. 125). Samalla hän myös tarkkailee lapsen ilmeitä ja eleitä ja vastaa näihin. Ilmeiden ja eleiden kautta lapsi suhtautuu kommunikointiin hyvällä mielellä, esimerkiksi kun aikuinen hymyilee tai kehuu lasta (Ahonen, 2017, s. 80). Sensitiivisessä ohjauksessa aikuisen tulee olla sensitiivinen lapsen tarpeille, toiveille ja hyvinvoinnille ja sitä kautta lähteä muuttamaan omaa toiminta- ja kommunikointitapaa, jolla saa lapsen olemaan vuorovaikutuksessa hänen kanssaan (mts. 80–81). Tämä on tärkeää siksi, että lapsi innostuu leikistä ja pitää kiinnostuksensa siihen (Suhonen ym., 2015). Näin lapsi oppii uusia asioita ja alkaa vastata aikuisen kommunikaatioyritykseen. Ohjauksessa voi käyttää erilaisia konkreettisia esineitä havainnollistamaan lapselle toimintaa ja näyttämään mallia, kuinka niillä leikitään, ja ohjata leikkiä käyttämällä niitä (Bottema-Beutel ym., 2018; Schreibman ym., 2015). Tällaisen mallioppimisen kautta lapsi oppii vuorovaikutustaitoja ja asioiden ja esineiden nimiä.

Jäljittely, matkiminen ja leikkiin sitouttaminen tapahtuu aikuisen matkimisena ja jäljittelemisenä lapsen toimintaa leikissä, kuten äännähdyksillä, sanaleikeillä tai sanoittamisella

(Vermilä, 2023a, s. 124). Kun aikuinen matkii lapsen toimintaa leikissä ja sen aikana, niin sitä enemmän lapsi innostuu ja kiinnostuu leikistä ja sitoutuu siihen. Jäljittelyn avulla lapsi havainnollistaa, mistä on kyse ja oppii uusia asioita (Freeman & Kasari, 2013). Lisäksi lapsi ymmärtää, että aikuinen on leikissä mukana ja jakaa tämän huomion (Freeman & Kasari, 2013; Vermilä, 2023a, s. 125). Nämä kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja ja mahdollistavat lapselle uusia tapoja olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Jäljitteleminen, mallittaminen ja sanoittaminen ovat iso osa lapsen ymmärtämisen tueksi, jos hänen kielelliset taitonsa eivät riitä viestin vastaanottamiseen (Penttilä, 2019, s. 173). Jäljittelytaitojen oppiminen auttaa lapsia kommunikoimaan toisten kanssa ja osallistumaan toisten lasten kanssa leikkeihin.

Leikkisyyden, hupsuttelun ja leikkiin houkuttelun avulla aikuisen tulee osata esitellä leikki kiinnostavasti ja houkuttelevasti (Vermilä, 2023a, s. 125). Aikuisen houkuttelun avulla lapsi lähtee leikkiin mukaan. Leikeissä tulee käyttää luovuutta, eläytymistä ja leikkisyyttä. Leikin kautta lapsi oppii vuorovaikutustaitoja, kyselee asioista, ja kokee leikin merkitykselliseksi. Kun leikissä aikuinen kannustaa, kehuu ja antaa myönteistä palautetta lapselle, niin se tukee lapsen ja aikuisen välistä onnistunutta vuorovaikutusta (Ahonen, 2017, s. 78–80). Tämä lisää lapsen myönteistä kokemusta leikkimiseen ja toimimiseen. Leikeissä yhteisen sävelen löytäminen on tärkeää, koska se auttaa lasta myönteisempään vuorovaikutukseen (Vermilä, 2023, s. 126, Suhonen, 12.4.2019 mukaan). Vermilän (2023, s. 126) mukaan Suhonen (12.4.2019) on sanonut, että ennen leikin alkua aikuisen on muodostettava lapseen positiivinen yhteys. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuinen jakaa huomionsa jostain yhteisestä kiinnostuksen kohteesta lapsen kanssa ja lähtee hänen kanssaan leikkiin. Yhteyden muodostamiseen aikuinen voi myös käyttää eri leikkivälineitä tai esimerkiksi kutittelemalla lasta. Positiivisen yhteyden muodostaminen lapseen on tärkeää, koska se tukee aikuisen ja lapsen yhteisen sävelen löytämistä keskenään.

4.1.2 HYP-toimintamalli

HYP eli huomioiva yhdessäolo päivittäin, on australialaisen puheterapeutin ja tutkijan Sheridan Forsterin kehittämä toimintamalli, joka perustuu tukea tarvitsevien ihmisten vuorovaikutuksen parantamiseen (Papunet, 2023a). Suomeen HYP-toimintamallin on tuonut ja tuottanut Tietotekniikan- ja kommunikaatiokeskuksen Kehitysvammaliitto Ry (Tikoteekki),

joka järjestää HYPin perehdytyskoulutuksia ja verkkokursseja (Kehitysvammaliitto, i.a.). Yhdessäolomallia voi käyttää eri paikoissa, kuten ryhmäkodeissa, päiväkodeissa ja kouluissa.

Papunetin (2023a) mukaan HYP-toimintamallin ideana on se, että ihmiset, esimerkiksi varhaiskasvattajat varaavat aina päivittäin kymmenen minuutin tuokion tukea tarvitsevan ihmisen kanssa vuorovaikutukseen ja yhdessä olemiseen. Kymmenen minuutin aikana varhaiskasvattajan huomio on vain ja ainoastaan yhdessä lapsessa, joka tarvitsee tukea kommunikointiin ja vuorovaikutuksen parantamiseen. Tavoitteena on löytää ilo olemiseen ja ajanviettoon (Papunet, 2023b). HYP:in toteuttamiseen tarvitsee havainnointikykyä, jonka avulla saa tietää, minkälainen yhdessäolo on toimivaa henkilön kanssa, mistä hän nauttii ja onko vuorovaikutukseen mieluista. Kykyä muuttamaan omaa vuorovaikutus- ja toimintatapoja, jos ne eivät toimi eivätkä saa aikaan muutosta. Omien havaintojen ja pohdintojen kirjaamista ja itsereflektointia vuorovaikutustilanteista. HYP:iä ja sen toteutumisen vaikutuksia arvioidaan yhdessä kokouksessa HYP-jakson päätyttyä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota muun muassa siihen, miltä jakso on tuntunut ja minkälainen merkitys sillä on ollut vuorovaikutukseen. HYP on hyvä ja yksinkertainen toimintamalli hyvän vuorovaikutuksen toteuttamiseksi. Jokainen lapsi tarvitsee hyvää vuorovaikutusta toisien kanssa, joten tällaiset yhteiset tuokiot kahden kesken lisää onnistunutta vuorovaikutusta. HYP-toimintamallin avulla esimerkiksi katsekontakti, keskeinen vuorovaikutus ja kontaktin ottaminen ovat lisääntyneet. HYP-toimintamallia voi toteuttaa kuka tahansa työntekijöistä.

4.2 Kolmiportaisen tuen malli

Varhaiskasvatuksessa on käytettävissä eri tuen tasoja, joita ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki (OPH, 2022, s. 59). Näitä tuen tasoja voidaan kutsua kolmiportaisen tuen malliksi, joita lapsi voi saada varhaiskasvatuksessa kasvuun, oppimisen ja kehityksen tueksi (Valteri, 2022a). Tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia-, rakenteellisia- ja hoidollisia tukitoimia, johon jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus (OPH, 2022, s. 59). Lapsen on saatava tukea niin kauan kuin hän sitä tarvitsee ja sen tasoisena kuin tarve vaatii (Valteri, 2022a). Tuen tulee olla joustavaa, suunniteltua, oikea-aikaista, oikeanlaatuista ja oikean vahvuista (Valteri, 2022a; Pihlaja & Viitala, 2019, s. 31). Näiden lisäksi tuen tulee olla tarpeen mukaan muuttuvaa niin, että se on arvioitava

säännöllisesti (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 31). Esimerkiksi niin, että lapsi voi siirtyä tehostetusta tuesta takaisin yleiseen tukeen, jos siltä näyttää.

Yleinen tuki on tarkoitettu kaikille lapsille, jotka tarvitsevat apua esimerkiksi pukemisessa, siirtymisessä tai kielen kehityksessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), i.a). Tämä on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeisiin eikä vaadi erityistä tuen päätöstä (OPH, 2022). Yleisessä tuessa oikea-aikaisuus on kaiken keskiössä ja niin, että lapsien ohjaus ja muut tukimenetelmät tehdään mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisevästi (Merikoski & Pihlaja, 2022, s. 249). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksien ryhmässä tulee olla pedagogista toimintaa, rikasta kieltä ja lämmintä vuorovaikutusta. Yleiseen tukeen kuuluvat muun muassa toimintaan liittyvät järjestelyt, pedagogiset toimet, kommunikointia tukevat lelut ja muut apuvälineet (OPH, 2022, s. 61). Yleistä tukea annetaan aina kun tuen tarve ilmenee eli siihen ei tarvita hallintapäätöksiä (mts. 60).

Tehostettu tuki on taas niille lapsille, jolle yleinen tuki ei riitä (OKM, i.a.). Tehostettua tukea varten ja siinä tarvittavissa säännöllisissä tukitoimissa tehdään ensin pedagoginen arvio, jossa katsotaan ja laaditaan ne tukitoimet ja menetelmät, joista lapsi hyötyy (OPH, 2022, s. 61). Tehostettu tuki voi olla lyhyttä tai pitkäaikaista, ja sitä pitää antaa niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee (OKM, i.a.). Tehostettu tuki on yksilöllisempää kuin yleinen tuki (OPH, 2022, s. 61). Tämä tarkoittaa sitä, että tuki annetaan pidempikestoisesti ja lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tuki tulee tarkastaa säännöllisesti ja se voi muodostua samanaikaisesti toteutuvista tuista. Tehostetun tuen antamisesta tarvitaan hallintopäätös (OKM, i.a.).

Erityistä tukea annetaan lapselle, jos tehostettu tuki ei riitä tai jos lapselle on vamma tai sairaus, jonka perusteella hän tukimuotoa tarvitsee (OKM, i.a.). Tukimuoto on jatkuvaa, jossa käytetään eri tukipalveluita. Palvelu suunnitellaan aina yksilöllisesti kunkin tarpeiden ja tuen mukaisesti. Erityisen tuen päätöstä valmisteltaessa tulee pedagogisen selvityksen lisäksi tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologin tai lääketieteellinen lausunto (OPH, 2022, s. 61). Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista ja lisäksi se on jatkuvaa ja kokoaikaista (Valteri, 2022a). Lapsella on oikeus saada heti erityistä tukea, kun sen tarve ilmenee mutta kuitenkin ennen tätä henkilökunnan on kuultava lasta ja tämän laillista huoltajaa. Päätös tulee aina perustella ja huoltajat voivat hakea siihen muutosta.

4.3 Varhaiskasvattajien ja perheen yhteistyön merkitys

Rantala ja Uotinen (2022, s. 143) toteavat, että varhaiskasvatuksen ja perheiden välistä yhteistyötä määrittävät säädökset, varhaiskasvatusyksikköjen toimintatavat ja jokaisen ammattilaisen, vanhemman ja lapsen toiminta. He lisäävät, että säädöksiin ja toiminnan pohjana toimii vahvasti varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 5 luku 23 § mom.). Tämän lisäksi Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa (2022, s. 58) sanotaan, että lapsen laillisen huoltajan kanssa tulee keskustella lapsen oikeudesta tukiin, hyvinvointiin ja kehitykseen.

Pihlajan ja Viitalan (2018, s. 130) mukaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteistyö on tärkeä, koska siten pysytään tukemaan ja lapsen hyvinvointia ja kehitystä paremmin. He jatkavat, että yhteistyön tavoitteena on lapsen turvallinen kasvu, kehitys ja hyvinvointi. Yhteistyössä keskeisimpinä asioina ovat vuorovaikutukselliset keskustelut lapsen kasvusta ja haasteista ja mahdollinen ohjaus oikeiden tukien piiriin. Ilman näitä heidän mukaansa on haastavaa auttaa lasta ja perhettä. Yhteistyötä tekemällä varhaiskasvattajien on mahdollista saada lapsesta tietoa, joka ei näy päiväkodissa (mts. 131). Koko perheeseen liittyvät tiedot ovat merkityksellisiä, jonka avulla lapsen toimintaa päiväkodissa ymmärrettäisiin paremmin. Koska perhe on oman lapsensa haasteiden asiantuntija, niin heillä on myös tietoa lapsensa kehityksestä ja erityispiirteistä. Esimerkiksi siitä, mitkä asiat ovat toimineet ja toimivat lapsella. Lisäksi vanhemmalle on erityisen tärkeää se, että he kokevat voivansa itse auttaa ja tehdä jotain lapsen kehityksen tueksi (mts. 132).

Kasvatuskeskustelut vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä on nostettu erityisen tärkeäksi yhteistyössä, koska niissä on arvioitu yhdessä lapsen kokonaisvaltaista kehitystä (OPH, 2022, s. 35–36). Keskusteluissa on tuotu esiin muun muassa oppimisesta, toimimisesta ryhmän jäsenenä ja lapsen osaamisesta (mts. 26). Yhdessä keskustelemien, arvioiminen ja havainnoiminen on erittäin tärkeää varhaiskasvatuksessa. Näiden avulla osataan löytää ne sopivat toimintatavat, ratkaisut ja palvelut lapselle, joiden avulla osataan suunnitella hyvää ja monipuolista lasta tukevaa toimintaa ja ohjata lapsi sopivan kuntoutuksen pariin. Pihlaja (2022, s. 197) lisää, että varhaiskasvattajien ja perheen hyvässä yhteistyössä syntyy yhteinen ymmärrys, joka tukee ns. kasvatusyhteistyötä.

Kasvatusyhteistyössä vanhempien kanssa tehdään paljon ja monenlaista yhteistyötä, kuten järjestetään vanhempainiltoja, kotikäyntejä ja lapsen vasukeskusteluita. Näissä pohditaan, että mitä voitaisiin tehdä tai parantaa.

Perheen ja varhaiskasvattajien yhteistyössä on edetty kohti perhelähtöistä työskentelyä (Rantala & Uotinen, 2022, s. 145). Tämä tarkoittaa sitä, että perhelähtöisesti työskentelyssä keskitytään perheen vahvuuksiin, vahvistetaan perheen päätöksentekoa, kunnioitetaan perheen arvoja ja kommunikoidaan avoimesti ja tasavertaisesti (mts. 146). Työskentelyn lähtökohtana on vanhempien ja ammattilaisten näkemys siitä, että heillä molemmilla on tärkeää tietoa lapsesta ja molemmat osapuolet ovat sitoutuneita tavoitteiden mukaisesti. Perhelähtöisessä työskentelyssä vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tulkintaan perustuva tutkimustapa, jossa perehdytään tutkimaan ihmisen arkipäivää (Vilkkä, 2021, s. 17–18). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata ihmisten kokemusten avulla jotakin ilmiötä tai ymmärtää ihmisen toimintaa. Laadullista tutkimusta käytetään yhteisöllisyyden, asiantuntijan kehittymisen ja moniammatillisuuden tutkimiseen. Sen avulla on tutkittu ammatillisia toimintamalleja, hyvinvointia ja sukupuolittuneita käytäntöjä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on ymmärrettävä ja tiedettävä, miten ja miksi tutkittava ilmiö on merkityksellinen (mts. 19). Vuori (i.a.) esittää, että laadullinen tutkimus muodostuu erilaisista lähestymistavoista ja tutkimusaseteista, joilla tarkastellaan aineistoa. Vilkkä (2021, s. 169) jatkaa, että näitä ovat diskurssi-analyysi, fenomenografia, fenomenologia ja etnografia. Näillä lähestymistavoilla on osittain samanlaisia ja osittain erilaisia lähtökohtia tarkastella tutkimuskohdetta.

Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 71–84) mukaan laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelut, kyselyt, keskustelut, havainnointi, dokumentteihin perustuva tieto ja videointi. Heidän mukaansa menetelmiä voidaan käyttää eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman mukaan, kuten rinnakkain tai limittäin. Nämä luetellut aineistonkeruumenetelmät sopivat myös määrälliseksi tutkimuksen menetelmäksi. Muita aineistonkeruumenetelmiä ovat omaelämäkerrat, päiväkirjat, muistelmat ja eläytymismenetelmä.

Laadulliselle tutkimuksen ongelmanasettelulle on ominaista sen joustavuus (Günther & Hasanen, i.a.). Tästä esimerkkinä Günther ja Hasanen (i.a.) toteavat, että tutkimuksen edetessä tutkimuskysymyksien muokkautuvat ja rajautuvat tutkimuksen tai kehittämistoiminnan edetessä. Koko prosessi etenee joustavasti, jolloin aineiston kerääminen ja käsitteiden määrittely voivat tapahtua sen mukaan, mikä tutkijasta tuntuu itsestä parhaimmalta. Vaikka tutkimus on joustavaa, niin tutkijalla pitää silti olla riittävästi ja monipuolista tietoa tutkittavasta aiheesta, jonka avulla hän pystyy tutkimaan kohdettaan, rajatakseen tutkimusaihetta, tutkimuskysymyksiä ja valitsemaan tutkittavan aiheen niin, että se sopii aineistoon ja teoriaan.

5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

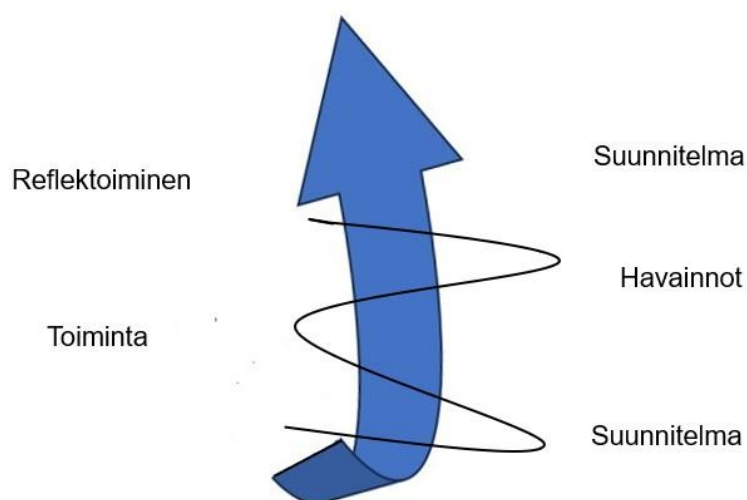
Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö, joka on toteutettu laadullisen menetelmien ja käytäntöjen mukaisesti. Kehittämistyönä toiminnallinen opinnäytetyö on tutkimusperustaista ja ammattikäytännöistä, joka toteutetaan yksialaisena, monialaisena tai yhteistyössä tehtynä (Vilkkä, 2021, s. 34). Toiminnallisen kehittämistyön tuloksena syntyy usein tuotos, esimerkiksi näyttely, opas tai video (Salonen, 2013, s. 39). Toiminnallinen opinnäytetyö on tutkimusperustaista, ammattikäytännöistä lähtevää toimintaa, josta on aina jäätävä jälki, ja tehdystä työskentelystä on oltava raportti tai muu dokumentointi (Kostamo ym., 2022, s. 12–13; Vilkkä, 2021, s. 34). Toiminnallinen kehittämistyö on työn suunnitelmallista kehittämistä, josta hyötyvät osallistujat ja organisaatio (Salonen, 2013, s. 22).

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi tuotoksen tai tuotoksien toimivuuteen, kehittämisprosessiin tai tietyn tiedon lisääntymiseen (Kostamo ym., 2022, s. 13). Toiminnallinen opinnäytetyö voi myös olla yksittäinen kokonaisuus, joka vastaa käytännöstä nousevaan tarpeeseen (Vilkkä, 2021, s. 32). Toiminnalliselle kehittämistyölle on määriteltävä tavoite, joka vastaa käytännön tarpeisiin. Se on myös oltava yksilön tai yhteisön näkökulmasta hyödyllinen, sen tavoiteltava tieto tai tilanne on kuvattava yksiselitteisesti, yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti niin, että tavoitteen saavuttaminen on arviotavissa (Kostamo ym., 2022, s. 13).

Toiminnallisella opinnäytetyöllä on yhteys ammatilliseen teoreettiseen tietoon, jonka tavoitteena on teoreettisen ja tutkimuksellisen tiedon yhdistäminen ammatillisiin käytäntöihin (Kostamo ym., 2022, s. 75). Toiminnallisen työn yhtenä tavoitteena on omien ammatillisten taitojen lisäksi myös oman ammattialan kehittäminen, kuten se, miten osaa yhdistää teoriaa käytäntöön, kuinka osaa tehdä ratkaisuja ja perustella niitä (mts. 78). Toiminnallinen työ oli minulle selvä valinta, koska olen alusta asti halunnut olla vaikuttamassa johonkin ja auttaa jollain tavalla. Halusin tuottaa jotain konkreettista, josta muutkin kasvattajat ja alan ammattilaiset saisivat apua ja tukea työhönsä, joten toiminnallinen työ oli minulle juuri oikea valinta. Lisäksi projektimainen työskentely tuki omaa kehittymistä oikealla tavalla.

Toiminnallisessa kehittämistyössä työskentelytapa tapahtuu yhteistyökumppanin kanssa tiiviissä yhteistyössä (Salonen, 2013, s. 21). Tämä tarkoittaa sitä, että kehittämistyön aikana keskustellaan, suunnitellaan, arvioidaan ja päätetään yhdessä käytännön asioista,

kuten paikasta, ajasta ja toteutustavasta (mts. 6). Kehittämistyössä korostuvat yhdessä kehittäminen, kehittämissuunnitelma, projektimainen työskentely, käytännönläheisyys ja reflektiivisyys (Kostamo ym., 2022, s. 35). Nämä näkyvät opinnäytetyössäni yksilökertojen suunnitteluna, toteutuksena ja sen arvioimisena. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu toiminnallinen osuuden suunnittelu ja toteutus, havainnointi ja päiväkirjan pitäminen, haastattelut ja opinnäytetyön raportti (Kostamo ym., 2022, s. 11–12). Näiden lisäksi opinnäytetyön raportissa pitää tulla ilmi, miten, miksi ja mitä on tehty ja millaisin menetelmin ja millainen on lopputulema (mts. 16–18). Lisäksi raportissa pitää olla itsearviointia, eli tutkijan tulee reflektoida omaa toimintaansa (mts. 18). Kuviossa 5 esitetään toimintatutkimuksen eri vaiheita.



Kuvio 5. Toimintatutkimuksen spiraalimalli (Heikkinen ym., 2010, s. 123, muokattu).

Toimintatutkimus etenee spiraalinomaisesti, kuten kuviosta 5 nähdään. Spiraalin on kehittänyt Kurt Lewin vuonna 1946, joka kuvailee sitä toimintatutkimuksen perusmalliksi (Jyrkämä, i.a.). Toimintatutkimus etenee spiraalimaisesti niin, että se lähtee liikkeelle tutkijan havaitsemasta ongelmasta ja hänen halustaan kehittää työtään tai yhteisöään (Heikkinen ym., 2010, s. 94; Jyrkämä, i.a.). Tämän jälkeen tutkija kartoittaa eli etsii tietoa ongelmaan vaikuttavista asioista ja tekijöistä, jonka perusteella tekee toimintamallin tai kehittämissuunnitelman, jolla vaikuttaa asiaan. Suunnitelmaa pitää seurata ja kokeilla, toimiiko se käytännössä. Sen jälkeen pitää arvioida, toimiko suunnitelma vai ei, minkä pohjalta tehdään uusi suunnitelma (Heikkinen ym., 2010, s. 114). Uudistettua kehittämissuunnitelmaa

toteutetaan ja arvioidaan. Tätä prosessia jatketaan niin kauan, kunnes halutut muutokset ovat näkyvissä (Heikkinen ym., 2010, s. 115; Jyrkämä, i.a).

Nämä kolme asiaa (havainnointi, itsereflektointi, suunnitelma ja toiminta) näkyivät kehittämistyössä koko prosessin ajan selkeästi. Toiminnan jälkeen aina mietin omaa toimintaani ja tein itsereflektiota, mitä olisin voinut tehdä paremmin tai miten onnistuin. Reflektointi toimi myös osana suunnitelmine muutoksissa, kun muutin toimintaani ryhmätoiminnaksi. Havainnointi näkyi lapsien havainnoimisena ja siinä, mitä asioita ja tehtäviä olisin voinut tehdä heidän kielen kehityksensä parantamiseksi. Aina edellisillä viikoilla katsoin ja mietin, olivatko tehtävät hyviä, ja havaintojeni perusteella tarvittaessa muutin niitä.

5.3 Havainnointi

Havainnointi eli observointi on aineistonkeruumenetelmä, jota käytetään laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämiseksi ja uusien havaintojen tuottamiseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, s. 62). Havainnointia voidaan käyttää apuvälineenä haastattelussa, itsenäisesti tai tulosten arvioinnissa (Kananen, 2014, s. 79; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, s. 62). Havainnoinnissa saadaan suoraa tietoa yksilön tai ryhmien toiminnasta, heidän käyttäytymisestään ja roolistaan, joka mahdollistaa aitojen ympäristöjen tilanteiden havainnoinnin. Havainnoinnissa käytetään eri muotoja niiden tutkimustilanteiden mukaisesti (Kananen, 2014, s. 79). On suoraa ja epäsuoraa havainnointia, strukturoitua havainnointia (haastattelu), strukturoimatonta havainnointia, osallistavaa havainnointia (tutkimustilanne) ja mekaanista havainnointia. Tässä tutkimuksessa on käytetty osallistavaa havainnointia.

Havainnoinnissa on hyvä miettiä, että mitä tietoa tarvitsee, mihin tarkoitukseen ja kuinka sen toteuttaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, s. 62; Vilka, 2021c, s. 80). Sen takia havainnoinnissa on hyvä miettiä jo valmiiksi, mitä havainnoi, milloin, miten ja kuinka kauan. Havainnointi mahdollistaa tavan tarkastella lapsen tilannetta, kehitystä ja hänen ominaisuuksiaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, s. 62). Havainnoinnin avulla pystytäänkin löytämään lapsen vahvuuksia, voimavaroja ja vaikeuksia, ja sen pohjalta pystytään myös paremmin tekemään suunnitelmat vastaamaan lapsen tarpeisiin sopiviksi ja tukemaan näin lapsen kehittymistä (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 154–55; Wiman, 2022, s.

274). Havainnointi on yksi tärkeimpiä työkaluja, jonka avulla opitaan tuntemaan lapsia kokonaisvaltaisesti ja ymmärtämään heitä (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 154–55).

Wiman (2022, s. 274) on jaotellut toimivan havainnoinnin seuraaviin asioihin: 1. Valitaan 1–2 asiaa, joita havainnoidaan. 2. Sovitaan havainnointiajankohta etukäteen. 3. Kirjataan havainnot havainnointipohjaan (päiväkirja tai vihko). 4. Työstetään havainnoinnista saatu tieto lapsen tai koko ryhmän hyvinvointia tukeväksi pedagogiikaksi. 5. Sitoudutaan havainnointiin työkaluna. Tämän havainnointitavan avulla toteutin oman havainnointini. Tapa oli siitä toimiva, että kun keskityin 1–2 havainnoitavaan asiaan, niin samalla pystyin keskittymään sekä tuokioiden pitämiseen että päiväkirjan kirjoittamiseen. Menetelmänä ja työskentelytapana havainnointi oli selvä valinta, koska se oli opinnäytetyön tavoitteeni ja tutkimuksen toimintatavan kannalta paras vaihtoehto.

5.4 Case-tutkimus

Kanasen (2018, s. 57) mukaan case- eli tapaustutkimus on tutkimusta, jossa tutkitaan yhtä tapausta, monta tapausta tai yksittäistä tapahtumaa, asiaa tai kokonaisuutta. Hän jatkaa, että tutkimuksessa pyritään tuottamaan valitusta tapausmuodosta yksityiskohtaista ja kokonaisvaltaista tietoa. Case-tapaustutkimuksessa on samat vaiheet kuin laadullisessa tai määrällisessä tutkimuksessa (mts. 59). Tapaustutkimus muodostaa erityisen tutkimusstrategian ja lähestymistavan, jossa tutkija ja tutkittavat ovat läheisessä vuorovaikutuksessa keskenään (Eriksson & Koistinen, 2014, s. 4). Tuloksissa pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan yksittäisiä tapauksia niiden asiayhteydessä miten-, miksi- ja mitä-kysymysten avulla (mts. 7). Tapaustutkimuksien kirjoittaminen kohdistuu narratiiviseen tarinoiden tuottamiseen ja kuvausten tekemiseen (mts. 4). Tapaustutkimus valitaan lähestymistavaksi silloin, kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvät yhteydet.

Case-työskentelyä käytin lähestymistapana yksilö- ja ryhmäkerroissa, joissa havainnoin lapsia kokonaisvaltaisesti. Havainnoinnin avulla sainkin hyvin tietoa ja näkemyksiä siitä, mihin kielen- ja puheenkehityksen asioihin kannattaa kiinnittää huomiota ja mitä osa-alueita kannattaa kehittää vielä. Lisäksi case-työskentely tutkimuksellisenä oppimistyönä antoi minulle mahdollisuuden kehittää oman tiedon soveltamista käytäntöön, ratkaisukeskeisyyttä ja tutkimaan kohteita yksityiskohtaisesti. Nykyään case-työskentelyä käytetään

todella monipuolisesti ja monella eri alalla, kuten sosiaali- ja terveysalalla ja humanistisella kasvatusalalla (Aaltio, 2014). Case-työskentelyä käytetään myös ammatillisen kehityksen edistämiseksi yhteisössä, jolloin yhdessä voidaan tiimin kanssa pohtia, miten perheitä ja lapsia voidaan tukea ja millä lailla löydetään hyviä toimintakäytäntöjä arkeen, joilla tuetaan lapsia paremmin (Berlin Cosmopolitan School Kindergarten ym., 2020, s. 5).

5.5 Haastatteluiden toteuttaminen ja analysointi

Haastattelun varhaiskasvattajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa toteutin teemahaastatteluna. Teemahaastattelu toteutuu puolistrukturoituna haastatteluna, jossa on aiempien tutkimuksien ja aiheen pohjalta valmistetut aihepiirit ja teemat, jotka ovat jokaiselle haastattelutilanteessa oleville samat (Mäntyranta & Kaila, 2018; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87). Teemahaastattelu etenee joustavasti, keskustelunomaisesti ja etukäteen laadituista teemoista, joihin voi liittyä tarkentavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87). Teemahaastattelun tavoitteena on saada haastattelijoiden kokemuksia, heidän mielipiteitään ja näkökulmiaan aiheesta (Mäntyranta & Kaila, 2018). Yleensä teemahaastattelun osallistujia on noin 4–8 henkilöä ja haastattelu voi kestää noin 30–60 minuuttia. Tutkijan tulee vastata keskustelun pysymisestä aiheesta ja huolehtia siitä, että keskustelua syntyy.

Molemmat haastatteluajat olin sopinut etukäteen puheterapeutin ja varhaiskasvattajien opettajien kanssa. Tämä helpotti heidän osallistumistaan ja valmistautumista haastatteluun. Molemmat haastattelut toteutin valmiilla kysymyslomakkeella, johon olin valmiiksi eritellyt teemat. Puheterapeutille lähetin haastattelukysymykset ja tietosuojaselosteen etukäteen, noin kaksi viikkoa ennen haastattelua. Varhaiskasvattajien opettajalle ja erityisopettajalle annoin teemahaastattelukysymykset ja tietosuojaselosteen myös kaksi viikkoa ennen haastattelua. Näin he saivat valmistautua haastatteluun ja tutustua kysymyksiin etukäteen ennen haastattelua.

Nauhoitin molemmat haastattelut, joista kerroin haastateltaville. Niiden kestoksi tuli yhteensä 44 minuuttia. Nauhoituksen lisäksi kirjoitin muistiinpanoja. Nauhoitin haastattelut sen takia, että pystyin palaamaan vielä tuloksiin ja saamaan yksityiskohtaisia asioita esille. Haastattelujen aikatauluista huolehdin niin, että molemmissa haastatteluissa oli hyvin

aikaa vastaamiseen. Varhaiskasvattajien haastattelu kesti noin 40 minuuttia ja puheterapeutin haastattelu noin 20 minuuttia. Haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän henkilöä: varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja puheterapeutti. Teemahaastattelussa oli kuusi henkilöä, joista viisi oli varhaiskasvatuksen opettaja ja yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Puheterapeuttia haastattelin erikseen. Molemmat haastattelut toteutin samalla viikolla JUMP:n tiloissa.

Haastattelujen alussa kävin vielä tietosuojaselosteen tärkeimmät asiat läpi ja kerroin vielä, mihin aineistoa hyödynnän ja että heidän yksityisyytensä suojataan tutkimuksessa, vain heidän ammattinimikkeensä tulevat esille. Painotin sitä, että olen opiskelija ja minua sitoo vaitiolovelvollisuus eli käytän haastattelumateriaalia pelkästään opinnäytetyöni tutkimukseen. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijana en vie heidän sanomiaan asioita eteenpäin. Haastattelu on täysin luottamuksellinen ja osallistuminen täysin vapaaehtoista. Muuten painotin sitä, että keskustelu on vapaata ja omia mielipiteitä saa ilmaista rohkeasti. Lopuksi annoin osallistujille suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta.

Haastattelutilanteita varten olin laittanut etukäteen tietyn määrän tuoleja paikoilleen ja katsonut, että tila on sopiva ja hiljainen. Kaikilla haastateltavilla oli aikaa ennen haastattelua hakea kahvia tai syötävää ja muutenkin aikaa valmistautua haastatteluun. En hoputtanut ketään tai kiirehtinyt haastattelujen kanssa, koska olin varannut hyvin aikaa niihin ja kaikki tulivat sovitusti ajallaan. Molemmissa haastatteluissa saimme keskustella ja olla rauhassa ilman muuta meteliä. Toisessa haastattelussa yksi varhaiskasvattajan opettaja tuli myöhemmin haastatteluun paikalle, mutta se ei muita häirinnyt, ja hän pääsi hyvin mukaan keskusteluun.

Molemmat haastattelutilanteet menivät hyvin, ja ne olivat tilanteiltaan rauhallisia, avoimia ja keskustelevia ja etenivät johdonmukaisesti. Kävimme haastattelussa teema teemalta kysymykset läpi. Varhaiskasvattajien teemahaastatteluun olin valinnut teemoiksi kielelliset ja vuorovaikutukselliset haasteet, kielellisten taitojen vahvistaminen, AAC-menetelmät, kolmiportaisen tuen mallin, oppimisympäristön ja vapaa sana (liite 3). Vain yhteen kysymykseen tuli tarkennuspyyntö, mutta muuten kaikki kysymykset olivat haastateltaville selkeitä. Puheterapeutin haastatteluun teemoiksi olin valinnut kielen kehitys, kielen kehityksen haasteet ja vaikeudet, kielenkehityksen tukeminen ja vapaa sana (liite 4). Aineistot litteroin heti

samana päivänä, jolloin tein haastattelut. Näin muistin vielä tilanteet ja vastaukset tarkasti. Litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 16 sivua.

Molemmissa haastatteluissa kaikkiin kysymyksiin tuli selkeä vastaus, kaikki osallistuivat keskusteluun ja saivat sanottua oman mielipiteen aiheesta. Haastatteluja helpotti se, että olin antanut kaikille haastateltaville haastattelukysymykset etukäteen, joten kaikki haastateltavat olivat hyvin valmistautuneita. Kaikki haastateltavat olivat rentoja, rauhallisia ja avoimia, mikä teki haastatteluista toimivan ja onnistuneen. Haastattelijan roolissa olin asiallinen, ystävällinen ja ilmeitä ja eleitä käyttävä. Keskustelun aikana nyökkäilin ja hymyilin ja seurasin aktiivisesti keskustelua.

Haastattelut analysoitiin sisällönanalyysillä, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus ja kerätystä aineistosta järjestelty kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Ensimmäiseksi litteroin nauhoitetut haastattelut ja muutin ne tekstimuotoon Word-ohjelmalla. Litteroinnissa on kyse siitä, että nauhoitukset kirjoitetaan tekstimuotoon, jolloin sitä on helpompi käsitellä (Vilkkä, 2021, s. 169). Litteroinnin jälkeen redusoin eli pelkistin aineiston alueet tärkeimpiin asioihin, mitä haastattelussa tuli esille. Pelkistämisen tarkoituksena on karsia kaikki epäolennainen pois ja tiivistää aineistoa niin, että sieltä löytyy aiheeseen kuvaavia ilmaisuja yksityiskohtaisemmin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Tämän jälkeen koodasin aineistoa niin, että nostin tekstistä samoja kuvaavia ilmauksia esiin. Näin sain etsittyä tekstistä niitä kohtia, joissa puhutaan samoista asioista. Koodauksessa on kyse siitä, että aineiston osia yhdistellään ja erotellaan jonkin ominaisuuden mukaan (Juhila, i.a.-a). Koodauksen jälkeen teemoittelin aineistoa niin, että järjestin löydökseni yhteisten teemojen alle. Näin sain nostettua tärkeimpiä ja olennaisia teemoja esiin ja selkeytettyä aineiston sisällön. Teemoittelussa on kyse tutkimuksen tehtävän kannalta keskeisimpien asioiden esiin nostaminen (Juhila, i.a.-b). Teemoittelun jälkeen ryhmittelin aineistoa niin, että etsin samankaltaisia kuvaavia käsitteitä, jotka luokittelin ryhmiksi. Ryhmittelyn tarkoituksena on ryhmitellä samaa asiaa kuvaavat käsitteet eri ryhmiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124). Viimeiseksi luokittelin aineistosta tulleet samankaltaisuudet ryhmiksi ja käsitteiksi (liite 5). Näin sain jäsenneltyä kokonaisuuden.

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on toteutettu ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden (Arene, 2020) eettisten suositusten mukaisesti ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019b) periaatteita noudattaen. Tutkimus toteutettiin niin, että se perustui osallistujien vapaaehtoisuuteen, aineistojen luottamukselliseen käsittelyyn, keräämiseen ja analysointiin. Tutkimuksessa tutkija ei saa loukata kenenkään oikeuksia, vääristellä tuloksia tai toimia epäeettisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 150). Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan tulee olla prosessin aikana vastuullinen ja rehellinen ja perustella tekemiään ratkaisujaan ja valintojaan (Vuori, i.a.).

Tutkimusta varten on huolehdittu tarvittavista sopimuksista, kuten tutkimusluvasta ja yhteistyösopimuksesta organisaation kanssa. Tietosuojaseloste on tehty Seinäjoen ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti niin, että haastatteluissa noudatettiin salassapitovelvollisuutta. Ainoa asia, mitä haastateltavista tuli esille, on heidän työnimikkeensä ja työpaikkansa. Muuten aineisto on analysoitu koodattuna niin, että yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman koodiavainta. Kaikilta haastateltavilta on allekirjoitetut kirjalliset suostumukset haastatteluun osallistumisesta. Tutkimuksessa ei ole kerätty henkilötietoja muista lähteistä. Haastattelut nauhoitin puhelimitse, josta olin kertonut tietosuojaselosteessa. Haastattelut vein koneelleni, joka on salasanan takana. Tutkimuksessa ei tule ilmi mitään sellaisia tietoja, mistä vastaajat voisi tunnistaa.

Tutkimuksessani olen käyttänyt pseudonymisointia, joka tarkoittaa sitä, että aineistoissa on käytetty havaintotunnusta ja näin ollen yksittäisiä havaintoja ei voida yhdistää tai tunnistaa tiettyyn henkilöön ilman annettuja lisätietoja (Tietosuojavaltuutetun toimisto, i.a.). Mahdollisissa suorissa lainauksissa olen käyttänyt numeroita ja nimikkeitä, kuten H1 eli henkilö 1, paitsi puheterapeutilta sain luvan käyttää hänen tittelään myös suorissa lainauksissa. Yksittäiselle lapselle on annettu tunnuskoodi häntä koskevassa tiedossa tutkimusaineistossa, kuten L1 eli lapsi. Tutkimukseen osallistuneille lapsien vanhemmille on annettu tietoa tutkimuksesta ja annettu suostumus allekirjoitettavaksi. Tutkimuksen päätyttyä tuloksista ilmoitetaan yhteistyötaholle ja tutkimus julkaistaan Theseus-tietokantaan, josta se on vanhemmille näkyvässä. Tutkimuksessa kerätty aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Tutkimusta toteuttaessa olen huolehtinut resurssien riittävydestä, mahdollisista apuvälineistä ja tarvikkeista ja ollut aktiivisessa yhteydenpidossa yhteistyötahoni

kanssa. Tutkimuksen prosessia ja sen etenemistä on kuvattu opinnäytetyössä ja sitä, mistä aihe ja kehittämisprosessi ovat lähtenyt liikkeelle.

Hyvään ja luotettavaan tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että tutkija itse perehtyy ja tarkastelee sen tutkimuksen eettisyyttä ja tavoitteita, jotka tutkia on itse valinnut, laadullisen tai määrällisen ja etenee sen tutkimusmenetelmän ehdoilla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK), 2012a, s. 7–8). Tutkimukseen kuuluu laadukkaan ja luotettavan tiedon tekeminen kaikissa eri vaiheissa ja niiden kriteerit ovat tultava tutkimusprosessin eri vaiheissa esiin: kuvauksessa, perusteluissa ja analyysissä. Laadullisessa tutkimuksessa on oleellista kuvata tutkimuksessa käytetyt menetelmät, lähteiden alkuperä ja niiden jäljitettävyyttä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 150). Lisäksi tutkijan on kunnioitettava muiden asiantuntijoidentöitä ja osoitettava, että on perehtynyt muiden tutkijoiden tutkimuksiin ja aineistoihin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK), 2012a, s. 9). Nämä asiat lisäävät luotettavuutta ja kuuluvat hyvään eettiseen käytäntöön (mts. 6).

Tiedonhaussa käytin Seinäjoen kaupunginkirjaston haku- ja tietokantaa, Google Scholaria, Crossref:iä, Googlen tiedonhakua, Seinäjoen ammattikorkeakoulun Finnaa ja Journalia. Tiedonhaussa hakusanoja miettiessä käytin omaan aiheeseen sopivia sanoja, kuten lapsen kielen kehitys, lapsen kielen kehityksen tukeminen, viivästynyt puheen kehitys, kielen kehityksen haasteet ja Childrens Developmental Language Disorder ja Developmental Speech or Language. Näin tutustuin kielen- ja puheenkehityksen eri alueisiin. Lisäksi mietin omia tutkimuskysymyksiäni ja tutkimusongelmaa, jotta saisin vielä enemmän kohdennettua tietoa aiheeseeni. Tämä helpotti teorian kirjoittamista ja vahvisti työni luotettavuutta. Tieto ja teoria pohjustuivat eri vuosilta ja vuosikymmeniltä saaduista verkko-, kirja- ja artikkelilähteistä, joissa on kuvattu aiheesta selkeää ja tutkittua tietoa. Suomalaisien tutkimusten lisäksi olen lisännyt kansainvälisiä tutkimuksia, jotka myös lisäävät tutkimukseni luotettavuutta.

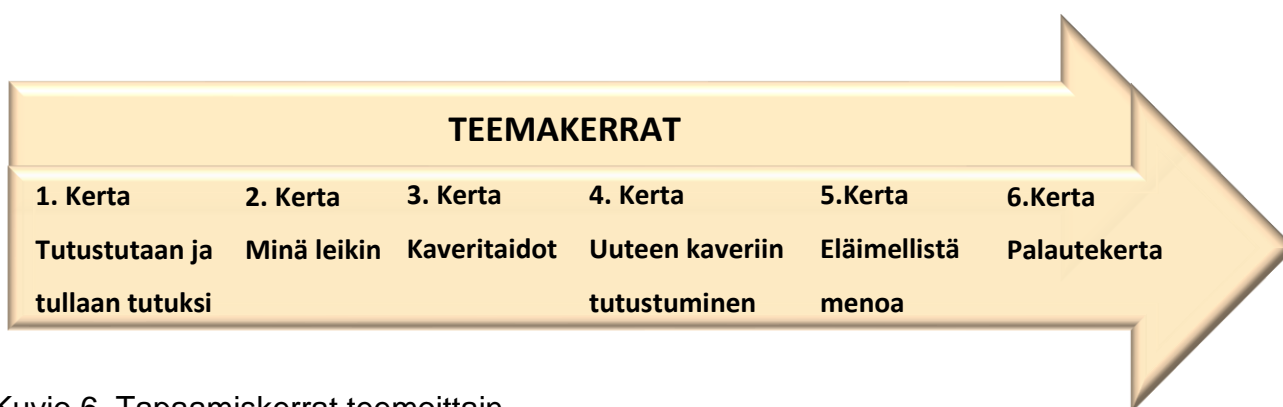
6 TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

6.1 Toiminnan suunnittelu

Suunnitteluvaihe eteni niin, että kun olin saanut tietoon osallistujien määrän, niin aloin miettimään kertojen teemoja. Teemojen pohjalta mietin harjoitusten tavoitteita ja menetelmiä. Tämän jälkeen lähdin rakentamaan runkoa tavoitteiden ja teemojen mukaisesti. Teemojen valikoituminen helpotti sisällön rakentamista ja harjoitusten valikointia. Osa teemoista ja harjoituksista valikoitui Seinäjoen Punaisen Ristin oppimismateriaalin Kaveritaijotoja Muumien Tapaan mukaan. Teemat nimesin lapsilähtöiseksi niin, että lapset ymmärtäisivät niiden nimet. Halusin pitää tehtävät ja harjoitukset yksinkertaisina ja lasten kehitystason nähden sopivina. Mietin sellaisia harjoituksia, joita on mukava ja helppoa tehdä, ja jotka ovat lapsilähtöisiä. Leikeiksi ja menetelmiksi valitsin sellaisia, joihin on helppo osallistua ja jotka tukevat kielen- ja puheenkehitystä. Sellaisia, joilla oli todettu olevan kielen kehitystä edistävä vaikutus, kuten musiikki, suujumppa, kuvasymbolit ja lukeminen. Näin sain myös testattua tutkittujen teorioiden ja tutkimustietojen yhdistämistä käytäntöön.

Joka kerrat suunnittelin niin, että ne alkoivat ja loppuivat aina samalla tavalla. Aloitus (2–3 minuuttia), toimintavaihe (15 minuuttia) ja lopetus (2 minuuttia). Näin loin lapsille turvaa ja struktuuria niin, että he tietävät aina mistä aloitetaan, mistä on kyse ja mitä tehdään. Joka kerran alussa selitin mitä tulemme tekemään ja harjoittelemaan, ja jokaisella aloituskerralla levitin maahan Mahti-tunnekortit, josta lapset saivat valita sen tunnekortin, joka kuvasti heidän oloansa. Näin halusin kuulla lapsia ja millä mielellä he ovat. Halusin myös tehdä aloituksesta lempeän ja rauhallisen, jossa lapset saivat vapaasti kertoa päivästä ja olostaan. Lopetusvaiheessa lopetin aina siihen, että lapset saivat valita mieluisen tarran itselleen, jonka saivat pitää. Tämän rutiinin avulla kertojen rakenne oli selkeä ja johdonmukainen, joka helpotti lasten osallistumista. Tein yhden suunnitelmapohjan, johon kokosin kaikkia niitä leikkejä, tehtäviä ja menetelmiä, jotka vastasivat jokaisen lapsen kielellisiin tarpeisiin. Näin pystyin jokaisen lapsen kohdalla myös soveltamaan suunnitelmaani niin, että lisäsin erilaisia harjoituksia kullekin lapselle niin, että tuin heidän kielellistä kehittymistensä yksilöllisesti. Harjoitukseen otin myös sellaisia tehtäviä, jotka tukevat kielen eri osa-alueita (kuvio 2).

Tapaamiskertojen määräksi mietimme yhteistyötahon kanssa 5–6 kertaa, joista kuudes olisi palautekerta. Tuokioiden kestoksi valitsimme ajaksi 20 minuuttia. Aika valittiin sillä perusteella, että lapsi jaksaa keskittyä toimintaan, tekemiseen ja hänen mielenkiintonsa pysyy yllä. Koska 20 minuutin tuokio on ajaltaan nopea, niin minulta se vaati ennakoivaa asennoitumista toimintaan ja havainnointien tekemiseen. Tämän takia mietinkin etukäteen mihin 1–2 asiaan kiinnitän huomiota. Tehtävät suunnittelin aikataulun mukaisesti niin, että tehtäviä oli riittävästi. Teemakerroiksi valitsin tutustutaan ja tullaan tutuksi, minä leikin, kaveritaidot, uuteen kaveriin tutustuminen ja eläimellistä menoa. Viimeinen kerta oli palautekerta, jolloin keräsin lapsilta palautteita suullisesti ja hymynaamapalautteen avulla. Kuvio 6. havainnollistaa tapaamiskerrat teemoittain.



Kuvio 6. Tapaamiskerrat teemoittain

Jokaiselle teemakerralle olin miettinyt oman tavoitteen ja sisällön. Näin sain kertoihin vaihtelevuutta. Halusin, että lapsilla on turvallinen, hyvinvoiva ja mukava olo olla kerroilla, minkä takia otin mukaan jokaiselle kerralle Nasu -pehmoleluni. Nasu oli meidän maskotimme kaikkien kertojen ajan ja aina mukana työskentelyssä. Näin sain lisättyä myös lapsilähtöisyyttä. Osallistujista tulen käyttämään nimiä L1, L2 ja L3, joissa L tarkoittaa lasta.

6.2 1 Teemakerta: Tutustutaan ja tullaan tutuksi

Ensimmäisen toimintatuokion nimi oli tutustutaan ja tullaan tutuksi ja tarkoitus oli tutustua lapsiin, hänen vahvuuksiinsa ja mielenkiinnonkohteisiinsa. Tämän kerran pidin jokaiselle osallistujalle erikseen. Kerralla selitin kullekin lapselle, että miksi olen täällä ja mitä tulemme tekemään. Otin mukaani Nasu -pehmoleluni, jonka esittelin lapsille. Jokainen lapsi sai pitää Nasua sylisään halutessaan tehtävien ajan ja kertoa hänelle kuulumiset.

Tutustutaan ja tullaan tutuksi teemakerta alkoi tunnekortin ottamisella, jonka jälkeen siirryimme tehtäviin. Ensimmäisen lapsen (L1) tehtävänä oli piirtää kuva asioista, joista pitää, joissa on hyvä tai joku oma vahvuus ja kertoa siitä minulle. Tavoitteena oli kerrontataitojen vahvistaminen. Toisena tehtävänä oli artikulaatioharjoitus ja suujumppa, jonka otin Mytalentian Sara Rouvisen äänenkäytön koulutusmateriaalista. Tavoitteina olivat sanan ja lauseen toistaminen, tietoisuus äänneistä, kuullun toistaminen ja tavurytmien harjoittelu. Lämmittelyä teimme artikulaatioelinten avaamista ja rentoutusta ja kielen aktivoimista. Ensimmäiseksi avasimme suun isoksi pitäen silmät auki. Sen jälkeen laitoimme suun suppuun ja toistimme tämän 2–3 kertaa. Tämän jälkeen aktivoimme kielen niin, että kävimme läpi suun kielellä ja laitoimme sen eri paikkoihin, esimerkiksi taakse ja eteen. Sen jälkeen aloitimme hitaasti sanomalla: ”mustan kissan paksut posket” sanomalla sana ja äänne kerrallaan vähitellen nopeuttaen tahtia. Tämän jälkeen siirryimme sanomaan: ”vesi hiisi sihihi hississä samalla” tyylillä. Kolmantena tehtävänä oli (metsä)kuvan piirtäminen ja värittäminen ohjeiden mukaan. Tämän toteutin niin, että annoin lapselle tyhjän paperin ja sanoin aina mitä paperille tulee piirtää. Tavoitteina olivat ohjeiden ymmärtäminen, muistin kehittäminen ja kuullun ymmärtäminen.

Toisen lapsen (L2) ensimmäisenä tehtävänä oli myös piirtää kuva asioista, joista pitää, joissa on hyvä tai joku oma vahvuus kertoen siitä minulle. Tavoitteena oli kerronnallisten taitojen vahvistaminen. Toisena tehtävänä oli vokaalinen ääntäminen kuvista, jotka olin tulostanut etukäteen. Kuvissa oli muun muassa ilmapallo, aasi, etana, uimahousut ja ötökkä. Tavoitteina olivat vokaalinen harjoittaminen ja asioiden nimeäminen kuvista. Kolmantena tehtävänä oli yhdyssanatehtävä kuvien kautta. Tavoitteina kielellisen päättelyn harjoittaminen ja kuvista nimeäminen. Tähän tehtävään olin tulostanut kaksi eri kuvaa vierekkäin, joista muodostuu yhdyssana. Esimerkiksi jalka ja pallo, joista muodostuu jalkapallo. Lopeutusvaiheessa molemmat lapset saivat valita mieluisen tarran, ja samalla kiitin heitä molempia kerrasta.

6.3 2 Teemakerta: Minä leikin

Toisen teemakerran, minä leikin tavoitteena oli vahvistaa lasten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Tämän teemakerran sovelsin ryhmäkerraksi siksi, koska leikkejä tehdessä on mukavaa, että on mukana kaveri. Tämä oli hyvä päätös, koska yhdessä leikkiminen ja

yhteisöllinen oppiminen kehittävät lapsen sosiaalisia- ja yhteistoimintataitoja (Aaltola ym., i.a., s. 29–39). Yhdessä oppimisen keskiössä ovat toiminnallisuus, osallisuus ja dialogisuus, joiden avulla lapsi voimaantuu ja uskoo omiin kykyihinsä (Kangas ym., 2021, s. 144). Juuri näiden takia halusin, että olemme ryhmänä, koska näin toimintaan tulee dialogisuutta ja yhteisöllistä oppimista.

Toimintakerta alkoi niin, että kokoonnuimme yhdessä rinkiin, ja kerroin mitä tulevan pitää ja mitä teemme tänään. Tämän lisäksi esittelin uudelleen, minkä takia pidän näitä kertoja, kun mukana oli yksi lapsi, joka ei ollut viime kerralla. Esittelin vielä meidän maskottimme Nasun. Lapset saivat taas alkuun valita tunnekorteista sen tunteen, joka kuvasti heidän sen hetkistä oloa. Ensimmäisenä leikkinä oli Siinan TaikaStudion Metrolla mummolaan - laululeikki, jonka näytin lapsille YouTubesta omalta tietokoneeltani. Tavoitteina olivat motorikan ja sanojen oppiminen ja kehonosien hahmottaminen. Toisena leikkinä oli kapteeni käskee -leikki, jonka tavoitteina olivat ohjeiden ymmärtäminen ja noudattaminen ja mielikuvituksen käyttäminen. ”Kapteenina” yritin keksiä mahdollisimman hassuja ja hauskoja tehtäviä, kuten tehdä x-hyppyjä, kurkotella varpasiin, kumartaa ja mennä selälleen. Kapteeni käskee -leikin otin Mannerheimin lastensuojeluliiton leikkipankin sivustolta. Kolmantena leikkinä tein lapsille erivärisistä ja erilaisista muodoista Twisteri tyyllisen leikin, jonka tarkoituksena oli laittaa tietty ruumiinosa sanomalleni värille ja muodolle. Tavoitteina olivat muotojen ja kehonosien hahmottaminen, ohjeiden ymmärtäminen ja värien tunnistaminen. Viimeisenä leikkinä laitoin Fröbelin Palikat soimaan. Lapset saivat liikkua ja laulaa Leijonaa mä metsästä -laulun tahtiin. Lopuksi lapset saivat valita mieluisan tarran.

6.4 3 Teemakerta: Kaveritaidot

Kolmannen teemakerran aiheena oli kaveritaidot, jonka pidin myös ryhmäkertana. Niimensä mukaisesti ja sisällöllisesti teemakerta oli sellainen, että halusin soveltaa sen ryhmäkerraksi. Näin myös tuokioon tuli keskustelua, yhteisöllisyyttä ja yhdessä oppimista. Tavoitteina olivat vastavuoroinen keskusteleminen ja kommunikoinnin vahvistaminen.

Kaveritaidot kerta alkoi tuttuun ja turvalliseen tapaan niin, että lapset saivat valita tunnekortin. Sen jälkeen näytin lapsille Seinäjoen Punaisen Ristin kaveritaitoja mummien tapaan materiaaleista videot, joissa käsiteltiin kaveritaitoja. Ensimmäisenä videona näytin ”Tutustutaan Muumipeikon kavereihin” -videon ja toisena näytin ”Mitä kaveruus on?” -videon.

Tavoitteena oli pohjustaa lapsia tulevaan keskusteluun ja herättää heidän näkemyksiänsä aiheesta. Näiden pohjalta kysyin lapsilta, että mitä kaveritaidoilla heidän mielestään tarkoitetaan ja minkälainen on hyvä kaveri? Tavoitteina olivat keskusteleminen ja oman mielipiteen sanominen. Kaveritaidoista keskustelimme hetken, jonka jälkeen siirryimme tilannekuviin, joista lapset saivat miettiä, miten hyvä kaveri toimii muun muassa erimielisyystilanteessa tai toisen pahoittaessa mielen. Tavoitteina olivat kuvista ja tilanteista kertominen ja mielikuvituksen käyttäminen. Viimeisenä pelasimme kaveritaito -peliä, jossa lapset saivat miettiä ja kertoa muun muassa tilanteesta, jossa kaveri oli auttanut ja asioita, joita arvostaa ystävässä. Tavoitteena oli kerrontataidon vahvistaminen. Lopetimme siihen, että lapset valitsivat itselleen tarran.

6.5 4 Teemakerta: Uuteen kaveriin tutustuminen

Neljännän kerran teema oli uuteen kaveriin tutustuminen, jonka toteutin myös ryhmäkertana. Tavoitteena oli yhdessä oppiminen.

Tunnekorttien ja kuulumisien vaihtojen jälkeen ensimmäiseksi tehtäväksi olin valinnut tarinankerronnan. Tarinankerrontaa varten olin ottanut pienen samettipussin lorupussiksi, johon olin valmiiksi valinnut leluja päiväkodin lelulaatikosta. Lapsien tehtävänä oli nostaa lorupussista erilaisia leluja, joiden avulla he saivat keksiä tarinan. Jokainen sai nostaa vuorollaan lorupussista jonkun lelun, joka piti liittää edellisen kertomaan tarinaan. Mukana olivat lehmä, sotilas, smurffi, norsu, hevonen, toimintahahmo ja toinen sotilas. Tavoitteina olivat kerrontataitojen vahvistaminen, mielikuvituksen ja muistin kehittäminen ja ilmaisutaitojen kehittyminen. Loppuaika kului tarinan lukemisessa. Luin lapsille Kiva Kirahvin kannustuskirjaa, joka kuuluu Ympyräiset kirjasarjaan. Kirja oli JUMPin omia kirjoja. Kirjan aukeamilla oli erilaisia kysymyksiä, joita kyselin lapsilta sadun edetessä. Kysymyksinä olivat: ”minkä taidon voisit opettaa toiselle?” ”mitä vahvuuksia sinulta löytyy?” ja ”missä sinä olet taitava?” Tavoitteina olivat keskustelunomainen vuorovaikutus, sanavaraston-, mielikuvituksen- ja kielellisen muistin kehittäminen ja puheen ja kuvien ymmärtäminen. Toiminta loppui taas tarran valintaan.

6.6 5 Teemakerta: Eläimellistä menoa

Viidennen kerran teema oli eläimellistä menoa, jonka toteutin yksilökertana. Tavoitteena oli keskittyä lapsen omiin yksilöllisiin tavoitteisiin.

Viides teemakerta alkoi tuttuun tapaan tunnekorteilla. Tämän jälkeen vuorossa oli eläinpantomiimi -leikki, jonka toteutin Pedapuun oppimisen tukemisen hauskoilla ja leikkisillä eläinjumppakorteilla. Leikki eteni Aliaksen tapaan niin, että lapsi sai nostaa yhden kortin ja esittää sitä eläintä, joka kuvassa on. Esitin kysymyksiä, joilla yritin arvata eläimen, kuten, ”mitä eläin syö?”, ”miten se liikkuu?”, ”minkä värinen se on?” ja ”mitä se sanoo? Tavoitteena olivat ohjeiden mukaan toimiminen, mielikuvituksen kehittäminen, kuvasta hahmottaminen ja ilmaisutaitojen kehittäminen. Toisena tehtävänä oli eri eläinten äänien kuunteleminen. Laitoin YouTubesta soimaan Guess the animal sound game -visailun, jonka avulla lapsi sai tunnistaa eri eläimien ääniä. Äänteinä tuli kissa, leijona, sammakko ja hirvi. Tavoitteina olivat äännetietoisuuden harjoittelu, äänneiden opettelu ja tunnistaminen ja kuullun hahmottaminen.

Kolmantena menetelmänä oli suujumppa, jonka tein yhdessä lapsen kanssa. Lämmittelyn toteutin samalla Mytalentian äänenkäytön materiaalilla, jossa teimme artikulaatioelinten avaamista, rentoutusta ja kielen aktivoimista. Suujumpassa käytin osittain Krista Karhusen ja Mea Mattilan Kielijumppaa materiaalipaketin apinailmeet-kasvojumppaa -osion harjoitusta, joka oli ohjeistettu apinailmeisillä kuvilla. Käytin myös JUMPin omaa eläinaiheista suujumpan ohjetta. Ohjeina oli: ”tee huulilla possun kärsä”, ”päristele kuin hevonen”, ”läähätä kieli pitkällä kuin koira” ja ”tee dzz -ääntä niin kuin ampiaisen surinaa”. Tavoitteina olivat kielenasentojen oivaltaminen, kasvojen ja suun alueen paikantaminen ja suun motorikan harjoittaminen. Viimeisenä tehtävänä oli järjestystehtävä, jossa eri eläimet piti laittaa koko- ja painojärjestykseen ja nimetä ne. Eläiminä olivat valas, koira, kissa, lintu, perhonen, etana, hiiri ja mato. Tavoitteina olivat tarkkaavaisuuden kehittäminen, oppiminen ja ajattelu ja kielellinen hahmottaminen. Lopetimme taas siihen, että lapset valitsivat itselleen tarran.

6.7 Palautekerta

Palautekerralla lapset saivat antaa minulle palautetta tuokioiden toteutuksesta suullisesti ja hymiöpalautteen avulla. Palautekerran tavoitteena oli minun saada tietää, miten olin onnistunut kertojen suunnitteluissa, toteutuksessa ja miten niistä pidettiin.

Ensimmäiseksi muistelimme kaikkea harjoituksia ja leikkejä mitä olimme tehneet tuokioilla. Sen jälkeen kysyin jokaiselta lapselta heidän mielipiteitään kerroista, oppimistaan asioista ja mikä harjoitus oli kivointa ja mikä jäänyt mieleen. Vastauksina tuli, että on ollut mieluisaa ja tuokioilla on opittu muuan muassa suujumppaa, asioiden jakamista ja eri liikkeitä. Lapsien mielestä kivointa oli Twister -leikki, kaveritaitopeli ja laululeikit. Lopuksi annoin heille hymiöpalautelapun, jossa oli kolme eri hymiöiden kuvaa. Näitä kuvailisin sanoin ”kiva, tyydyttävä, huono”. Lapsien piti värittää se hymiön naama, joka kuvasti heidän mielipiteitään ja oloaan pitämistäni kerroista (liite 6).

7 ARVIOINTI

Tässä kappaleessa kerron toimintatuokioiden arvioinnista omasta näkökulmastani ja kahden varhaiskasvattajan opettajien näkemyksistä ja arvioinnista kehittämisprosessistani. Lisäksi kerron havaintojani toimintatuokiosta ja perustelen toimintatuokioiden menetelmiä ja harjoituksia ja miksi olen valinnut ne.

7.1 Pedagogisen dokumentoinnin arviointimuodot

Koska arviointia ei voi toteuttaa ilman sitä ohjaavia kriteerejä, niin käytin arvioinnissa osakseen hyödyksi Alasuutarin, Markströmin ja Vallberg-Rothin (2014, s. 37–42) tekemiä pedagogisten dokumenttien arviointimuotoja. Arviointimuodot liittyvät lasta koskevissa asioissa dokumenttien tekemisessä. Näitä ovat: 1. Lapsen kehitysvaihe (eng. Developmental psychological assessment), 2. Lapsen saavuttamat tiedot, taidot ja osaaminen (eng. Knowledge assessments, self-assessments), 3. Lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet (eng. Personal assesment), 4. Kerronnalliset kuvaukset lapsen oppimisprosessissa (eng. Narrative assesment) ja 5. Lapsen tarpeista syntyvät pedagogiikan muutostarpeet (eng. Centre-focused assesment).

Hyödynsin osittain näitä arviointimuotoja siksi, koska ne auttoivat minua arvioimaan monipuolisesti lapsin tavoitteiden toteutumista, heidän taitojaan ja osaamista, oppimistaan ja kehitysvaiheiden huomioimista. Lisäksi näiden arviointimuotojen avulla tiedän, että olen toiminut vastuullisesti ja ottanut arvioinnissa eri asioita huomioon. Toiminta oli suunnitelmallista ja tavoitteellista, jossa olin huomioinut lapsien kehitysvaiheen, yksilölliset ja kielelliset tarpeet sekä yksilöllisesti että ryhmässä. Suunnitelman toteuttaminen eteni johdonmukaisesti ja niin, että toiminnalla edistettiin koko ajan lasten kielen kehitystä. Suunnitteluvaiheessa olin ottanut huomioon lapsien olemassa olevan osaamisen ja taidot ja hyödyntänyt niitä menetelmien valinnassa. Tavoitteiden ja toiminnan kuvaamisesta on kerrottu yksityiskohtaisesti aikaisemmassa kappaleessa. Nämä toiminnan arvioinnin muodot kuuluvat keskeisenä osana varhaiskasvatuksen pedagogisiin arvioinnin tuen muotoihin, joten näitä voi käyttää ja soveltaa myöhemmin. Varhaiskasvattajan kuuluu osata suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintaa, näiden pohjalta.

7.2 Toimintatuokioiden arviointi havaintojen pohjalta

Kuvien avulla lapsi oppii kertomaan asioista ja ymmärtämään eri tilanteita. Kuvat kehittävät myös mielikuvitusta, kun lapsi osaa yhdistää asioita toisenlaisiin käyttötarkoituksiin tai asiayhteyksiin. Esimerkiksi kun näytin L2:lle kahta kuvaa, jotka hän sai nimetä yksitellen ja yhdistää yhdyssanaksi, niin tähden ja taivaan kuvien kohdilla hän tokaisi, että se voisi olla myös tähtimuodostelma. L1 osasi hienosti yhdistää eläimen ja äänen, kun piti esittää ja matkia kuvassa olevaa eläintä.

Toi on ihan selvä taskulamppu. (L2)

Se pitää sellasta ääntä huhuu-huhuu. (L1)

Musiikin on todettu kehittävän lapsen kielellisiä kykyjä, äänenpainoja ja rytmitystä ja se on juuri näin. Musiikilla ja etenkin laulamisaalla on merkittävä vaikutus lapsen kielen kehittymiseen. Lapsi matkii kuulemaansa, toistaa sanoja ja laulaa eri äänenpainoja käyttäen. Kun näytin Fröbelin Palikoiden lauluvideon ”Leijonaa mä metsästä”, niin L2 laulaen toisti perässä matkien liikkeitä ja olisi myös halunnut nähdä leijonan videolla. Tästä myös huomasi, että lapsi ymmärsi leikin idean ja seurasi videon kautta tulevia kuvia.

Leijonaa mä metsästä, leijonaa mä metsästä. (L2)

Häh, eikö sitä leijonaa ny tullukkaa? (L2)

Lukemisen kautta lapsien sanavarasto laajentuu ja juonien avulla he alkavat miettiä syy-seuraussuhteita. Kysymyksien esittäminen lukujen välissä kehittää ajattelua, tarkkaavaisuutta ja oivalluksien tekemistä. Keskustelimme ja katsoimme kirjan kuvien hahmoja ja yhdellä lapsella tulikin heti hyvä kysymys hahmosta. Lisäksi esitin sivuilla olevan kysymyksen, joka oli ”missä te olette hyviä?”, joista L2:lta tulikin heti mielipide.

Osataan nauraa ja leikkiä. (L2)

Miks ton kirahvin sarvet on tollaset? (L1)

Leikillä on suuri merkitys kielen kehitykseen ja se toimiikin ensisijaisena välineenä lapsen kielen kehittymiselle. Leikin kautta lapset keskustelevat säännöistä, leikin kulusta ja juonesta. Lisäksi leikki kehittää vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Twister-leikin kautta tulikin keskustelua, mitä- ja missä -kysymyksiä ja vuorovaikutustaitojen opettelua.

No, mennään punaselle neliölle. (L2)

No, missä se vihree kolmio on? (L2)

Jokaisella kerralla lapset oivalsivat ja oppivat jotakin. He keskustelivat keskenänsä leikeissä ja jakoivat asioita. Lapset kuuntelivat myös toisien sanomisia ja kommentoivat niitä. He osasivat myös esittää hyviä kysymyksiä. Lapset olivat iloisia, huumorintajuisia ja leikkisiä ja he viihtyivät yhdessä.

7.3 Toimintatuokioiden arviointi

Toimintatuokioissa tuli huomioiduksi yksilöllisyys, kommunikoinnin kehittäminen, oppimisen tukeminen, kielen ja puheen edistäminen ja erityispedagogiset tukimenetelmät. Suunnitteluihin käytin reilusti aikaa, viikkoja, ja aina ennen toimintatuokioita kävin vielä tehtävät ja menetelmät läpi edellisenä päivänä. Näin olin hyvin valmistautunut ja katsonut, että tehtävät sopivat lapsille. Olin suunnitellut kerrat huolellisesti ja ohjaukseni sujui hyvin. Kun minulla oli selkeä suunnitelma valmiina, niin se helpotti ohjausta ja työskentelyä. Ohjeet annoin selkeästi ja kuuluvalla äänellä. Tarkensin myös tarvittaessa ohjeita, jos siltä näytti.

Ohjaustyylini oli kannustava, motivoiva ja avoin. Jokainen lapsi sai tehdä harjoituksia juuri sillä tyylillä kuin halusi ja annoin kaikille lapsille positiivista palautetta jokaisessa tuokiossa ja kehuin heitä tuokioiden jälkeen. Lapset työskentelivät aktiivisesti ja tekivät niitä tehtäviä, joita annoin. Tämä helpotti omaa työskentelyäni. Olin lasten kanssa kontaktissa ja tein heidän kanssaan myös tehtäviä, kuten suujumppaa. Näin mallitin lapselle tehtävää ja olin aktiivisesti mukana. Ohjaajana keskityin positiivisiin asioihin, kuten lapsen olemassa olevaan osaamiseen, onnistumisen kokemuksiin, kehumiseen ja palkitsemiseen. Näin sain varmistettua, että jokainen lapsi tulee nähdyksi, kuulluksi ja huomioiduksi. Jokaisen kerran

jälkeen arvioin ja reflektoin omaa toimintaa ohjaajana: Olisiko pitänyt ottaa jotain huomioon? Selitinkö asiat mahdollisimman selkeästi ja yksinkertaisesti?

Jokaisen kerran aloittaminen kuvakorteilla oli hyvä ja toimiva tapa, koska halusin tehdä aloituksista kevyen ja lempeän. Aikana 20 minuuttia oli juuri sopiva, koska sinä aikana lapset jaksoivat keskittyä ja tehdä tehtäviä. 20 minuutin aikana koin, että ehdin huomioida ja havainnoida lapsia tarpeeksi, kun ennakkoon mietin, mihin asioihin kiinnitän huomiota. Havainnointi toteutuikin hyvin yksilö- ja ryhmäkerroissa. Jokaisella kerralla etenimme hitaasti, pienin askelin ja keskityimme 1–3 asiaan ja osa-alueisiin, joka helpotti lasten työskentelyä ja oppimista. Kaikki käyttämäni menetelmät olivat vuorovaikutuksellisia ja lapsien kielen- ja puheenkehityksen edistämiseen sopivia. Käytetyt materiaalit ja tehtävät soveltuivat erinomaisesti lapsille eikä ne vaatinut sen suurempia ratkaisuja ja toimenpiteitä. Ainoat välineet ja materiaalit, joita tarvitsin ja käytin olivat tietokone, kynä ja paperi ja eri pelit. Kaikki käyttämäni menetelmät olivat vuorovaikutuksellisia ja lapsien kielen- ja puheenkehityksen edistämiseen sopivia. Käytetyt materiaalit ja tehtävät soveltuivat erinomaisesti lapsille eikä ne vaatinut sen suurempia ratkaisuja ja toimenpiteitä.

Yksilötyöskentely oli hyvä toteutustapa aloituskertana ja lopetuskertana, koska olin tehnyt lapsille eri tehtäviä heidän kielellisensä kehityksensä mukaisesti tavoitteena tukea heitä yksilöllisesti. Ryhmätyöskentelyissä kuten minä leikin, kaveritaidot ja uuteen kaveriin tutustuminen teemakertojen soveltaminen ryhmätoiminnaksi oli hyvä päätös, koska teemat olivat sellaisia, joissa lapset saivat keskustella asioista toisen kanssa, oppia toisilta ja harjoitella vuorovaikutustaitoja. Vaikka suunnitelmat muuttuivat tuokioiden edetessä, niin se on luonnollista ja kuuluu osaksi kehittämisprosessiin. Positiivista oli kuitenkin se, että lapsille se oli myönteinen kokemus ja he saivat oppia yhdessä ja toisiltaan. Lopputulokseen olen todella tyytyväinen. Näistä muutoksista ja kertojen soveltamisesta tiedotin sekä lasten vanhemmille että varhaiskasvattajille, jotka olivat hyvin vastaanottavaisia muutoksien suhteen.

Lähestymistapani toiminnassa oli ratkaisukeskeistä eli tavoitteellista ja voimavarakeskeistä sekä positiivisen pedagogiikkaan suuntautuvaa, jolla tähtäsin tavoitteessani myönteisiin muutoksiin. Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä korostuvat myönteisyys, luovuus, tarinalisuus, leikkisyys ja huumori (Ratkes, 2023), jotka näkyivätkin toimintakerroilla. Lapset olivat iloisia, leikkisiä ja heiltä löytyi huumoria. Huomioin lasten kehityksen, heidän

osaamisensa ja onnistumisen kokemukset, joten kerrat olivat onnistuneita. Ratkaisukeskeisessä lähestymistavassa kuvataan tavoitteita, jaetaan onnistumisia ja löydetään ratkaisuja (Ratkes, 2023; Mannström & Virtanen, 2022, s. 199). Toiminnassani kuvasin niitä tavoitteita, joihin pyrin. Toimintamallina ratkaisukeskeisyys sopii eri lähestymis- ja työskentelytapoihin, koska siinä on paljon menetelmiä ja välineitä, joilla tähdätään onnistumisiin ja ratkaisujen löytämiseen (Valteri, 2019). Siksi se sopii esimerkiksi vuorovaikutustilanteisiin ja kehittämistyöhön. Ratkaisukeskeisen lähestymistapa oli juuri oikeanlainen työskentelytapa kehittämistyöhöni.

Positiivisen pedagogiikan lähtökohtina ovat lasten mielipiteiden kuunteleminen, luottamuksen rakentaminen, onnistumisen kokemukset ja lapsien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden tukeminen (Mustonen, 2021). Positiivinen pedagogiikka toteutuu lämpimän vuorovaikutuksen ja varhaiskasvattajan sensitiivisyyden ja havainnoinnin avulla. Se perustuu käsitukseen lapsesta aktiivisena toimijana. Tämä näkyi toimintakerroilla lapsien kuuntelemisena, toimijuuden edistämisenä, kannustamisena ja heidän vahvuuksien tunnistamisena. Työotteena käytin sosiaalipedagogista ohjaamista, jolla tuin lasten kielen kehitystä niin, että se tuki heidän kasvuaan, kehitystensä ja vahvisti heidän kielellisiä taitojansa. Sosiaalipedagogisen ohjauksen periaatteina ovat aktiivisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys (Sosiaalipedagogiikka, 2023).

Varhaiskasvattajien opettajien havainnot ja näkemykset kielen- ja puheenkehityksen tukemisesta kehittämistyössä olivat positiivisia, sillä ainakin yksi lapsi oli tullut enemmän ymmärretyksi. He olivat huomanneet tämän lapsen leikeissä muiden kanssa, että häntä oli paremmin ymmärretty. Omat havainnot olivat samanlaisia ja huomasin tämän lapsen nimessä eri asioita, johon oli tullut selkeyttä.

8 TULOKSET

8.1 Toiminnalliset ja luovat menetelmät

Varhaiskasvattajat nostivat erilaisista kielen tukimuodoista esiin toiminnallisia ja luovia menetelmiä kuten musiikki, leikit, lorut, sadutus, sanoittaminen, kuvat ja taiteellinen ilmaisu, jotka hyödyttävät kielen kehittymistä. Varhaiskasvattajat toivat myös esiin mielekkään tekemisen tärkeyden, joilla he saivat innostettua lapset kiinnostumaan kielestä. Esimerkiksi kirjastossa vierailut, lukemishetket, nukketeatteri, ulko- ja liikuntaleikit ja erilaiset lorut. Varhaiskasvattajat nostivat myös esiin, että näillä samoilla menetelmillä he herättelevät lapsien kiinnostuksen kieltä kohtaan.

Ja kyllähän se lähtee niin, että leikki on lapsen ensimmäinen kieli niin se leikin kautta, että siksihän meillä on paljon on tuettua leikkiä ja tehostettua leikkejä, vapaata leikkiä varhaiskasvatuksesta. Ja sitten aikuisen rooli. On siinä sitten olla ohjaamassa ja leikkimässä mukana tai opettamassa sitä leikkiä. (H5)

Ja yksi lailla niinku sitten toi musiikki ja muu tämmöinen kuvallinen ilmaisu tai yleensäkin taiteellinen ilmaisu. (H3)

Erilaiset leikkitilanteet, lukemishetket, sadutukset, nukketeatteri. Arjen eri asiat ja toiminnot ihan perus arkeen liittyvät toiminnot, joita käydään sen lapsen kanssa läpi ja että voidaan tehdä vaikka siitä joku ihan leikkivä lasten kanssa ja sanoittaa ja näin. (H2)

Puheterapeutti nosti samoja menetelmiä esiin, mitä hän työssään käyttää ja lisäsi vielä pari uutta menetelmää, kuten DPNS, oral placement therapy ja prompt -menetelmät.

Tukiviittomat kuvien käyttö vinkki puhe. Viitattu suomen kieli. Sitten nää DPNS eli DPNA ssa on nielemisen kuntoutus menetelmä. Toki se ei ole lapsilla, vaan se on aikuisille. Sitten on nämä oral placement therapy menetelmät. Prompt eli se on taas niinku toi toisenlaista. Se perustuu enemmän tämmöiseen fonologiaan, mutta tämmöistä dyspraksian hoitoa seki. (Puheterapeutti)

Puheterapeutti lisäsi vielä, että jokainen menetelmä muokkautuu asiakkaan mukaan. Menetelmän käytössä pitää olla taustatietoa niin, että sen saa räätälöityä ja sovellettua jokaiselle omanlaiseksi.

8.2 Muut tukimuodot

Varhaiskasvattajat nostivat esiin myös muita tukimuotoja, joita he käyttävät työssään, kuten kommunikaatiokansiot, rutiini ja struktuuri.

Eliikkä muutama kansio on tehtynä tueksi jos lapsi tarvitsee. No varmaan siihen lisäksi semmoinen rutiinit niinku että että tota ne luo turvaa kaikessa. (H5)

Me monesti käydään aamulla piirillä läpi että mitäs nyt tapahtuu. (H3)

No kyllähän niinku kuvastruktuurista hyöttyy kaikki että se ei ole vaan niinku ne kielenkehityksen lapset. (H3)

Struktuuri ja rutiinit loivat lapsille turvaa ja helpottivat varhaiskasvattajien työtä. Rutiinit selkeyttävät toimintaa ja niiden avulla päiväjärjestys tulee lapsille tutuksi.

8.3 Aikuisen rooli

Varhaiskasvattajien haastattelusta nousi esiin aikuisen roolista positiivisen ilmapiirin luominen, kannustaminen ja leikissä mukana oleminen. Varhaiskasvattajat kertoivat myös, että he hyödyntävät työssään seinillä ja ovilla olevia kuvia ja numeroita, joita he käyvät lasten kanssa läpi esimerkiksi siirtymis-, odottamis- ja jonotustilanteissa. Puheterapeutti toi esille ja muistutti myös sensitiivisen aikuisen roolista ja kuinka tärkeää se on. Hän painotti nimenomaan aikuisen läsnä olemista tilanteissa ja siitä, että aikuinen oikeasti kuuntelee lasta ja on kiinnostunut siitä, mitä asiaa lapsella on.

Sellainen niinku kannustaminen ja positiivinen luodaan semmoinen ympäristö, että on helppo pyytää apua ja toistaminen on hyvä asia. (H3)

Se on kaikista tärkeintä sellainen sensitiivinen aikuinen oli se sitten kotona tai päiväkodissa. (Puheterapeutti)

On siinä sitten joku olla ohjaamassa ja leikkimässä mukana tai opettamassa sitä leikkiä. (H5)

Puheterapeutti painotti kontaktin oton tärkeyttä, ja kuinka paljon sillä on merkitystä lapsen kielellisen kehittymisen kannalta. Esimerkiksi arjen päivittäisiä askareita tehtäisiin lapsen kanssa yhdessä. Puheterapeutti näki myös tärkeänä, että varhaiskasvattajien tulisi tietää lapsien herkkyyksistä ja kielen- ja puheenkehityksen eri vaiheista.

8.4 Vanhempien rooli

Vanhempien rooli ja perheen arki nousivat esiin sekä varhaiskasvattajilta että puheterapeutilta. Varhaiskasvattajat toivat esiin, että kielen kehitys pitäisi lähteä kotoa ja päivähoitossa sitä vahvistetaan ja kehitetään lisää toiminnallisilla menetelmillä. Kodin ja vanhempien rooli olivat keskeisessä asemassa ja se, kuinka lapsi oppii kielen sieltä ensisijaisesti.

Mun mielestä me tehdään täällä se tärkeää työtä, mutta kyllä se pitää lähteä sitten kotonakin. (H1)

Kun mennään näihin meidän kielihäiriö lapsiin. Niin niille se kodin tavallinen arki on niinku sitä mistä ne pystyy ottaa sen niinku kielellisen inputin. (Puheterapeutti)

Se, että se lähi aikuinen tavallaan nappaa ne lapsen kommunikointi yritykset ja nappaa ne lapsen kielelliset jutut ja pysähtyy niiden niinku tavallaan pysähtyy niiden eteen. Ja se lapsi kokee, että mulla on tärkeitä ilmaista ja ja että mun asia on myös tärkeä. (Puheterapeutti)

Varhaiskasvattajat nostivat vielä, kuinka tärkeää on viedä lapsi puheterapiaan. Lisäksi he lisäsivät vielä, kuinka tärkeää vanhempien olisi tiedostaa, kuinka lapsen kielen kehityksen kannalta on lapselle sanoittaminen ja lukeminen.

8.5 Kielen kehityksen huolenaiheet ja haasteet

Kielen kehityksen huolenaiheiksi ja haasteiksi varhaiskasvattajat nostivat paljon samoja asioita esiin, kuten äänteiden löytämisen, alkutavujen puuttumisen, vokaalien hyppimisen, sanavaraston kapeuden ja sanojen taipumisen. Tämä näkyi siinä, että arjen perusasioiden ymmärtäminen on vaikeaa ja haasteellista kun lapsien sanavarasto on niukka. Puheen ymmärtämiseen se toi mukanaan omia haasteita, koska sanat eivät taivu.

Varhaiskasvattajat toivat esiin myös sen, että kiireen, resurssipulan takia ja ryhmäkokojen vuoksi on huonosti aikaa keskittyä yhden lapsen tarpeisiin.

Se, että mistä ollaan huolestuneita lasten kielellisen kehittämisessä, niin jotenkin, että se tulisi enemmän tietoisuuteen nykypäivän vanhemmille ja kuinka tärkeää se on lapsen kehityksen ihan niinku kehityksen kannaltakin se sanottaminen ja lukeminen, että sen tietoisuuden saaminen. (H2)

Niin tota huolestunut on siitä, että hoitoon tulee lapsia, jotka eivät vielä niinkun löydä edes ääniteitäkään tai ne ei ole semmoisia alkutavuja, mikä mun mielestä kertoo siitä, että lapsen kanssa on kotona puhuttu vähän tai lapselle ei ole luettu tai lapsi ei ole kuullut puhetta paljoa. (H5)

Iso haaste on se, että lapset osaa englantia. Ne nimeää värit sun muut englanniksi koska ne katsoo youtubesta englanninkielisiä juttuja enemmän kun suomeksi. (Puheterapeutti)

Yhtenä haasteena puheterapeutti lisäsi kodin sitouttamisen, joka näkyy esimerkiksi vanhemman ohjauksessa, tiedon viemisessä ja lapsen kielen edistyksen puhumisessa. Lisäksi sekä puheterapeutti että varhaiskasvattajat toivat esiin puheterapeuttien resurssipulan ja pitkät jonotusajat. Ne toivat haasteita kielen oppimiseen ja sen omaksumiseen, sillä mitä pidemmän aikaa jonotellaan ja odotellaan, sitä työläämpää on lapsen kielen oppiminen. Tällöin lapsen herkkyyksikausi kielen oppimiseen pitenee ja työ kielen oppimiseen on suuri.

Pitkäkestoisen puheterapian puheterapeuttien on vaikea saada. Se on yksi haaste. (H5)

Niin se on ehkä se kaikista vaikein. Se niinku kodin sitouttaminen. Mutta kun hyvin usein on näin, että mä käyn päiväkodissa vanhempien kanssa toimitaan jollakin heippa lapuilla puhelinsoitolla. Niin ne ei tavallaan tiedä mitä tehdään. Niille voi olla ihan eri käsitys siitä lapsen kielellisestä toimintakyvystä. Että sitä koko aikaa yrittää kehittää, että miten sitä saa sille vanhemmille niinku vietyä sitä tietoa. (Puheterapeutti)

Puheterapeutti näki myös tärkeänä, että viikoittainen tapaaminen lapsen vanhemman tai vanhempien kanssa olisi tärkeää edistymisen kannalta, mutta resurssit tulevat väliin.

8.6 Kielen kehityksen ongelmakohdat

Varhaiskasvattajat ja puheterapeutti nostivat nykyajan teknologian ja laitteet yhtenä kielen kehityksen haasteesta ja ongelmakohdasta kielen kehittymisessä. Ongelma ilmenee siinä, että lapset oppivat enemmän englannin kuin suomen kielen, joka jää sitten kakkossijalle. Toisena haasteena tuli esiin se, että lapsi voi sekoittaa samaan lauseeseen suomen ja englannin kielen, jotka taipuvat väärin ja väärässä järjestyksessä.

Sitten tietysti varmaan uutena on tullut tämä. Niinku ipadien sun muiden käyttö, että ne kontakti haasteet on aika vahvasti nyt mukana että lapsi ei olekaan kiinnostunut välttämättä siitä ihmisestä, vaan on mieluummin kiinnostunut jostain laitteesta. (Puheterapeutti)

Se, että lapset pelaa liikaa koneen äärestä ja sieltä oppii sen englannin ja sitten se suomen kieli joka äidinkieli niin se jää niinku kakkossijalle. (H2)

Kielen kehityksen ongelmakohdat näkyivät päivittäin lapsilla heidän arkensa toiminnoissa, kuten pyytämisessä tai kysymisessä.

8.7 Yhteistyö

Yhteistyön tärkeydestä ja sen merkityksestä nousi asioita molemmissa haastatteluissa ja kuinka tärkeää se on kielen kehittymisen kannalta.

Ja ja se yhteistyö sitten kodin ja päiväkodin välillä, että se ei riitä että me täällä päätä seinään niin sanotusti hakataan jos kotoa ei tule samaa samanlaista työpanostusta siihen niin. (H2)

Selvä yhteistyö on varmaan niinku jos mietitään päiväkotia ja kuntouttajia. Niin kauhean tärkeitä se, että mä tiedän koko ajan missä täällä mennään ja mä toivon että he tietää koko aika mitä niinku mä ajattelen asioista. (Puheterapeutti).

Varhaiskasvattajien ja puheterapeutin mielestä yhteistyö on todella tärkeää. Sellainen, jossa vuorovaikutetaan lasten asioissa aikuisten kesken.

8.8 Kielen kehitystä tukeva menetelmien vinkkivihko

Kehittämistoiminnan tuotoksena syntyi A4 kielen kehitystä tukeva menetelmien vinkkivihko. Vihon tein Canva-ohjelmalla. Canvan valitsin sen takia, koska se on helppokäyttöinen ja toimiva ohjelma vihon luomiseksi. Sillä saa luotua todella visuaalisen ja kauniin kokonaisuuden asiakirjasta, johon on myös helppo liittää kuvia. Vinkkivihossani on kerrottu mitä varten, mihin tarkoitukseen ja miksi se on tehty. Vihko sisältää alkusanat, jossa ilmenee, keille se on tehty ja mitä se sisältää. Vihossa on kaikki ne tehtävät ja leikit, joita käytin omassa toimintatuokiassa, eri sivustoja ja oheismateriaalia, joista saa vinkkejä ja menetelmiä kielen- ja puheenkehityksen edistämiseen. Vihon lopussa on huoneentaulu, josta saa vinkkejä vuorovaikutuksen tueksi. Sen tein siksi, että varhaiskasvattajat voisivat tulostaa huoneentaulun seinälle muistuttamaan heitä vuorovaikutuksen merkityksestä kiireen arjen keskellä.

Vihkoon on tehty sisällysluettelo selkeyttämään vihon rakennetta ja jäsentämään sen kokonaisuutta. Jokaisella osiolla on tehty omat kappaleet helpottaakseen vihon lukemista ja tekemään siitä selkeämmän kokonaisuuden. Näin myös lukijan on helppo löytää etsimänsä tieto. Vihossa on 15 sivua mukaan luettuna sisällysluettelo, alkusanat ja lähteet. Kuvat lisäsin vihkoon niin, että ne kuvasivat teemojen aiheita. Vihosta tuli selkeä ja tiivis paketti, josta tulee kaikki olennainen ilmi. Vihosta halusin visuaalisesti kauniin, yksinkertaisen ja helppolukuisen ja onnistuin tässä. Vihon tekeminen oli mielekästä ja helppoa. Minulla oli selkeä visio siitä, minkälaisen haluan vihon olevan. Vihko on PDF-muodossa, joten se on helposti saatavilla ja tulostettavissa lasten vanhemmille ja päiväkodin varhaiskasvattajille.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen johtopäätöksiä haastatteluista, kehittämistoiminnasta ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Tutkimuskysymyksiäni olivat: 1. Miten 3–5-vuotiaiden kielen- ja puheenkehityksen tuetaan ja kehitetään varhaiskasvatuksessa? ja 2. Mitä 3–5-vuotiaille lapsille suunnattuja kielen- ja puheenkehityksen menetelmiä ja harjoituksia on käytössä varhaiskasvatuksessa? Kehittämistehtäväni oli 3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheenkehityksen edistäminen ja kehittäminen olemassa olevien materiaalien ja tehtävien avulla.

9.1 Toiminnalliset ja luovat menetelmät

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli miten 3–5-vuotiaiden kielen- ja puheenkehityksen tuetaan ja kehitetään varhaiskasvatuksessa ja millä menetelmillä? Tähän sain vastaukseksi, että toiminnallisten ja luovien menetelmien avulla.

Toiminnalliset ja luovat menetelmät, kuten sadutus, tarinallisuus, lukeminen ja teatteri ovat hyvinvointia lisääviä ja osallistavia menetelmiä, joita käytetään eri aloilla (Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), 2022). Nämä menetelmät nousivat vahvasti esiin varhaiskasvatustutkimuksen haastattelussa, jossa he näkivät ja kokivat menetelmät erityisen tärkeiksi kielen kehittämisen kannalta. Menetelmät toivat päivittäistä tukea kielen- ja puheenkehitykseen, esimerkiksi asioiden nimeämiseen. Tämän lisäksi tärkeää oli se, että aikuinen oli mukana mallittamassa tai ohjaamassa leikkiä. Näin lapsi oppii parhaiten ja saa mallia tekemiseen. Tämän takia on tärkeää, että lasten kanssa loruillaan, lauletaan ja leikitään päivittäin. Kielen- ja puheenkehityksen edistämiseksi toiminnalliset ja luovat menetelmät toimivat erinomaisesti, koska niissä korostuvat sanoittaminen, omien kokemusten ja mielipiteiden jakaminen, yhdessä leikkiminen ja oppiminen (THL, 2022). Lisäksi Fancourtin ja Finnin (2019, s. 7) raportin mukaan toiminnalliset ja luovat menetelmät, kuten teatteritoiminta parantaa esikouluikäisten lasten verbaalista kommunikaatiota, lapsen keskittymiskykyä ja näin tukee lapsen oppimista. Tämä vahvistaa vielä osallistavien menetelmien vaikuttavuutta ja tärkeyttä varhaiskasvatuksessa.

Kehittämistoiminnan tuloksena sain samoja tuloksia kielen- ja puheenkehityksen edistämiseksi toiminnallisista ja luovista menetelmistä. Toiminnalliset ja luovat menetelmät ovatkin

saanut suosiota sosiaali- ja terveysalalla koska niiden avulla lisätään osallisuutta ja toimijuutta, vahvistetaan vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja ja löydetään ihmisistä uusia voimavaroja (Koivukoski, 2022). Toiminnalliset ja luovat menetelmät ovat siitä hyviä ja toimivia, koska niitä voi ja kannattaakin soveltaa eri ihmiselle tai ihmisryhmille sopivaksi. Niiden kautta voi harjoittaa muitakin osa-alueita, kuten kognitiivisia taitoja, mielikuvituksen käyttöä, aistien aktivointia ja sosiaalista kanssakäymistä (WHO, 2019, s. 2).

Toiminnallisten ja luovien menetelmien lisäksi tuloksista tuli ilmi vanhempien ja perheen roolista lapsen kielen- ja puheen kehittymiselle. Sitä pidettiin tärkeimpänä ja ensisijaisena pohjana lapsen kielen- ja puheen kehittymiseksi. Lapsen kielellinen kehitys tulee lähteä kotoa, josta he saavat kielellisiä virikkeitä ja taitoja. Arkipäivän rutiineilla ja pelkällä aikuisen läsnä olemisellä oli väliä. Kodin ja vanhempien rooli ovat ensisijainen tuki lapsen kielen kehittymiselle, jota tuon esiin myös teoriassani. Kiireinen arki ja elämä vaikuttavat suuresti lapsen kielen kehitykseen. Lapsen kehittymisen kannalta on tärkeää, että perhe viettää aikaa yhdessä, ilman elektronisia laitteita ja panostaa yhdessä olemiseen.

Haastatteluissa nousi myös muita tärkeitä tekijöitä kielen- ja puheenkehityksen tukemiseen ja kehittämiseen, kuten sensitiivisen aikuisen tuki, yhteistyön merkitys, positiivisen ilmapiirin luominen ja kannustaminen. Nämä kaikki kuuluvat varhaiskasvatuksen tärkeimpiin tuki- ja arvomuotoihin, joita lapsi tarvitsee kehittyäkseen. Kannustamisella ja positiivisen ilmapiirin luomisella on ehdoton vaikutus lapsen toiminnalle, kehittymiselle ja hyvinvoinnille. Aikuisen mukana oleminen leikissä ja sen ohjaaminen ja mallintaminen ovat tärkeitä tukia lapselle, joka innostuu leikistä ja heittäytymään mukaan (Wiman, 2022, s. 234). Yhteistyön merkitys kodin ja päiväkodin välillä on nostettu yhdeksi keskeisimmäksi ja tärkeimmäksi asiaksi varhaiskasvatuksessa, joka kuuluu onnistuneeseen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin (Valteri, 2022b, s.14). Päivittäiset jutteluhetket ja kohtaamiset vanhempien kanssa ovat erittäin tärkeitä toimivan yhteistyön luomisessa ja rakentamisessa. Yhteistyössä sekä vanhemmat että varhaiskasvattajat oppivat lapsen tavoista ja kehityksestä enemmän ja näin pystyvät auttamaan lasta paremmin. Pihlaja (2022, s. 197) jatkaa, että hyvässä yhteistyössä syntyy yhteinen ymmärrys, joka tukee varhaiskasvattajien ja perheen yhteistyötä. On tärkeää, että varhaiskasvattajilla ja perheellä on keskeinen luottamus toisiaan kohtaan, koska se lisää yhteistyötä ja sen tavoitetta: lapsen omaa hyvinvointia ja hänen kehityksensä ja oppimisen rakentumista.

Laurea-ammattikorkeakouluopiskelijoiden Johanna Huhtalan ja Mirella Lommin opinnäytetyön tutkimuksessa he saivat todella samanlaisia tuloksia kuin minä. Heidän tutkimuksensa lapsen kielen- ja puheenkehityksen tukeminen toiminnallisten ja luovien menetelmien avulla lapsien puhe oli selkeämpää. Laululeikit toimivat heillä motivoivana tekijänä kielen kehityksessä, jonka avulla lapset toistivat kuulemaansa. Tämän lisäksi tietyissä leikeissä lapset olivat myös keksineet vaikeampia sanoja. Sama tulos näkyi omassa kehittämistöiminnassani, laululeikkien avulla lapset toistivat kuulemaansa.

9.2 Yhteisöllinen ja yhteistoiminnallinen ryhmätoiminta

Toinen tutkimuskysymykseni oli, että minkälainen ryhmätoiminta tukee 3–5-vuotiaiden kielen ja puheenkehitystä varhaiskasvatuksessa? Vastauksena tähän on yhteisöllinen ja yhteistoiminnallinen ryhmätoiminta.

Yhteisöllinen ja yhteistoiminnallinen oppiminen on yhdessä oppimista, jossa käytetään kaikkien ryhmäläisten tietämystä hyväksi (Enorssi, i.a.). Yhdessä oppimisessa ryhmän jäsenet tukevat toisiaan, tekevät yhdessä päätöksiä ja kehittyvät sekä yhdessä että yksilöinä (Aaltola ym., 2022, s. 29). Yhteisöllisellä ja yhteistoiminnallisella oppimisella on positiivinen vaikutus lapsen kielen- ja puheenkehitykseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen ja uusien toimintatapojen löytämiseen (Kansan Sivistystyön Liitto (KSL), 2022, s. 6). Näiden avulla yhteisöllinen ryhmätoiminta vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja, kommunikointia ja yhdessä keskustelemisen taitoja (Aaltola ym., 2022, s. 30). Esimerkiksi pienryhmätoiminnan avulla lapset oppivat jakamaan asioita, ratkaisemaan ongelmia, keskustelemaan asioista ja sitoutumaan yhteiseen toimintaan (mts. 29). Nämä asiat näkyivät toimintakerroilla lapsien yhdessä oppimisena, asioiden jakamisena, keskustelemisena ja vuorovaikutustaitojen opettelemisena. Yhteisöllinen ja yhteistoiminnallinen ryhmätoiminta on noussut yhdeksi tärkeäksi oppimisen menetelmäksi, jota käytetään paljon eri aloilla uusien toimintatapojen kehittämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Yhteisöllisessä ja yhteistoiminnallisessa oppimisessa korostuvat vuorovaikutus, yhteisöllisyys, osallisuus ja jakaminen, jotka ovat tänä päivänä tukena oppimisessa.

Näiden lisäksi haastatteluista nousi kielen- ja puheenkehitykseen liittyviä ongelmakohtia ja haasteita, joista varhaiskasvattajat nostivat yhdeksi suurimmaksi haasteeksi lapsien

elektronisten laitteiden käytön. Tämä näkyi lapsilla kielellisissä haasteissa ja ongelmissa vuorovaikutustilanteissa. Esimerkiksi siinä, että lapset sekoittavat suomen ja englannin kielen samassa lauseessa, sanajärjestyksessä ja he nimeävät asioita, kuten värejä englanniksi. Sosiaalisen median käyttö lisäsi myös englannin kielen oppimista, jolloin äidinkieli jäi toissijalle. Tämä näkyi lapsilla muun muassa sanavaraston heikkoutena ja asioiden ymmärtämisvaikeutena, koska suomen kieli on jäänyt kakkoseksi.

Sosiaalisen median käyttö onkin tullut lapsilla yhdeksi haasteeksi kielen kehityksen oppimisessa ja edistymisessä, koska se on lisääntynyt heillä huomattavasti. Esimerkiksi 2-vuotiaiden on todettu käyttävän sosiaalista mediaa runsaasti (MLL, 2022). Tämän takia Mannerheimin Lastensuojeluliitto on tehnyt tietovinkkejä siitä, mitä asioita kannattaa ottaa huomioon lasten digilaitteiden käytössä. Tämän lisäksi Maailmanjärjestö WHO on tehnyt suosituksen, jossa alle 5-vuotiaille lapsille suositellaan enintään tunnin tai vähemmän ruutuaikaa päivässä (World Health Organization (WHO), 2019). Sosiaalisen median käytön lisäksi arjessa tapahtuvien rutiinien puuttuminen, kuten lukemisen vähäisyys huolestutti varhaiskasvattajia. Tämä vaikutti siihen, että lapsi ei löydä sanoja, äänneitä tai alkutavuja puheeseensa.

Toinen haaste mikä nousi myös esiin, oli ryhmäkokojen suuruus ja kiire. Nämä vaikuttivat siihen, että yhteen lapseen ja hänen kielellisiin ongelmiinsa ei pystytäkään keskittymään suuren ryhmäkoon takia. Myös puheterapeuttien pula vaikutti siihen, että on vaikeaa saada lapsille puheterapiaa ja oikea-aikaisesti. Puheterapeuttien pula on suuri monella eri hyvinvointialueella ja jonot ovat pitkittyneet. Tämän takia moni jää ilman apua tai eivät saa ollenkaan tarvitsemaa puheterapia-apua. Monet on myös ohjattu etäpalveluihin, jolloin vuorovaikutteinen keskustelu jää vajavaiseksi.

Haastattelusta nousi uusia menetelmiä esiin, kuten DPNS, OPT ja PROMPT. DPNS (eng. Deep Pharyngeal Neuromuscular Stimulatio) on terapeuttinen menetelmä, jolla kuntoutetaan nielemistoiminnan sujuvuutta (Puhekliniikka, i.a.). DPNS-menetelmällä saadaan ruokailutilanteet sujuviksi ja hallittavammaksi. OPT (eng. Oral Placement Therapy), on menetelmä, joka on tarkoitettu suualueen puhemotoriikan kuntoutukseen (Prolingua, i.a.). Menetelmässä hyödynnetään sekä audittiivista että visuaalista suualueen stimulointia, joka auttaa hahmottamaan missä mikäkin kasvoalueen osa sijaitsee. PROMPT (eng. Prompts for

Restructuring Oral Muscular Phonetic Targets) on puhemotoriikan harjoitusmenetelmä, jossa kuntoutetaan suunlihaksien motorista hallintaa niin, että henkilöä saadaan autettua selkeämpään puheen tuottamiseen (Puheterapiakuntoutus Kieku, i.a.). Tämä tapahtuu niin, että puheterapeutti koskettaa lapsen kasvoja erilaisilla liikesarjoilla siten, että lapsi saa tuntoaistin kautta tukea puheen tuottamiseen ja artikulaatioliikkeisiin (Kipinäkeskus, 2023). Nämä menetelmät ovat kehittäneet amerikkalaiset puheterapeutit Sarah Rosenfeld-Johnson (OPT), (Talktools, 2023), Karlene H. Stefanakos (DPNS) (Edelen ym., 2013). ja Deborah Hayden (PROMPT) (The Promt Institute, i.a.),

Varhaiskasvattajilta ja puheterapeutilta tuli todella yhteneviä vastauksia ja ajatuksia kielen kehityksestä, sen tukemisesta ja ongelmista. Lapsien palautteen antojen pohjalta ja varhaiskasvattajien näkemyksien perusteella ohjauskerrat olivat onnistuneita ja kielen- ja puheenkehityksen kannalta tukevia. Lisäksi haastatteluiden tuloksien pääteemat täydensivät ja tukivat teoriaa. Tutkimustuloksien ja kehittämistyön perusteella tulon siihen lopputulokseen, että lapsen kielen- ja puheenkehitystä tuetaan olemalla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, keskustellen, sanoittaen toimintaa, leikkien ja olemalla läsnä arjen tilanteissa. Näiden lisäksi kielen kehityksen tueksi kuuluu luoda kielen kehitystä tukevia tilanteita, kuten leikki- ja vuorovaikutustilanteita ja käyttämällä toiminnallisia ja luovia menetelmiä. Kielen kehityksen kannalta vaikuttaa vahvasti vanhempien rooli, joka koettiin tärkeänä ja ensisijaisena pohjana lapsen kielen kehittymiselle. Varhaiskasvattajat antavat vanhempien tuen lisäksi lisää tukea ja apua eri toiminnallisilla menetelmillä.

10 POHDINTA

Idea aiheesta nousi harjoittelussani syksyllä 2022 JUMPissa lapsien kielellisten vaikeuksien ilmennyttyä, jolloin tutustuin myös kyseiseen yritykseen ja kysyin JUMPia yhteistyötahoksi. Olen alusta alkaen halunnut toteuttaa tutkimuksen juuri toiminnallisena, ja mietin, että mistä aiheesta sille olisi hyötyä. Minua kiinnosti lasten kehityksellinen kielihäiriö mutta myös lasten tunnetaidot ja näiden väliltä minun piti valita aihe. Ohjaajani kanssa keskustelin aiheista ja pohdimme molempien aiheiden puolia. Ohjaajani ehdotti, että kysyisi muiden ryhmäni opiskelijoiden mielipidettä. Aiheen esittelyseminaarissa esittelin molemmat ideani, joista molemmat saivat yhtä paljon kannatusta. Juttelin aiheista myös yhteistyötahoni kanssa ja sieltä koettiin, että kielen kehitys ja sen tukeminen on tällä hetkellä tärkeää, joten he olivat sen aiheen kannalla. Aiheesta ei olla tehty aikaisempaa opinnäytetyötä yritykseen ja tulinkin siihen tulokseen, että teen opinnäytetyöni kielen kehityksen tukemisesta ja sen edistämisestä.

Aiheen päätettyä keskustelin ohjaajani kanssa toteutustavasta. Koska oppaita ja materiaali-paketteja on tehty paljon, niin päätin, että haluan tehdä jotakin erilaista. Lähdimme ohjaajani kanssa pohtimaan sitä, miten aiheestani saisi toiminnallisen. Ohjaajani ehdottikin, että kokeilisin ja toteuttaisin ryhmätoimintaa olemassa olevien materiaalien ja tehtävien avulla, johon suostuin. Tutkimuksellinen kehittämistyö tuntui luontevalta ja sopivalta senkin takia, että halusin kirjaimellisesti jollakin tavalla auttaa ja kehittää jotain, minkä vuoksi aihe ja kehittämistyö sopivat tähän loistavasti. Lisäksi pidän projektimaisesta työskentelystä, joten tämä oli juuri sopiva vaihtoehto. Aloin kirjoittamaan opinnäytetyön suunnitelmaa ja miettimään kehittämistyön kokonaisuutta.

Yhteistyötahoni kanssa sovin ajan, jossa puhuimme tarkemmin toteutustavasta, käytännön asioista ja aikatauluista. Alkuperäinen ideani oli se, että järjestäisin niille päiväkodin lapsille ryhmätoimintaa, joilla ilmenee kielellisiä vaikeuksia. Tähän yhteistyötaholtani tulikin ehdotus, että pitäisin toimintaa samalle lapsiryhmän lapsille, jossa olin ollut harjoittelussa. Sen sijaan, että pitäisin ryhmätoimintaa, niin tekisin case-tyyppisiä yksilötyöskentelykertoja, jossa ottaisin vain yhden lapsen kerralla. Tähän ideaan tartuin ja aloin miettimään heti, että millaiset yksilökerrat voisivat olla. Sovimme toisen tapaamiskerran yhteistyötahon kanssa pian ensimmäisen tapaamisen jälkeen, jossa kerroin tarkemmin ideoistani ja

suunnitelmastani. Sovimme myös, että olen yhteyksissä yhteistyösopimusluvan kanssa ja tiedotan heille työni etenemisestä. Aloin kirjoittamaan työni teoriaa ja tämän pohjalta miettimään alustavasti kertojen sisältöä.

Vuoden 2023 alussa aloin suunnitella ja miettiä toimintakertojen sisältöä, menetelmiä ja tavoitteita. Sovin vielä kolmannen tapaamiskerran sen ryhmän varhaiskasvattajan opettajan kanssa, joiden lapset osallistuivat kertoihin. Kävimme läpi suunnitelmapohjaani, mahdollisia ideoita, menetelmiä ja toteutustapaa. Kolmannen tapaamisen jälkeen suunnitelmaan tuli vielä pieniä muutoksia mutta siitä alkoi kuitenkin muodostumaan selkeä kokonaisuus. Kehittämistyötä varten hain tutkimusluvan Seinäjoen kaupungilta ja tein yhteistyösopimuksen yhteistyötahoni JUMPin kanssa. Saatekirjeet annoin 3–5-vuotiaiden ryhmän varhaiskasvattajille, jotka jakoivat niitä eteenpäin lasten vanhemmille (liite 1). Saatekirjeessä tuli kaikki oleellinen tieto tutkimuksestani, tavoitteistani ja suostumuksen antamisesta. Halusin osallistaa myös lapsien vanhempia ja ottaa heidän näkemyksiään huomioon tutkimuksessa, ja tämän takia annoinkin heille mahdollisuuden laittaa saatekirjeeseen siitä kielen osa-alueesta, joihin he haluaisivat tai kaipaisivat harjoitusta. Syksyllä 2023 kirjoitin lisää teoriaa ja tehnyt viimeistelyjä.

Koko opinnäytetyön prosessissa opin yhteistyötahon kanssa toimimisesta ja siitä, millainen on hyvä ja toimiva yhteistyö. Ajankäytön hallinta ja suunnitelmallinen työskentely kehittivät prosessin aikana, koska minun piti tehdä aikataulu koska teen opinnäytetyötäni ja milloin aion toteuttaa toimintakertoja. Kehittämistoiminnan ansiosta menetelmäosaamiseni kasvoi, yksilö että ryhmäkertojen suunnittelutaidot kehittivät ja oma tietämys kielen kehityksestä kasvoi. Prosessissa teoriaosuuden kirjoittamisosuus sujui kivuttomasti, koska olin jo pohtinut mitä asioita haluan kirjoittaa ja tuoda esille, joka helpotti kirjoittamista. Mutta koska kielen- ja puheenkehityksestä on valtavasti tietoa ja teoriaa, oli minun valittava, mikä on kaikista tärkeintä ja merkityksellisintä tuoda aiheesta esille. Pääasiassa teoriaan tuli kaikki olennainen tieto kielen- ja puheenkehityksestä. Teoriaosuuteen olenkin todella tyytyväinen ja työstäni saa paljon erilaista tietoa kielen- ja puheenkehityksestä.

Sosionomin (AMK) tutkintoon kuuluvat sosiaalialan kompetenssit, jotka kuvaavat sosionomin koulutuksen ammatillista osaamista. Kompetensseja ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja

osallistava ja tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen ja työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Arene, 2018, s. 16–17). Nämä kompetenssien eri osa alueet näkyivät työssäni eri osaamisalueina ja oppimisena.

Sosiaalialan eettinen osaaminen ohjasi työtäni niin, että tehtävänäni oli etsiä 3–5-vuotiaille sopivia kielen- ja puheenkehityksen menetelmiä ja tehtäviä. Vastuunani oli järjestää turvallista ja lapsen edun mukaista toimintaa niin, että otin huomioon lapsien hyvinvoinnin, kehitystason ja yksilöllisyyden. Näin osasin toimia vastuullisesti ja eettisesti niin, että toiminnallani kehitin ja edistin lapsien kielen- ja puheenkehitystä, osallisuutta ja oppimista. Reflektoin omaa toimintaani yksilö- ja ryhmäkertojen jälkeen: mitä olisin voinut tehdä paremmin ja selitinkö asiat tarpeeksi yksinkertaisesti. Mietin myös prosessin kokonaisuutta, miten olin onnistunut kehittämistyössäni. Asiakastyön osaaminen näkyi niin, että toimin koko prosessin ajan toimin itsenäisesti eli päävastuu koko toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista oli minulla. Sain kuitenkin apua sen lapsiryhmän varhaiskasvattajalta, joiden lapsille toteutin toimintaa. Olen koko tutkimuksen ajan huolehtinut siitä, että aikataulullisesti asiat etenevät suunnitellusti. Yhtenä erityisen vahvana kehittymisen alueena oli erilaisten yksilö- ja ryhmänohjaustaitojen hallitseminen ja erityispedagogisten menetelmätaitojen käyttö, joiden avulla tuin lasten kielen- ja puheenkehitystä.

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta näkyi toiminnassani niin, että osasin tutkia, testata ja soveltaa tutkittujen menetelmien vaikuttavuutta käytäntöön, joka näkyi tutkimuksen yksilö- ja ryhmäkerroissa. Tutkin tutkimuksia paljon ja niiden vaikuttavuutta kielen- ja puheenkehitykseen. Suuri osa kehittämistyötä ja osaamista näkyy myös kielen- ja puheenkehityksen vinkkivihkona, johon kokosin niitä tehtäviä ja menetelmiä, joita olen käyttänyt kehittämistyössäni. Vihko tuo menetelmien lisäksi tärkeää ja tarpeellista tietoa kielen kehityksestä ja sen edistämisen keinoista. Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen näkyivät oman toimintani arvioimisena, sekä tutkijana että ohjaajana toimintakerroissa. Näiden lisäksi olen arvioinut oman opinnäytetyöni vaikuttavuutta. Sosiaalialan palvelujärjestelmä osaamisessa korostui yhteistyötahon kanssa aktiivinen viestiminen, tiedottaminen ja käytännön asioista sopiminen. Pidin yhteyttä yhteistyökumppaniini WhatsAppin kautta ja tiedotin hyvissä ajoin tutkimukseni toteutuksesta ja aikatauluista, kuten mitä ja milloin aion mitään toteuttaa. Yhteistyötahoni myös varmisti tilojen saatavuudesta ja välineiden lainasta ja käytöstä. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen näkyi tutkimuksessa lasten kielen kehityksen

edistämisessä ja sitä kautta heidän osallisuuteensa, toimijuuteen ja vaikuttamiseen yhteisössä. Lisäksi otin tutkimuksessa huomioon lapsen vanhemman ja vanhemmat, joita osallistin tutkimukseen niin, että he saivat vaikuttaa oman lapsensa kielen kehittymiseensä tuomalla esille niitä kielen kehittymisen alueita, joihin haluavat harjoitusta. Näin vanhemmat tulivat kuulluksi ja vaikuttivat osakseen tutkimukseen.

Kokonaisuudessaan kehittämistyön prosessi oli todella antoisa, opettavainen ja palkitseva. Sain seurata lasten edistymistä, auttaa ja tukea heitä. Kehittämistoiminnan kautta minulla tulikin lisää vahvuutta omaan toimintaan ja omat arvoni ohjasivat prosessia ja koko toimintaa. Tämä näkyi muun muassa yhteistyön sujuvuutena, ammatillisen kasvun vahvistumisena ja hyvänä vuorovaikutussuhteena sekä lapsiin että heidän vanhempoihinsa. Olen kasvanut ammatillisesti ja oppinut uusia menetelmiä ja saanut tietoon eri harjoitteita, joita voin hyödyntää työelämässä. Ammatillisen osaamisen taidot kehittyivät ideoidessa, suunnitella ja toteuttamisessa kehittämistoimintaa, joiden ansiosta kasvoin paljon ja ammattidentiteettini vahvistui. Lisäksi omaan ammattitaitooni tuli vahvistusta lapsien palautteen, itsearvioinnin ja tutkivan työotteen ansiosta. Työ antoi minulle hyviä valmiuksia jatkoon, koska tulen kohtaamaan lapsia, joilla on monenlaisia eri kielellisiä haasteita. Opin paljon uutta kehittämistyön aikana ja sain valtavasti lisää ja ajankohtaista tietoa kielen kehityksestä. Opin muun muassa eri tuki- ja kuntoutusmuodoista, menetelmistä ja kielen kehityksen osa-alueista ja syistä.

Koko prosessissa olen tyytyväinen haastatteluihin ja miten ne menivät. Ainut mikä jäi mietittävään, oli se, että olisin voinut haastatella lasten vanhempiakin. Koska monesti kotonaa tulee sellaisia asioita esiin, jotka eivät välttämättä näy päiväkodissa. Mutta mietin, että kaikilla on niin erilaiset ja kiireiset aikataulut niin en lähtenyt tätä toteuttamaan. Kokonaisuuteen olen silti todella tyytyväinen ja sain työstäni juuri sellaisen kuin halusin. Työni vahvuuksia ovat monipuolisten tutkimusmenetelmien käyttö ja erilaiset konkreettiset keinot, jolla tuetaan lapsen kielen- ja puheenkehitystä. Niiden avulla sainkin hyvää ja luotettavaa tietoa. Havainnoinnin koin sujuvana ja lapsien kanssa työskentelyn mukavana. Tähän auttoi se, että tunsin lapset etukäteen, joka teki työskentelystä ja toiminnan suunnittelusta helpompaa. Eri menetelmiin ja kommunikaation apuvälineisiin tutustuminen oli erittäin mielenkiintoista, koska niistä tietäminen tulee olemaan hyödyllistä. Minua myös kiinnostavat miten eri menetelmät toimivat, mitä kaikkea vaihtoehtoja on tarjolla ja millä kieltä ja puhetta

voidaan tukea. Jos pitäisi keksiä joku menetelmä tai kommunikaation apukeino tilanteessa, niin tietäisi mitä kokeilla ja mistä aloittaa. Kielen kehitystä tukevaan vinkkivihkoon olen myös tyytyväinen ja millainen siitä tuli. Vihko toimii hyvänä pedagogisena menetelmäpohjana tulevaisuuden työelämässä. Aluksi tein vihon Word-ohjelmalla mutta kun halusin siitä enemmän visuaalisen niin valitsin Canvan. Pyysin myös yhteistyötaholtani palautetta vihosta ja he olivat myös tyytyväisiä oppaaseen.

Kehityksellisen kielihäiriön vaikeudet ja haasteet ovat yksi keskeisimmistä tuen tuentarpeista lapsilla varhaiskasvatuksessa. Ne vaikuttavat merkittävästi lapsen elämään ja arkeen, jos sitä ei tue. Tämän takia on tärkeää käyttää AAC-menetelmiä ja ohjata lapsi aikaisin puheterapeutin apuun. Aikaisilla havainnoilla ja tukemisella saadaan lapselle oikea-aikaista tukea, apua (Ahonen ym., 2014, s. 78; Aro ym., 2014, s. 109). Puheterapian lisäksi kannattaa hyödyntää eri vuorovaikutusmalleja ja toimintatapoja, joiden avulla itse voi vaikuttaa lapsen kielen- ja puheen kehittämiseen.

Kehityksellisen kielihäiriön määrä on kasvanut lapsilla, ja sen ohella ovat lisääntyneet eri kielihäiriöiden muodot, kuten mutismi ja dyspraksia. Tämän takia tarvitsemme paljon erilaisia kommunikaatiomenetelmiä, työkaluja ja tietämystä, jotta pystyisimme paremmin ymmärtämään lapsia ja saataisiin vuorovaikutuksesta mahdollisimman sujuva. Tämän takia onkin tärkeää, että lapselle löydetään sopiva kommunikaatiokeino. Jokaisesta päiväkodista tulisi löytyä jonkinlainen (kuva)kommunikaatio- tai menetelmäapu, koska se on yksi merkittävä tuen tarve lapsilla. Menetelmäosaaminen, siitä tietäminen ja sen soveltaminen ovat erittäin tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatusta, josta jokaisen varhaiskasvattajan tulisi tietää. Menetelmäosaaminen tulee olemaan tärkeä osa varhaiskasvatusta ja uusia menetelmiä tullaan kehittämään ja lisäämään, koska niitä tullaan tarvitsemaan jatkossakin. Myös eri kuntoutusmuodot ja palvelut ovat asioita, joista tullaan puhumaan tulevaisuudessakin ja joiden palveluja tullaan vielä lisäämään. Tämän takia kaikkien varhaiskasvattajien tulisi tietää kielen- ja puheenkehityksestä, mitä siihen liittyy ja mitä siitä pitää tietää, sillä ne kuuluvat varhaiskasvattajan perusosaamiseen. Kielen- ja puheenkehityksen tietämyksen ohella on hyvä tietää myös muista neuropsykiatrisista piirteistä, koska kielen kehitys linkittyy usein toisten häiriöiden kanssa samanaikaisesti. Jatkotutkimusaiheina tutkisin mielelläni lisää sitä, kuinka muissa päiväkodeissa edistetään ja tuetaan lasten kielen- ja puheenkehitystä ja millä menetelmillä. Lisäksi minua kiinnostaa se, että mitä muita tuen keinoja on

käytössä eri kunnissa. Olisi mielenkiintoista saada tietää, miten kielen kehityksen eri osa-alueita huomioidaan päiväkodeissa.

Lapsien (sosiaalinen) osallisuus, tukien toteutuminen ja toimijuus ovat asioita, joista on puhuttu paljon viime vuosina. Ne ovat nousseet yhdeksi varhaiskasvatuksen keskeisimmiksi ydinasioiksi, joita korostetaan yhä enemmän. Niissä korostuvat nimittäin kommunikaatio, ajatusten ja mielipiteiden jakaminen, sosiaalisten taitojen merkitys ja lapsien tukien ja tarpeiden huomioon ottaminen. Nämä ovat myös asioita, jotka kuuluvat varhaiskasvatuksen arkeen ja lapsien oikeuksiin varhaiskasvatuksessa. Jokaisella lapsella on oikeus osallisuuteen, toimijuuteen ja tukiin ja jokaisen lapsen oikeus on kuulua johonkin. Lapsille kuuluminen osaksi yhteisöä tai ryhmää on tärkeää ja heillä pitäisi olla myönteisiä kokemuksia siitä. Jokaisella lapsella pitäisi olla myönteisiä kokemuksia siitä, että hän on arvokas, jolla on tärkeitä mielipiteitä. Siitä, että hän on tullut kuulluksi ja saanut osallistua päätöksentekoihin. Siksi kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen ovat tärkeitä asioita, joilla on väliä. Niin kuin laissakin sanotaan, että ”jokaisella lapsella on oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi varhaiskasvatuksessa”.

Eri tukipalvelut ja vertaisryhmät ovat tulleet yhä suosittummaksi. Esimerkiksi nepsy-tukipuhelinpalvelu on palvelu, jonne voi soittaa, kun halutaan apua ja neuvoa akuutisti (Päijät-sote, i.a.). Tämä on myös hyvä keino ja apu niille, jotka jonottavat eri terapeuteille, koska puhelimitse saa apua heti toiminnanohjaukseen, tarkkaavaisuuteen ja sosiaalisiin vuorovaikutuksen haasteisiin. Tukipuhelimeen vastaa aina alan ammattilainen, joka on perehtynyt näihin asioihin. Tukipuhelimeen voi soittaa silloin, kun huoli herää tai kun haluaa neuvoja ja apua. Soittaminen ei vaadi diagnoosia. Tukipuhelimen lisäksi on hyvä muistaa myös vertaistuki ja hakea sitä. Nykyisin lapsille on paljon erilaisia vertaistukiryhmiä ja harrastustoimintaa, joissa on perheitä, jotka ovat samassa tilanteessa. Esimerkiksi Hymy Ry:ltä ja Aivoliitolta löytyy vertaistukiryhmiä. Tukipalvelujen ja vertaisryhmien lisäksi on kielen- ja puheenkehityksen koulutuksia, jotka ovat monipuolisia. Niissä kerrotaan erilaisia konkreettisia ja käytännönläheisiä vinkkejä kielen- ja puheen kehitykseksi ja erilaisia keinoja ja lähestymistapoja, joita voi kokeilla ja harjoitella käytännössä kielen- ja puheen kehittämiseksi. Koulutustilaisuuksia kannattaa hyödyntää ja osallistua niihin, koska niistäkin saa vinkkejä eri kuntoutuspalvelujen lisäksi.

Viittomakielen koulutus tai lisäkurssi oli hyvä lisä sosionomiopintoihin, koska kielen kehityksen vaikeuksien lisäksi moni tarvitsee apuvälineiden lisäksi visuaalista tukea ja apua. Nykyisin viittomakieltä äidinkielenään käyttäviä ihmisiä on arvioitu olevan noin 5500 (Kuuron Liitto, i.a.). Tämän takia olisi hyvä, että edes viittomakielen alkeet osattaisiin, koska viittomakielen tärkeys ja sen osaaminen ovat kasvaneet Suomessa. Viittomakielestä on tullut yhä näkyvämpi, koska kielen- ja puheenkehityksen vaikeudet ovat lisääntyneet. Esimerkiksi viittomakielen opetus olisi hyvä myös lisä päiväkotien arkeen, koska siten lapset oppisivat sitä ja pystyisivät kommunikoida niiden lasten kanssa, jotka tarvitsevat viittomakielen kommunikoimiseen.

Lisäksi viittomakielen koulutus tai kurssi on tärkeä, koska siten myös opiskelijoilla olisi parempi pohja esimerkiksi työharjoittelussa kohdata viittomakielisiä ihmisiä, kun heillä olisi jo osaamista viittomakielestä (Diakonia-ammattikorkeakoulu (DIAK), 2021). Nykyään viittomakielen taitoa tullaan tarvitsemaan yhä enemmän ja kaikkialla, koska kielellisiin haasteisiin tullaan törmäämään eri työpaikoilla ja aloilla. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa viittomakieli tukee lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä ja se vahvistaa heidän valmiuttansa toimia erilaisissa (kieli)ympäristöissä (OPH, 2018, s. 10). Tämän takia olisi hyvä, että jokainen sosiaalialalla työskentelevä osaisi edes viittomakielen alkeet (Diakonia-ammattikorkeakoulu (DIAK), 2021). Toinen lisäkurssi, joka olisi hyvä lisä sosionomin opintoihin, olisi neuropsykiatriisiin haasteisiin tutustuminen ja niihin perehtyminen.

Esimerkiksi lasten kiinnostus mobiililaitteita ja nykyajan teknologiaa kohtaan vie mielenkiinnon pois muusta tekemisestä ja perheen arjesta, jolloin perheen yhteinen aika jää vähemmälle. Ei välttämättä ole enää niitä arkisia hetkiä, jolloin ollaan yhdessä perheen kanssa: tehdään ruokaa ja syödään yhdessä. Niitä hetkiä, joissa lapsen kielen kehitys nimenomaan kehittyy. Sen sijaan, kun vanhemmat haluavat, että lapsi viihtyy, niin hänelle annetaan tabletti käteen. Teknologian kehitys on muuttanut kokonaan lapsen perhekulttuurin. Lapset viettävät paljon enemmän aikaa tabletilla tai kännykällä kuin vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Kaikkein tärkeintä on kuitenkin se, että muistaa kohdata haasteet kuin haasteet lempeästi ja rohkaista lapsia toimimaan omana itsenään. Lapsille on tärkeää saada kehuja, onnistumisen kokemuksia ja hyvää palautetta, joten keskittykää hyvään ja antakaa

vuorovaikutukselle aikaa. Koska varhaiskasvatustyötä tehdään omalla persoonalla, on tärkeää, että jokaiselta varhaiskasvattajalta tulee löytyä sensitiivisyyttä, lämpöä ja ymmärrystä. Näin myös lapset huomaavat, että hänet hyväksytään sellaisenaan, kuin hän on. On tärkeää turvata lapsille hyvä ja huomaava kohtaaminen ja vuorovaikutus.

Lopuksi haluan lämpimästi vielä kiittää yhteistyötahoani, ohjaavia opettajiani ja varhaiskasvatuksen opettajia hyvästä ja sujuvasta yhteistyöstä. Kiitos yhteistyötaholleni siitä, että se mahdollisti opinnäytetyöni kehittämistoiminnan. Teoriassa tulleiden menetelmien ja apuvälineiden käyttö sopii kaikille nepsy-henkilöiden kanssa työskenteleville, ja niitä voivat soveltaa kaikki sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät. Opinnäytetyöni avulla haluan innostaa muitakin etsimään ja kokeilemaan erilaisia menetelmiä ja harjoitteita, joita voi käyttää ja soveltaa käytännössä kielen ja puheen edistämiseksi.

LÄHTEET

- Aaltio, I. (2014). *Case-tutkimus metodisena lähestymistapana*. Metodix. [Iiris Aaltio: Case-tutkimus metodisena lähestymistapana – METODIX](#)
- Aaltola, P., Lainema, K., Laajala, M., Hämäläinen, R., Manninen, A., & Koponen, S. (2022). Tiedosta tekoihin: Vuorovaikutus ja yhteisöllinen oppiminen johtajien koulutuksessa. *Journal*, 24(1), 27–43. [Tiedosta tekoihin: Vuorovaikutus ja yhteisöllinen oppiminen johtajien koulutuksessa - pdf \(journal.fi\)](#)
- Adenius-Jokivuori, M., Eronen, T., & Laakso, M.L. (2014). Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa. Kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 72–101). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. (J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Ahonen, L. (2023). *Tiimin voima varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Ahonen, T., & Viholainen, H. (2003). Motoriikka. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 220–234). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Ahonen, T., Lyytinen, P., Meronen, A., & Määttä, S. (2014). Kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 72–101). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Aivoliitto. (3.6.2022). *Seitsemän kysymystä dyspraksiasta*. [Seitsemän kysymystä dyspraksiasta | Aivoliitto](#)
- Aivoliitto. (19.8.2021). *Lasten ja perheiden tukeminen on tulevaisuusinvestointi*. [Lasten ja perheiden tukeminen on tulevaisuusinvestointi | Aivoliitto](#)
- Aivoliitto. (2023a). *Kehityksellinen kielihäiriö jaetaan kolmeen vaikeusasteeseen*. [\(Kehityksellinen kielihäiriö jaetaan kolmeen vaikeusasteeseen | Aivoliitto](#)
- Aivoliitto. (2023b). *Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla*. [Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla | Aivoliitto](#)
- Aivoliitto. (2023c). *Kehityksellisen kielihäiriön tunnistaminen*. [Kehityksellisen kielihäiriön tunnistaminen | Aivoliittogg](#)

- Aivoliitto. (2023d). *Kuvat arjen tukena*. [Kuvat arjen tukena | Aivoliitto](#)
- Alasuutari, M., Markström, A.M., & Vallberg-Roth, C. (2014). *Assessment and documentation in early childhood education*. Routledge.
- Alatalo, P., Lapinleimu, H., Munck, P., & Stolt, S. (2018). Pikkukeskosena syntyneiden lasten ymmärretyn sanaston kehitys vuoden iässä ja sen yhteys kognitiiviseen kehitykseen kaksivuotiaana. *Puhe ja kieli*, 38(2), 65–82. [75366-Artikkelin teksti-103175-1-10-20181005.pdf](#)
- Arene. (9.1.2020). *Opinnäytetyöhön sovellettava eettinen normisto: Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. [AMMATTIKORKEAKOULUJEN OPINNÄYTETÖIDEN EETTISET SUOSITUKSET 2020.pdf \(arene.fi\)](#)
- Arkkila, E., Smolander, S., & Laasonen, M. (2013). Monikielisyys ja kielellinen erityisvaikeus. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*. [Monikielisyys ja kielellinen erityisvaikeus \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Aro, T., Siiskonen, T & Lyytinen, P. (2014), Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 20–47). (J. Vehniäinen, kuvit.) PS-kustannus.
- Aro, T., Eronen, T., Erkkilä, K., Siiskonen, T., & Adenius-Jokivuori, M. (2014). Epäilyn herääminen. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 106–120). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Aro, T., Lyytinen, P & Siiskonen, T. (2003). *Kielen kehityksen ja kehityksellisen kielenhäiriön erot ikäkausittain 1–5 [taulukko]*. PS-kustannus. CC-BY.
- Aro, T., Lyytinen, P., & Siiskonen, T. (2003). Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 20–47). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Asikainen, M. (2004). Miksi lapsen puhe ei suju? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 120(18). [Miksi lapsen puhe ei suju? \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Asikainen, M., & Ervast, L. (2022). Kuntoutus Suomen terveydenhoitojärjestelmässä. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 211–219). PS-kustannus.
- Asikainen, M., Kylliäinen, A., Mäkelä, T., Saarenpää-Heikkilä, O., & Paavonen, J. (6.7.2021). *Exposure to electronic media was negatively associated with speech and language development at 18 and 24 months*. *Acta Paediatrica*, 110(11), 1-8. [Exposure](#)

[to electronic media was negatively associated with speech and language development at 18 and 24 months \(wiley.com\)](#)

Autismiliitto. (27.1.2022a). *Kommunikaation kolmio ja kulmakivet* [kuvio]. Kommunikaatio - Autismiliitto. CC-BY.

Autismiliitto. (27.1.2022b). *Taustalla vaikuttavat tekijät*. [Taustalla vaikuttavat tekijät - Autismiliitto](#)

Autismiliitto. (5.5.2023). *Neurokehitykselliset häiriöt*. [Neurokehitykselliset häiriöt - Autismiliitto](#)

Berlin Cosmopolitan School Kindergarten & Preschool., ICEC., Universidad Camilo José Cela., & Pikler-Ház. (2020). *Case-tapaukset: Varhaiskasvatuksen ammattilaisten käsikirja*. Berlin Cosmopolitan School Kindergarten & Preschool (Berlin), ICEC (Helsinki), Universidad Camilo José Cela (Madrid), Pikler-Ház (Budapest) [Microsoft Word - Case Studies - Erasmus Material Finnish 12.19.docx \(squarespace.com\)](#)

Bottema-Beutel, K., Malloy, C., Louick, R., Watson, L., Lloyd, B.P., Joffe-Nelson, L., & Yoder, P.J. (2018). Sequential Associations Between Caregiver Talk and Child Play in Autism Spectrum Disorder and Typical Development. *Child Development*, 89(3), 157–166. [Sequential Associations between Caregiver Talk and Child Play in Autism Spectrum Disorder and Typical Development \(nih.gov\)](#)

Cognimed. (i.a.). *Lasten tahdonalaisen puheen vaikeudet: Dyspraksia ja fonologinen häiriö*. [Lasten tahdonalaisen puheen vaikeudet: dyspraksia ja fonologinen häiriö - CogniMed](#)

Diakonia-ammattikorkeakoulu (DIAK). (21.5.2021). *Viittomakielen alkeet voi jatkossa opiskella verkossa itsenäisesti*. [Viittomakielen alkeet voi jatkossa opiskella verkossa itsenäisesti – Diakonia-ammattikorkeakoulu](#)

Edelen, K., Faris, A., Davis, S., & Feret, J. (2013). *What is DPNS?* [Slide 1 \(weebly.com\)](#)

Enorssi. (i.a.). *Yhteistoiminnallinen oppiminen*. [Yhteistoiminnallinen oppiminen — eNorssi - Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto \(jyu.fi\)](#)

Erikkson, P., & Koistinen, K. (2014). *Kuluttajatutkimuskeskus tutkimuksia ja selvityksiä: Monenlainen tapaustutkimus*. Tutkimuksia ja selvityksiä. Kuluttajatutkimuskeskus. [Microsoft Word - julkaisu 2014 tapaustutkimus taittoon alku-per%c3%a4inen_p%c3%a4ivitys2511024-1.docx \(core.ac.uk\)](#)

Ervast, L., & H.T Leppänen, P. (2010). Kielellinen erityisvaikeus. Teoksessa P. Korpilahti, O. Aaltonen, & M. Laine (toim.), *Kieli ja aivot* (s. 212–221). Turun yliopisto, kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus.

- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being: A scoping review*. World Health Organization. [9789289054553-eng.pdf \(who.int\)](https://doi.org/10.1177/1362361312469269)
- Freeman, S., & Kasari, C. (2013). Parent-child interactions in autism: Characteristics of play. *Autism, 17*(2), 147-161. <https://doi.org/10.1177/1362361312469269>
- Green-Järvinen, M., & Saarilahti, J. (14.03.2023). Avustava tietotekniikka arjen tukena: Käytä sujuvasti tietokonetta tai tablettilaitetta. *Tikonen*, (1). [tikonen » Avustava tietotekniikka arjen tukena: Käytä sujuvasti tietokonetta tai tablettilaitetta](#)
- Gyekye, M., & Ruponen, U.M. (2022). Suomi toisena kielenä-oppiminen: ohjaus, pedagoginen toiminta ja haasteet. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 287–314). (3. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakkolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Günther K., & Hasanen, K. (i.a.). *Tutkimuksen suunnittelu*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. [Tutkimuksen suunnittelu - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Hakamo, M-L. (2011). *Puhekuplia: Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*. (N. Haiko, kuvit.) Lasten keskus.
- Hakari, K. (9.2.2023). *(Lähes) kympin suoritus*. Sote-uudistus. [\(Lähes\) kympin suoritus | Soteuudistus](#)
- Haukilehto, M. (5.10.2021). *Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet lapsella*. Duodecim terveyskirjasto. [Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet lapsella - Terveyskirjasto](#)
- Heikkinen, H., & Rovio, E. (2010). *Toimintatutkimuksen spiraalimalli [kuvio]*. Kansanvalistusseura. CC-BY.
- Heikkinen, H L.T., Rovio, E., & Syrjälä, L. (2010). *Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Kansanvalistusseura.
- Heiskanen, N. (2022). Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 111–133). (3. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakkolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Huhtinen-Hildén, L., & Isola, A.M. (2018). Näkökulmia luovaan ryhmätoimintaan. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén, & M. Lamppu (toim.), *Odottamattomia aarteita* (s. 6–83). Metropolia Ammattikorkeakoulu. (S. Pennanen, kuvit.). [Odottamattomia aarteita \(theseus.fi\)](#)

- Huotilainen, M., & Partanen, E. (2010). Kielen varhainen neutraalinen edustus. Teoksessa P. Korpilahti, O. Aaltonen, & M. Laine (toim.), *Kieli ja aivot* (s. 176–181). Turun yliopisto, kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus.
- Huotilainen, M., & Torppa, R. (2019). *Why and how music can be used to rehabilitate and develop speech and language skills in hearing-impaired children*. *Hearing research*, 380, 108–122. <https://doi.org/10.1016/j.heares.2019.06.003>
- Jansson-Verkasalo, E., & Guttorm, T. (2010). Varhainen kielen kehitys ja sen ennustemerkitt. Teoksessa P. Korpilahti, O. Aaltonen, & M. Laine (toim.), *Kieli ja aivot* (s. 182–188). Turun yliopisto, kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus.
- Juhila, K. (i.a.-a). Koodaaminen. *Tietoarkisto*. [Koodaaminen - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://tietoarkisto.tuni.fi/koodaaminen)
- Juhila, K. (i.a.-b). *Teemoittelu*. *Tietoarkisto*. [Teemoittelu - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://tietoarkisto.tuni.fi/teemoittelu)
- Juusola, M. (2019). *Selkokielen tarvearvio*. Selkokeskus ja Kehitysvammaliitto. [Tarvearvio-2019.pdf \(selkokeskus.fi\)](https://selkokeskus.fi/tarvearvio-2019.pdf)
- Jyrkämä, J. (i.a.). *Toimintatutkimus*. *Tietoarkisto*. [Toimintatutkimus - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://tietoarkisto.tuni.fi/toimintatutkimus)
- Kananen, J. (2013). *Case-tutkimus opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 143. T. Makkonen (toim.) (s. 54–58). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2014). *Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä?* T. Makkonen (toim.) (s. 79–82). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangas, J., Lastikka, A.L., & Karlsson, L. (2021). Yhdessä oppiminen voimaannuttaa. Teoksessa A-E. Karvonen (toim.), *Voimauttava varhaiskasvatus: leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi* (s. 144). Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kansan Sivistystyön Liitto (KSL). (2022). *Osallistavat menetelmät: Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle*. [Osallistavat-menetelmat-KSL-verkko.pdf](https://www.ksli.fi/verkkopalvelut/osallistavat-menetelmat-ksl-verkko.pdf)
- Kansaneläkelaitos (Kela). (i.a.). *Neuropsykologinen kuntoutus*. [Neuropsykologinen kuntoutus \(kela.fi\)](https://www.kela.fi/neuropsykologinen-kuntoutus)
- Kansaneläkelaitos (Kela). (11.1.2023a). *Kelan harkinnanvaraiset kuntoutuspalvelut uudistuvat*. [Kelan harkinnanvaraiset kuntoutuspalvelut uudistuvat | Kela](https://www.kela.fi/kelan-harkinnanvaraiset-kuntoutuspalvelut-uudistuvat)
- Kansaneläkelaitos (Kela). (29.9.2023b). *Perhekurssi lapselle, jolla on kehityksellinen kielihäiriö*. [Perhekurssi lapselle, jolla on kehityksellinen kielihäiriö | Henkilöasiakkaat | Kela](https://www.kela.fi/perhekurssi-lapselle-jolla-on-kehityksellinen-kielihairio)
- Kehitysvammaliitto. (i.a.). *HYP*. kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/toimintamallit/hyp/

- Ketonen, R., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M., & Mattinen, A. (2014). Kieli ja viestintä. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 20–47). (J. Vehniäinen, kuvit.). PS-kustannus.
- Kipinäkeskus. (2023). *Kipinäkeskuksessa reilusti uutta osaamista*. [Kipinäkeskuksessa reilusti uutta osaamista - Kipinäkeskus \(kipinakeskus.fi\)](https://www.kipinakeskus.fi/)
- Koivukoski, T. (15.11.2022). Soccan blogi. *Kolme toiminnallista menetelmää - kurkistus kehittäjän työn arkeen sosiaalisen kuntoutuksen verkostossa*. [Kolme toiminnallista menetelmää - kurkistus kehittäjän työn arkeen sosiaalisen kuntoutuksen verkostossa - Socca](https://www.koivukoski.fi/)
- Korhonen, L. (26.11.2021) *Oppimisvaikeudet, puheen- ja kielenkehityksen sekä motoriikan häiriöt*. Duodecim terveystieteiden tutkimuskeskus. [Oppimisvaikeudet, puheen- ja kielenkehityksen sekä motoriikan häiriöt - Terveystieteiden tutkimuskeskus](https://www.duodecim.fi/)
- Korpilahti, P. (2010). Kaksikielisyys ja kielihäiriöt. Teoksessa P. Korpilahti, O. Aaltonen, & M. Laine (toim.), *Kieli ja aivot* (s. 212–221). Turun yliopisto, kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus.
- Korpilahti, P., Arikka, H., & Walldén, T. (i.a.). *Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt*. <https://research.utu.fi/converis/getfile?id=5561557&portal=true>
- Korpilahti, P., Pihlaja, P., & Lindevall, P. (2022). Puheen, kielen ja kommunikoinnin vaikeudet. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 2017–226). (3. uud. ja täyd. laitos). PS-kustannus.
- Kostamo, P., Airaksinen, T., & Vilkkä, H. (2022). *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Art House Oy.
- Kunnari, S., & Laasonen, M. (2022). Kehityksellinen kielihäiriö. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 88–89). PS-kustannus.
- Kunnari, S., & Paavola, L. (2012). Vuorovaikutus äänteellisen kehityksen perustana. Teoksessa S. Kunnari, & T. Savinainen-Makkonen (toim.), *Pienten lasten sanat: Lasten äänteellinen kehitys* (s. 57–85). PS-kustannus.
- Kunnari, S., & Savinainen-Makkonen, T. (2012). Äännevirheet. Teoksessa S. Kunnari, & T. Savinainen-Makkonen (toim.), *Pienten lasten sanat: Lasten äänteellinen kehitys* (s. 173–187). PS-kustannus.
- Kunnari, S., Martikainen, A.L., & Savinainen-Makkonen, T. (2022). Puhehäiriöiden kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 292–309). PS-kustannus.

- Kunnari, S., Martikainen, A.L., Savinainen-Makkonen, T. (2022). Puhehäiriöiden kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 257–272). PS-kustannus.
- Kuuloavain. (2019a). *Kehityksellinen kielihäiriö*. [Kehityksellinen kielihäiriö - Kuuloavain.fi](https://www.kuuloavain.fi)
- Kuuloavain. (2019b). *Kielen ja kommunikaation tukeminen kotona*. [Kielen ja kommunikaation tukeminen kotona - Kuuloavain.fi](https://www.kuuloavain.fi)
- Kuuloavain. (2019c). *Vinkkipuhe*. [Vinkkipuhe - Kuuloavain.fi](https://www.kuuloavain.fi)
- Kuurojen Liitto. (i.a.). *Viittomakieliset*. [Viittomakieliset - Kuurojen Liitto](https://www.kuurojenliitto.fi)
- Kääriäinen, H. (22.01.2022). *Klinefelterin oireyhtymä*. Tukiliitto. [Klinefelterin oireyhtymä | Tukiliitto](https://www.tukiliitto.fi)
- Laakso, M-L. (2003), Esikielellinen vuorovaikutus ja kommunikointi. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen, & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu: Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa* (s. 20–47). (J. Vehniäinen, kuvit.) PS-kustannus.
- Laasonen, M., & Park, J. (2022). Kielellisten vaikeuksien riski- ja suojaavat tekijät sekä seuraukset. *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 30–44). PS-kustannus.
- Lapsen oikeudet. (i.a.-a). *Lapsen oikeuksien sopimus*. [Lapsen oikeuksien sopimus - Lapsenoikeudet.fi](https://www.lapsenoikeudet.fi)
- Lapsen oikeudet. (i.a.-b). *Lapsen oikeudet osana ihmisoikeuksia*. [Lapsen oikeudet osana ihmisoikeuksia - Lapsenoikeudet.fi](https://www.lapsenoikeudet.fi)
- Launonen, K., Neuvonen, K., & Savolainen, I. (2022). Puhetta tukeva viestintä arjen kuntoutuksessa. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 332–351). PS-kustannus
- Lautamo, T. (2022). Varhainen vanhempilähtöinen kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 292–309). PS-kustannus.
- Law, J., Charlton, J., McKean, K., Beyer, F., Fernandez-Garcia, C., Mashayekhi, A., & Rush, R. (2018). *Parent-child reading to improve language development and school readiness: A systematic review and meta-analysis* (s. 1- 90). Newcastle University & Queen Margaret University. [B804D16A-F0A4-43C0-920F-4A274A131AAF.pdf \(ncl.ac.uk\)](https://www.ncl.ac.uk)

- Loukusa, S. (2022). Pragmaattisten kommunikaation koulutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 292–309). PS-kustannus.
- Loukusa, S., Tolonen, A.K., Nylund, A., & Kautto, A. (2019). *Kehityksellisen kielihäiriön monet kasvot* (Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisuja, 51). Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys. [PKTP2019.pdf \(utupub.fi\)](#)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). (28.6.2017a). *1–2-vuotiaan sosiaalinen kehitys*. [1–2-vuotiaan sosiaalinen kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). (30.6.2017b). *4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys*. [4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). (28.12.2022). *Vauvana ja taaperona digiajassa*. [Vauvana ja taaperona digiajassa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)
- Mannström, L & Vatanen, V. (2022). Ratkaisukeskeisyysnäkökulmia ja työkaluja kohti ratkaisuja. Teoksessa T. Savikuja, & A. Puustjärvi (toim.), *Nepsy opas: tukea neuropsykiatriin haasteisiin* (s. 199–205). PS-kustannus.
- Merikoski, H., & Pihlaja, P. (2022). *Varhaiserityiskasvatus* (3. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Mustonen R., Torppa, R., & Stolt, S. (2022). Screen Time of Preschool-Aged Children and Their Mothers, and Children’s Language Development. *Children*, 9(10), 1577. <https://doi.org/10.3390/children9101577>
- Mustonen, A. (30.4.2021). Positiivinen pedagogiikka alle kolmevuotiaiden ryhmässä. SeAMK. [Positiivinen pedagogiikka alle kolmevuotiaiden ryhmässä | SeAMK Blogit](#)
- Mäkinen, L., & Kunnari, S. (2022). Kerrontataitojen kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 310–3329). PS-kustannus
- Mäntyranta, T., & Kaila, M. (2008). *Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä*. Duodecim -lehti. 124(13). [Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Määttänen, P., Tarnanen, K., Asikainen, M., Ervast, L., & Komulainen, J. (2019). *Kun lapsen puhe on epäselvää tai kielen oppimisessa on vaikeutta (Kehityksellinen kielihäiriö)*. Duodecim Terveyskirjasto. [Kun lapsen puhe on epäselvää tai kielen oppimisessa on vaikeutta \(Kehityksellinen kielihäiriö\) - Terveyskirjasto](#)
- Nepsyarki. (2022). *Kehityksellinen kielihäiriö*. [Kehityksellinen kielihäiriö :: nepsyarki](#)

- Nurmilaakso, M., & Välimäki, A.L. (2010). Saatteenksi. Teoksessa M. Nurmilaakso, & A.L. Välimäki (toim.), *Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa* (s. 5–8). Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL).
- Olkinuora, T., & Marttinen, R. (4.2.2020). *Hyvinkäällä kehitetty kommunikointipiste esillä Educa-messuilla: Kuvataulu auttaa päiväkotilasten esteetöntä vuorovaikutusta, leikkiä ja osallisuutta*. [Hyvinkäällä kehitetty kommunikointipiste esillä EDUCA-messuilla - Hyvinkään kaupunki \(hyvinkaa.fi\)](https://www.hyvinkaa.fi)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (i.a.). *Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa*. [Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-a). *Kielen kehityksen osa-alueet* [kuva]. CC-BY.
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-b). *Kielen kehityksen osa-alueet*. [Kielten rikas maailma -materiaali | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)
- Opetushallitus (OPH). (2018). *Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. [30995881 Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 19_02_06.pdf \(oph.fi\)](#)
- Opetushallitus (OPH). (31.10.2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 \(oph.fi\)](#)
- Paavola-Ruotsalainen, L., Piironen, A., & Sergejeff, U. (2022). Varhainen vanhempilähtöinen kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 292–309). PS-kustannus.
- Pakanen, A. (2017). *Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu: Nyt on pedagogiikan aika!* Lastentarhanopettajaliitto. [31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf \(vol.fi\)](#)
- Papunet. (17.3.2021b). *Vuorovaikutus ja kommunikointi*. [Vuorovaikutus ja kommunikointi | Papunet](#)
- Papunet. (30.4.2021a). *Blisskieli ja symbolit* [kuva]. Papunet. [Bliss - esineitä \(papunet.net\)](#) CC-BY
- Papunet. (28.1.2022). *Blisskieli*. [Blisskieli | Papunet](#)
- Papunet. (31.3.2023a). *HYP-huomioivaa yhdessäoloa vuorovaikutukseen*. [HYP - huomioivaa yhdessäoloa vuorovaikutukseen | Papunet](#)
- Papunet. (31.3.2023b). *HYP-jakson toteutus käytännössä*. [HYP-jakson toteutus käytännössä | Papunet](#)

- Papunet. (10.3.2023c). *Mitä on puhevammaisuus?* [Mitä on puhevammaisuus? | Papunet](#)
- Papunet. (13.1.2023d). *Puhetta tukeva, täydentävä ja korvaava kommunikointi eli AAC.* [Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi eli AAC | Papunet](#)
- Pastila, K. (15.4.2021). *Kuinka pienenä lapsi oppii uutta kieltä?* [Kielten oppiminen ja monikielisyys lapsilla - Lapsen Maailma](#)
- Peltomaa, K., & Laasonen, M. (2022): Neuropsykologinen kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 353–367). PS-kustannus.
- Penttilä, O. (2019). Sosiaalisten taitojen vahvistaminen päiväkodin intensiivikuntoutuksessa autismikirjon lapsilla. Teoksessa T. Timonen, & Hämäläinen, P (toim.), *Autismikirjon kuntoutusmenetelmät* (s. 157–180). Otavan kirjapaino Oy.
- Pihlaja, P. (2022). Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 161–199). (3. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakkolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Pihlaja, P., & Viitala, R. (2019). *Varhaiserityiskasvatus* (2. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakkolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus.
- Puheklinikka. (i.a.). *Puheterapeuttinen kuntoutus.* [Puheterapeuttinen kuntoutus — Puheklินิกka](#)
- Puheterapiakuntoutus Kieku. (i.a.). *Puheterapiakuntoutusta Vantaalla ja Helsingissä.* [Puheterapiakuntoutus Kieku - Kieku](#)
- Punna, T. (12.4.2022). Kun lapsi puhuu vain kotona: valikoivan puhumattomuuden hoito. *Suomen Lääkärilehti*, 77(e31728). [Lääkärilehti - Kun lapsi puhuu vain kotona: valikoivan puhumattomuuden hoito \(laakarilehti.fi\)](#)
- Päijät-sote. (i.a.). *Nepsy-tukitiimi neuvoo puhelimitse perheitä ja ammattilaisia.* [Nepsy-tukitiimi neuvoo puhelimitse perheitä ja ammattilaisia - Päijät-Sote \(paijat-sote.fi\)](#)
- Päiväkoti JUMP. (i.a.). *Esittely.* [Esittely - JUMP \(paivakotijump.fi\)](#)
- Raising Children. (31.12.2022). *Selective mutism in children and teenagers.* Raising Children Network. [Selective mutism in children & teens | Raising Children Network](#)
- Ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneiden menetelmien edistämisyhdistys (Ratkes). (2023). *Ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneelle työlle on ominaista.* [Yhdistys - Ratkes](#)

- Ruokonen, I. (2011). Musiikin monet kielet. Teoksessa M. Nurmilaakso, & A-L. Välimäki (toim.), *Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa* (s. 62–69). Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2009). *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. [kvalimotv.pdf \(tuni.fi\)](#)
- Salmi, P. (2022). Nimeämisen kuntoutus. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 276–387). PS-kustannus
- Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle*. [isbn9789522163738.pdf \(turkuamk.fi\)](#)
- Sanapolku. (2023). *KieLo-hanke*. [KieLo-hanke - Sanapolku](#)
- Sarvanne, M. (2022a). *Tietoa valikoivasta puhumattomuudesta*. [Valikoiva puhumattomuus](#)
- Sarvanne, M. (2022b). Valikoiva puhumattomuus eli tilannekohtainen puhumisen vaikeus. *Autismilehti* (2). [Valikoiva puhumattomuus eli tilannekohtainen puhumisen vaikeus - Autismiliitto](#)
- Silvén, M. (2012). Varhaiset kielellisen kehityksen, lukutaidon ja itsesäätelytaidon ennusmerkit yksi- ja kaksikielisillä lapsilla. Teoksessa T. Kujala, C. Krause, N. Sajaniemi, M. Silvén, T. Jaakkola, & K. Nyyssölä. (2012). *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti: Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma* (s. 34–36). Muistiot. Opetushallitus. [2012_1_Aivot_oppimisen_valmiudet.indd \(oph.fi\)](#)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2022). Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret. S. Sukula, & A. Kanto-Ronkanen (toim.) (s. 40–51). *Kuntoutuksen uudistaminen vuosina 2020–2022. Kuntoutuksen uudistamisen toimeenpanon kuvaus ja arviointia*. [Kuntoutuksen uudistaminen vuosina 2020–2022 : Kuntoutuksen uudistamisen toimeenpanon kuvaus ja arviointia \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Sciberras, E., Mueller, K.L., Efron, D., Bisset, M., Anderson, V., Schilpzand, E.J., Jongeling, B., & Nicholson, J.M. (2014). Language Problems in Children With ADHD: A Community-Based Study. *Pediatrics* 133 (5), 793-800. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-3355>
- Sosiaalipedagogiikka. (2023). *Työelämä*. [Työelämä | Sosiaalipedagogiikka](#)
- Stolt, S. (2021). *Pikkukeskosena syntyneiden lasten kielen kehitys - riskitekijät ja heikon kielenkehityksen tunnistaminen*. Lääketieteellisen tiedekunnan blogi. [Pikkukeskosena syntyneiden lasten kielen kehitys – riskitekijät ja heikon kielen kehityksen tunnistaminen – Viikon juttu \(helsinki.fi\)](#)

- Stolt, S., & Vehkavuori, S. (2022a). Lapsen varhaisen sanaston kehityksen arviointi Sana-seulamenetelmän avulla. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 32(1), 1–15. Niilo Mäki -säätö. [Bulletin_1_2022-STOLT.indd \(nmi.fi\)](#)
- Stolt, S., & Vehkavuori, S. (2022b). Varhaisen kielellisen kehityksen arviointi ja seulonta. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 45–60). PS-kustannus.
- Suhonen, E., Nislin, M.A., Alijoki, A., & Sajaniemi, N.K. (2015). Children's play behaviour and social communication in integrated special day-care groups. *European Journal of Special Needs Education*, 30 (3), 287-303. [Children's play behaviour and social communication in integrated special day-care groups: European Journal of Special Needs Education: Vol 30, No 3 \(tandfonline.com\)](#)
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. (24.2.2019). *Kehityksellinen kielihäiriö (kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret* (Käypä hoito -suositus). [Kehityksellinen kielihäiriö \(kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret\) \(kaypahoito.fi\)](#)
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. (23.1.2023). *Valikoiva puhumattomuus ja autismi* (Käypä hoito -suositus). [Valikoiva puhumattomuus ja autismitietäjien häiriö \(kaypahoito.fi\)](#)
- Suomen Kielipolku SLI ry. (i.a.). *Kehityksellinen kielihäiriö*. [Kehityksellinen kielihäiriö | Suomen Kielipolku SLI ry](#)
- Talktools. (2023). *Sara Rosenfeld-Johnson, MS, CCC-SLP*. [Sara Rosenfeld-Johnson, MS, CCC-SLP – TalkTools](#)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (29.11.2022). *Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta*. [Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta - THL](#)
- Terveyskylä. (18.01.2019). *Keskosuuden määritelmä*. [Keskosuuden määritelmä | Lastentalo | Terveyskylä.fi \(terveyskyla.fi\)](#)
- Terveyskylä. (19.1.2023). *Tietoa lapsen puheen- ja kielenkehityksen poikkeavuuksista*. [Tietoa lapsen puheen- ja kielenkehityksen poikkeavuuksista | Lastentalo | Terveyskylä.fi \(terveyskyla.fi\)](#)
- The Prompt Institute. (i.a.). *Meet Our Team*. [Meet Our Team - The PROMPT Institute](#)
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. (i.a.). *Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot*. [Henkilötietojen pseudonymisointi ja anonymisointi | Tietosuojavaltuutetun toimisto](#)
- Tiippana, K. (2012). Kielelliset ja keholliset viestit vuorovaikutuksessa. *Puhe ja kieli*, 32(3), 151–154. [7620-Artikkelin teksti-18661-1-10-20130127.pdf](#)

- Torppa, M., Vasalampi, K., Eklund, K., Sulkunen, S., & Niemi, P. (2020). Reading comprehension difficulty is often distinct from difficulty in reading fluency and accompanied with problems in motivation and school well-being. *Educational Psychology, 40*(1), 62–81. <https://doi.org/10.1080/01443410.2019.1670334>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2012a). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauspäilyjen käsittelyminen Suomessa*. [HTK ohje 2012.pdf \(tenk.fi\)](#)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2019b). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Tutkimuseettisten neuvottelukunnan ohje*. [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](#)
- Uotila, S., & Rantala, A. (2022). Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa S. Kunnari, & M. Laasonen (toim.), *Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus* (s. 139–154). PS-kustannus.
- Valteri. (i.a.). *Kielihäiriöinen lapsi*. [Kielihäiriöinen lapsi - Valteri](#)
- Valteri. (15.3.2019). *Yhteistyöllä voimavaroja arkeen*. [Yhteistyöllä voimavaroja arkeen - Valteri](#)
- Valteri. (4.4.2022a). *Miten järjestää lapsen tuki varhaiskasvatuksessa? – kohti toimivia käytäntöjä*. [Miten järjestää lapsen tuki varhaiskasvatuksessa? – kohti toimivia käytäntöjä - Valteri](#)
- Valteri. (2022b). *Pieni opas merkitykselliseen ja vaikuttavaan varhaiskasvatukseen*. [Pieni opas merkitykselliseen ja vaikuttavaan varhaiskasvatukseen. \(valteri.fi\)](#)
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. [Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Vermilä, P. (2023a). *Leikin ja vuorovaikutuksen muotoja lapsilla, joilla on autismikirjo -tapaustutkimus*. (Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 157) [väitöskirja, Helsingin Yliopisto]. Helda. [Leikin ja vuorovaikutuksen muotoja lapsilla, joilla on autismikirjo -tapaustutkimus \(helsinki.fi\)](#)
- Vermilä, P. (2023b). *Onnistuneen leikkivuorovaikutuksen malli [kuvio]*. [Leikin ja vuorovaikutuksen muotoja lapsilla, joilla on autismikirjo -tapaustutkimus \(helsinki.fi\)](#). CC-BY.

- Viitala, R. (2022). Inkluisio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja, & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 57–83). (3. uud. ja täyd. laitos). (J. Paakkolanvaara & J. Hiltunen, kuvit.). PS-kustannus
- Vilka, H. (2021). Laadullinen tutkimus. Teoksessa S. Maalinen (toim), *Näin onnistut opin-
näytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin* (s. 17–22). PS-kustannus.
- Vinkkipuhe. (i.a.). *Mitä on vinkkipuhe.* [Etusivu - Vinkkipuheyhdistys ry](#)
- Vuori, J. (i.a.). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan.* Tampereen yli-
opiston tietoaarkisto. [Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan - Tietoaar-
kisto \(tuni.fi\)](#)
- Walldén, T. (24.1.2019). Television katselun vaikutus lasten kielen kehitykseen ja kielelli-
seen viivästymään. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. [Television katselun vaikutus
lasten kielen kehitykseen ja kielelliseen viivästymään \(kaypahoito.fi\)](#)
- Wiman, A. (2022). *Hyvinvoiva lapsi oppii: Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja var-
haiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen.* Annele Wiman.
- World Health Organization (WHO) (6.5.2019). *New WHO guidance: Very limited daily
screen time recommended for children under 5.* [WHO guidance limit screen time for
children \(aoa.org\)](#)
- World Health Organization (WHO). (2023). *WHO eLearning Caregiver Skills Training for
Families of Children with Developmental Delays or Disabilities.* [WHO eLearning Care-
giver Skills Training for Families of Children with \(openwho.org\)](#)
- Yliherva, A. (2013). Keskosten kielellinen kehitys - kliinisepidemiologinen tutkimus. *Puhe
Ja Kieli*, 23(2), 99–114. <https://journal.fi/pk/article/view/8087>

LIITTEET

Liite 1. Kielen kehitystä tukeva vinkkivihko

Liite 2. Saatekirje tutkimukseen osallistumisesta

Liite 3. Varhaiskasvattajien ja erityisopettajan teemahaastattelukysymykset

Liite 4. Puheterapeutin haastattelukysymykset

Liite 5. Lapsien palautteenanto osallistumisesta

Liite 6. Esimerkki analyysistä

Liite 1. Kielen kehitystä tukeva vinkkivihko



Liite 2. Saatekirje tutkimukseen osallistumisesta

Saatekirje tutkimukseen osallistujille

Hyvä lapsen vanhempi/huoltaja



Olen Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan 3. vuoden sosionomiopiskelija. Opinnäytetyöni aihe on 3–5-vuotiaiden lasten kielen- ja puheen kehityksen tukeminen ja edistäminen, jonka toteutan toiminnallisena. Tutkimukseni tarkoituksena on kehittää ja tukea 3–5 –vuotiaiden lasten kielen ja puheen kehitystä olemassa olevien harjoitusten ja tehtävien avulla. Tapaamiset tulevat olemaan suunniteltuja yksilötyöskentelykertoja, jotka aloitan kevään 2023 aikana. Työskentelyssä hyödynnän valmiita materiaalipaketteja sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Yksilötyöskentelyt tulevat olemaan monipuolisia ja vaihtelevia, jossa pyrin lapsen onnistumisen kokemuksiin ja kielen ja puheen kehityksen edistämiseen.

Tutkimuksessa ei käsitellä osallistujien henkilötietoja ja koko tutkimuksen aineisto ja materiaali hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Tapaamiskerrat tulevat olemaan täysin luottamuksellisia ja toiminnallani pyrin avoimeen ilmapiiriin. Tulokset tulevat näkymään valmiissa opinnäytetyössäni, joka julkaistaan Theseus – tietokannassa, mistä se on vapaasti saatavissa.

Pyydän teiltä lupaa lapsen osallistumisesta yksilötyöskentelyyn ja palautteenantoon tapaamiskertojen lopuksi. Osallistuminen on vapaaehtoista ja lapsi voi halutessaan keskeyttää osallistumisensa.

Annan/ annamme lapselleni _____

luvan osallistua suunniteltuihin yksilötyöskentelykertoihin ja palautteen antamiseen.

Allekirjoitus

Ystävällisin terveisin

Laura Tuomiranta, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, SeAMK

Seinäjoella 24.1.2023

Liite 3. Varhaiskasvattajien ja erityisopettajan teemahaastattelukysymykset

Teemahaastattelu varhaiskasvatuksen opettajille/erityisopettajalle 24.04.2023

1. Teema: Kielelliset ja vuorovaikutukselliset haasteet

1. Mistä asiasta/asioista olet huolestunut lapsen kielellisessä kehityksessä?
2. Mitkä asiat ovat haasteina kielen kehityksen tukemisessa?
3. Minkälaisia haasteita lapsilla on ilmennyt toisten lasten kanssa vuorovaikutustilanteissa? Entäs aikuisten kanssa?
4. Millaisiin kielen kehityksen vaikeuksiin/muotoihin olet törmännyt työssä?
5. Koetko, että lapsi saa riittävästi tukea ja apua kielen kehityksen haasteisiin?
6. Oletko kiinnittänyt huomiota muihin osa-alueisiin, kuten motoriikkaan tai tarkkaavaisuuteen? Jos, olet mihin? Jos et ole, niin miksi?

Teema 2: Kielellisten taitojen vahvistaminen

1. Miten kielen kehityksen tuki toteutuu lapsille, joilla on kielen kehityksen viivästymä?
2. Miten herätät lapsen kiinnostuksen kieltä kohtaan?
3. Millaisessa roolissa näet varhaiskasvattajien avun lapsien kielen kehitykselle?
4. Miten tuet lapsen kielen kehitystä keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa?

Teema 4: AAC- menetelmät (puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät)

1. Millaisia AAC- keinoja on päiväkodissa käytössä?
2. Miten olet kokenut kuvien, musiikin, viittomien tai piirtämisen käytön kielen oppimisessa?
3. Missä tilanteissa AAC- keinot ovat olleet hyödyllisiä?
4. Oletko käyttänyt muita tukimenetelmiä, kuin AAC- menetelmää? Jos olet, mitä?
5. Mitkä menetelmät/harjoitteet ovat toimineet parhaiten?

Teema 5: Kolmiportaisen tuen malli

1. Miten kolmiportaisen tuen malli näkyy ja toteutuu päiväkodissa?
2. Saavatko lapset tukea oikea-aikaisesti ja oikein vahvuisena? Jos ei, miksi?
3. Miten olet varmistanut, että tuki riittää lapselle?

Teema 6: Oppimisympäristö

1. Miten luot kielen kehitystä tukevia tilanteita?
2. Minkälainen on hyvä oppimisympäristö, joka tukee kielen kehittymistä?
3. Miten olet rikastanut oppimisympäristöä niin, että se on tukenut lasten kielellisiä taitoja?

Teema 4: Muut: Vapaa sana

Onko vielä jotain mitä haluat aiheesta sanoa?

Liite 4. Puheterapeutin haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset puheterapeutille 26.04.2023

Kielen kehitys

1. Mitä asioita pidät keskeisimpänä kielen kehityksen kannalta?

Kielen kehityksen haasteet ja vaikeudet

1. Miten näet ja kuvailisit nykypäivän kielen kehityksen haasteita ja sen muotoja?
2. Mitkä ovat ne yleisimmät kielen kehityksen vaikeudet, joita olet kohdannut?
3. Minkälaisia lapsiasiakkaita sinulla käy ja millaisin kielellisin haastein?

Kielen kehityksen tukeminen

1. Mitä kielen kehityksen menetelmiä olet käyttänyt työssäsi?
2. Miten koet, mitkä asiat ovat haasteina/haasteellisia kielen kehityksen tukemisessa?
3. Mikä on tärkein tuki lapselle kielen kehityksen edistämiseksi?
4. Tuetaanko mielestäsi riittävästi nykypäivänä lapsien kielen kehitystä ja miten?
5. Mikä on puheterapeutin merkitys kielen kehityksen tukemisessa?
6. Minkälainen rooli vanhemmilla ja varhaiskasvattajilla on lapsen kielen kehityksen tukemisessa?
7. Millaisia asioita varhaiskasvattajien ja vanhempien tulisi huomioida kielen kehityksessä?

Muut:

Vapaa sana, onko jotain vielä, mitä haluaisit sanoa/ tuoda esille?

Liite 5. Esimerkki analyysistä

| Miten varhaiskasvattajat kuvailevat lasten kielen- ja puheenkehitystä varhaiskasvatuksessa? | | | | |
|---|--|--|-------------------------------|--|
| Alkuperäinen ilmaisu | Pelkistetty ilmaisu | Alakäsite | Yläkäsite | Kokoava käsite |
| H6: Elikkä käytännössä sanavaraston kapeutena ja sitten ihan perusjuttujen ymmärtäminen voi olla haasteellista. | Sanavaraston kapeutena ja perusjuttujen ymmärtäminen haasteellista | Perusasioiden ymmärtäminen vaikeaa | Vaikeus ymmärtää asioita | Kielen- ja puheen ymmärtämisen vaikeus |
| H4: Tulee niitä, jotka ei löydä edes äänneitäkään | Äänneiden löytäminen vaikeaa | Ymmärtämisen vaikeus | Kielen ymmärtämisen vaikeus | |
| H6: On äännepuutteita. Tulee niitä ehkä vokaalit hyppelhtii tää tai muuta. | Äännepuutteet ja vokaalien hyppiminen | Äännepuutteet ja vokaalien väärinkäyttäminen | Kielen ymmärtämisen haaste | |
| H2: Ja niitä että sanat ei taivu millään lailla vaan ne tulee perusmuodossa. | Sanat eivät taivu ja tulee perusmuodossa. | Sanojen taipumisen haaste | Kielen ymmärtämisen vaikeus | |
| H7: Vaikka jotain kirjaimia puuttuu ja tai niinku näin, että sitten ymmärretään väärin tai ei ymmärretä tai. | Kirjaimien puuttuminen ja väärin ymmärtäminen | Asian väärinymmärrys | Väärinymmärtäminen | |
| H4: Lapsi sekoittaa samaan lauseeseen suomen ja englannin ja molemmat sanat taipuu väärin ja molemmat sanat on vaarassa sanan järjestyksessä. | Englannin ja Suomen sanojen sekoittaminen lauseessa ja sanojen taipumisen väärin | Sanojen sekoittaminen lauseessa | Väärä sana- ja lausejärjestys | Kielen kehityksen ongelmakohdat ja huolet |

| | | | | |
|--|---|-------------------------------------|--------------------------|--|
| H4: Lapset pelaa liikaa koneen äärestä ja sieltä oppii sen englannin ja sitten se suomen kieli joka äidinkieli niin se jää niinku kakkossijalle. | Liika pelaaminen, joka aiheuttaa lapsen Englannin kielen oppimisen, jolloin Suomi jää toiseksi. | Huoli pelaamisesta | Kielen kehityksen huoli | |
| H6: Pitkäkestoisien puheterapian puheterapeuttien on vaikea saada. Se on yksi haaste. | Puheterapeutin saaminen vaikeaa | Puheterapia-apu | Avun saaminen | Kielen kehityksen haasteet |
| H2: Me monesti käydään aamulla piirillä läpi, että mitäs nyt tapahtuu. | Asioiden läpikäyminen | Struktuurin käyttäminen | Strukturoitu toiminta | Varhaiskasvattajien toimintatavat |
| H7: Just sitten taas niinku sellainen arjessa sanoittaminen, että ihan niinku niitten arjen toimintojen sanoittaminen nyt mennään ulos ja nyt syödään. | Arjen sanoittaminen | Sanoittaminen | Tukeminen | |
| H7: Mun mielestä justiin niinku ihan perus sadut lorut riimittely ja laulut. | Satujen, lorujen, riimittelyiden ja laulujen käyttö | Toiminnalliset ja luovat menetelmät | Toiminnallinen tukimuoto | |
| H2: Erilaiset leikitilanteet, lukemishetket, sadutukset ja nukketatteri. | Erilaiset leikitilanteet, kuten lukemishetket, sadutukset ja nukketatteri | Toiminnalliset ja luovat menetelmät | Toiminnallinen tukeminen | |
| H5: Aikuisen rooli. On siinä sitten olla ohjaajassa ja leikkimässä mukana tai opettamassa sitä leikkiä. | Aikuinen ohjaajassa ja opettamassa leikkiä. | Aikuisen rooli | Toiminnallisuus | |

| | | | | |
|---|--|---------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------|
| H3: Ja yksi lailla niinku sitten toi musiikki ja muu tämmöinen kuvallinen ilmaisu tai yleensäkin taiteellinen ilmaisu. | Kuvallisen ja taiteellisen ilmaisen käyttäminen | Toiminnallinen menetelmä | Toiminnallinen tukimuoto | Varhaiskasvattajien tukimuodot |
|---|--|---------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------|

Liite 6. Lapsien palautteen anto osallistumisesta/ tuokioiden toteutuksesta

